

Directa

Gener 2026
#596
5 €

**Patiment als
laboratoris**

EDITA
La Directa SCCL
Riera d'Escuder, 38, nau 1, planta 1
08028 Barcelona
Tel.: 935 270 982
Mòbil: 661 493 117
directa@directa.cat
directa.cat
Dipòsit legal: B 16982-2016
ISSN 3081-4634
ISSN edició impresa 3081-4626

La *Directa* s'imprimeix a Lerigraf SL,
C. de la Premsa, 2, Alcoletge, Lleida.

Aquesta publicació intenta escriure
amb un llenguatge no racista, no sexista
i no androcèntric.

La *Directa* no comparteix necessàriament les
idees expressades als articles d'opinió.

La *Directa* és una publicació associada a l'APPEC.

La *Directa* ha rebut enguany una subvenció
de la Generalitat de Catalunya, que
representa menys d'un 5% del pressupost
de la cooperativa.

Amb el suport de:
 **Generalitat
de Catalunya**

General:
directa@directa.cat
Redacció Catalunya
redaccio@directa.cat
Redacció País Valencià
paisvalencia@directa.cat

Edició
Eloi Latorre
Correcció
Miriam Tijani
Coordinació web
Gemma Garcia, Jesús Rodríguez,
Ester Fayos, Txell Rigol
i Albert Alexandre
Coordinació País Valencià
Ester Fayos
Administració i subscripcions
Jordi Vilaró Donat
Coordinació de fotografia
Victor Serri i Joanna Chichelnitzky
Coordinació d'art
Pau Fabregat
Comunicació
Carla Benito
Xarxes socials
Anaïs Borràs
Publicitat i distribució
Míriam Blàzquez
Coordinació d'audiovisuals
Marta Pérez

Coordinacions de la revista:
Sota focus
Jesús Rodríguez
Sobirania
Guillem Martí i Tere Alberó
Fórmules
Txell Rigol i Pau Fabregat
Decreixement
Txell Rigol
Indirecta
Mariana Cantero
Vincles
Ester Fayos
Rebost
Giuseppe Savino, Sara Romero
i Jordi Garcia
La central
Victor Serri
Internacional
Albert Alexandre, Oriol Andrés,
Berta Camprubí i Joan Mas
L'entrevista
Gemma Garcia i Giuseppe Savino
Ideari
Adrián Crespo, Anaïs Borràs
i Eloi Latorre
Imperdibles
Eloi Latorre
De memòria
Júlia Mas i Eloi Latorre
Pensament
Adrián Crespo i Anaïs Borràs
Accents
Jesús Rodríguez
Caplletra
Miriam Tijani
L'espina
Carlos Villafranca

Hi han col·laborat:

Portada:
Joanna Chichelnitzky
i Pau fabregat

Textos:
Meritxell Rigol
Gemma Garcia
Àngela Justamante Rodríguez
David Serramitjana
Hug Roger Figuera Birbe
Gemma Parera
Jordi Garcia Miravet
Michael Fox
Dilara Ekmen
Víctor Camarasa
Dídac Jiménez Torras
Júlia Albesa
Eloi Latorre
Eulàlia Gallardo
Balma Fabregat i Rallo

Fotografies:
Joanna Chichelnitzky
Victor Serri
Ana Tejedor
Michael Fox
Jaume Ferrando

Il·lustracions:
Sergio Espín
Pau Fabregat
Marina Camprubí
Mariona MB
Raúl Vélez
Roger Pelàez
The Laika Dog
La Vinyetista

Publicitat, sí, però cada cosa al seu lloc

En les pàgines que segueixen hi trobareu alguns inserts publicitaris. Els distingireu clarament, però, per si quedés algun dubte, estan encapçalats per un fil i la paraula “publicitat”. I el mateix podem dir dels bàners que trobareu a *directa.cat*.

Si consumeix premsa, i sobretot publicacions digitals, us haureu fixat que cada cop són més habituals continguts que detallen les bondats d'un model de vehicle elèctric, que recomanen “els millors restaurants” d'una contrada turística o que s'esplaien amb les beques per a joves de la fundació d'un grup bancari. Es tracta de contingut patrocinat, és a dir, que es publica a canvi d'una remuneració: igual que la publicitat, però presentat amb l'aparença d'una notícia més del mitjà.

A la *Directa* ens arriben sovint propostes de contingut patrocinat. De mitjana, una cada mes. En molts casos, el que ens ofereixen queda d'entrada fora dels nostres criteris d'admissió de publicitat. De tota manera, hem decidit que no publicarem contingut d'aquesta mena en cap cas, tampoc si ens ve la proposta d'entitats amb qui compartim valors i afinitats. Sempre ha de quedar clar per a les lectores que es tracta d'un servei extern remunerat, com fem amb els suplementos que s'encarten a la revista. Perquè creiem que barrejar confusament els continguts comercials amb els que són estrictament informatius vulnera un criteri bàsic de deontologia periodística. Gestionar un mitjà de comunicació no és tasca fàcil i sempre cal fer equilibris entre conviccions i supervivència. Ho sabem. I si nosaltres podem prendre decisions com aquesta és sobretot (i això ja ho sabeu) perquè vosaltres, amb les vostres subscripcions, sou la base principal i insubstituïble que ha de garantir l'existència de la *Directa*. Sou la nostra millor publicitat.

Míriam Blázquez Mizzian
Responsable de l'Àrea Comercial

Els experiments animals, sens

nts amb se aturador

Els mecanismes legals instaurats en la darrera dècada per reduir l'ús d'animals en proves de recerca no han aconseguit que deixi de ser una pràctica central en la investigació científica. Un de cada tres animals destinats a recerques i proves de seguretat a l'Estat espanyol es concentra a Catalunya, on, en cinc anys, s'ha experimentat amb un milió de vertebrats

TEXT: **MERITXELL RIGOL**

Les disciplines d'investigació que usen més animals són l'oncologia, l'estudi del sistema nerviós i del cardiovascular. | **JOANNA CHICHELNITZKY**

Pol Garcia investiga per entendre processos patològics en la malaltia d'Alzheimer, concretament, el paper de la proteïna RTP801. És el seu projecte de doctorat, en què fa cinc anys que treballa, a l'Institut de Neurociències de la Universitat de Barcelona (UB). Fa servir ratolins genèticament modificats per reproduir una patologia que s'acosti a la que afecta les persones, i defensa que els rosegadors són “la millor eina” per a la seva recerca. Un gruix d'investigadores de les anomenades ciències de la vida reinviquen els animals com a instruments insubstituïbles per fer avançar la ciència. En el cas de la recerca entorn d'una malaltia com l'Alzheimer, explica Garcia, es valora que els ratolins són éssers vius amb processos cognitius superiors. “Tenen memòria, por, estrès i poden desenvolupar depressions”, detalla l'investigador sobre els mamífers més usats en laboratoris. “Sempre que treballes amb models animals has de posar a la balança quina informació et dona un model o l'altre, i també l'avantatge en termes econòmics: resulta molt més barat mantenir un ratolí que un mico, per exemple; i, a més, hi ha un punt d'especisme nu i cru: poso la mà al foc que qualsevol persona del laboratori prefereix treballar amb ratolins que gossos”, afegeix el neurocientífic, per ajudar-nos a entendre com es fa la selecció per les proves *in vivo*.

Durant l'any 2024, al conjunt de l'Estat espanyol, s'han usat 400.000 ratolins destinats a recerques i proves de seguretat, un volum semblant al dels anys anteriors. A la xifra, cal afegir-hi milers d'altres mamífers cada any: gossos (entre 2022 i 2024, al voltant de 4.000), porcs (37.000 en aquest mateix període), gats (més de 2.800), cabres (1.200), ovelles (vora 5.500), conillets d'Índies (més de 27.000), conills (entorn de 47.000), o primats (més de 1.300 macacos), segons dades del Ministeri de Ciència, Innovació i Universitats. Sumem-hi també desenes de milers d'altres vertebrats, com aus, peixos i rèptils: per arribar fins als 800.000 animals utilitzats en experimentació durant el 2024 (quinze anys enrere arribaven a 1.400.000). De tots aquests animals, un de cada tres s'ha fet servir en laboratoris públics i privats a Catalunya, on, en cinc anys, s'ha experimentat amb un milió de vertebrats. A escala europea, les darreres dades disponibles situen el nombre d'animals usats en experimentació entorn dels vuit milions durant l'any 2022, dels quals 15.000 van ser primats.

“No trobaràs ningú a qui agradi haver de sacrificar-los. La primera vegada vaig passar-me la tarda plorant”, reconeix Garcia. “Però arriba un punt, i crec que ho has de fer així, que deixes de pensar que és un animal. Entres en la lògica que és una mostra que necessites per al teu experiment”, explica l'investigador, que participa com a divulgador al projecte *Ciència Oberta*.

Als estats membres de la Unió Europea és obligatori garantir l'anomenat principi de les tres erres: reemplaçar, reduir i refinar, és a dir, intentar limitar el dolor i l'angoixa a què se sotmet els animals en l'experimentació. El marc regulador preveu, des de fa quinze anys, substituir-los sempre que sigui possible per metodologies de recerca sense animals. Però els mecanismes activats per avançar-hi, establerts en la directiva europea 2010/63, no han alterat la centralitat que tenen als laboratoris. En part, s'explica perquè l'obligació de contribuir a desenvolupar

els mètodes alternatius encara és feble a la pràctica. Al nostre entorn, de fet, la bossa de recursos dedicats a impulsar les metodologies sense animals estaria a zero si no fos pels fons d'alguns projectes europeus, perquè la inversió estatal i la dels governs autonòmics destinada a la ciència amb aquest propòsit és nul·la. Encara més, tal com s'assenyala des de la Xarxa Espanyola per al Desenvolupament de Mètodes Alternatius a l'Experimentació Animal (REMA), les investigacions que prioritzen el treball sense animals topen amb barreres afegides: moltes avaluadores no les valoren tan bé com si n'incorporen, de manera que, tal com es denuncia des d'aquesta entitat, queden en “inferioritat de condicions” a l'hora d'accedir a finançament. De fet, els obstacles que les editores de revistes científiques, les revisores d'articles i projectes i, així com els ens finançadors, posen encara a les recerques que opten per no usar animals, és una realitat que la referencial revista *Nature* ha assenyalat recentment.

En la mateixa línia, s'hi afegeix que els comitès d'ètica d'experimentació animal sovint no prioritzen opcions que permetrien evitar l'ús d'éssers sintents, segons afirma Pilar Vinardell, catedràtica de Fisiologia a la Facultat de Farmàcia i Ciències de l'Alimentació de la UB i membre de la Comissió d'Experimentació Animal de la Generalitat de Catalunya. Aquests organismes es van establir com a filtres per accedir a animals destinats a recerques i assajos: els comitès avaluen si els procediments en què se sol·licita usar animals respecten el principi de les tres erres i, per tant, si poden comptar o no amb l'autorització administrativa.

Vinardell va fer la tesi doctoral usant animals, però fa dècades que va decidir deixar d'experimentar-hi i ha dedicat la seva carrera a desenvolupar mètodes *in vitro*. “Vaig veure que, per anar per la via científica, era millor no continuar amb metodologies arcaïques”, argumenta la fisiòloga. Entre els exemples d'alternatives que són vàlides, menciona investigar en organoides -òrgans en miniatura desenvolupats al laboratori a partir de cèl·lules humanes- o en els dispositius anomenats òrgans en un xip, que aconsegueixen resultats amb més capacitat de predir què passa amb els humans que les proves fetes a través d'animals.

Així ho apunta l'informe de la Comissió Europea *Non-Animal Methods in Science and Regulation*, publicat fa uns mesos, que reconeix que els avenços en mètodes sense animals presenten oportunitats per millorar “l'eficiència i la rellevància” de les avaluacions toxicològiques i la recerca biomèdica. “La pràctica demostra que la major part dels assajos fets amb animals per avaluar medicaments, entre un 90 % i un 95 %, no són predictius dels efectes en humans. És una mostra de les diferències, molt importants, entre espècies, i de la gran limitació dels resultats obtinguts en animals a l'hora de traslladar-los als humans”, assenyala el director del departament de Biologia Molecular i Enginyeria Bioquímica de la Universitat Pablo de Olavide, Guillermo Repetto Kuhn, president de REMA.

Els avenços en computació i models matemàtics, en sistemes microfisiològics i en la recerca basada en dades humanes, incloses les anàlisis genètiques, també resulten més extrapolables a les persones, remarca Pilar Vinardell, que veu en la “tradició” una llosa per a la ciència. “En la mentalitat dels científics, en general, es considera l'animal com el *gold standard* -l'estàndard de referència- i és el principal problema que hi ha per implantar les alternatives, tot i els bons resultats que obtenen”, lamenta la

Segons la Xarxa Espanyola per al Desenvolupament de Mètodes Alternatius a l'Experimentació Animal, la pràctica demostra que entre un 90 % i un 95 % dels assajos fets amb animals “no són predictius dels efectes en humans”

El 2022 es va experimentar amb 15.000 primats a Europa.

investigadora, que també ha estat membre del Comitè Científic per a la Seguretat de les Consumidores de la Comissió Europea.

NECESSITAT O COSTUM?

El terreny en què els mètodes sense animals s'han desenvolupat més és la toxicologia. El seu ús s'ha substituït progressivament en una part dels assajos previs a posar un producte al mercat, tot i que la normativa que regula la seguretat química (el reglament europeu REACH) fa que una part important encara estigui condicionada a fer proves en animals. Així, posar en circulació material sanitari, com implants, productes farmacèutics -inclòs el bòtox, que per provar cada lot, s'injecta a l'abdomen de ratolins, cosa que els causa paràlisi i dificultats respiratòries fins que moren per asfíxia-, pintures, ambientadors, pesticides, compostos utilitzats en cosmètica -que fa que la prohibició europea de testar cosmètics acabats en animals, del 2013, sigui un avenç coix-, o altres productes d'ús quotidià, com els de neteja, arrosseguin el patiment de desenes de milers d'animals cada any.

L'associació Animal Testing, en una investigació sobre el sector de productes d'higiene domèstica, ha detectat que corporacions com Unilever, Procter & Gamble, Henkel i SC Johnson asseguruen no fer proves amb animals excepte quan la llei ho exigeix i que aquestes afirmacions són "incompletes o ambiguës", perquè és comú que encarreguin proves en animals a laboratoris externs, que no sempre són exigides. Animal Testing observa que en nombroses ocasions, les fabricants van dur a terme tests amb l'objectiu de facilitar el llançament de noves versions de productes, com ara una fragància, o per obtenir una classificació menys severa en les etiquetes de perillositat.

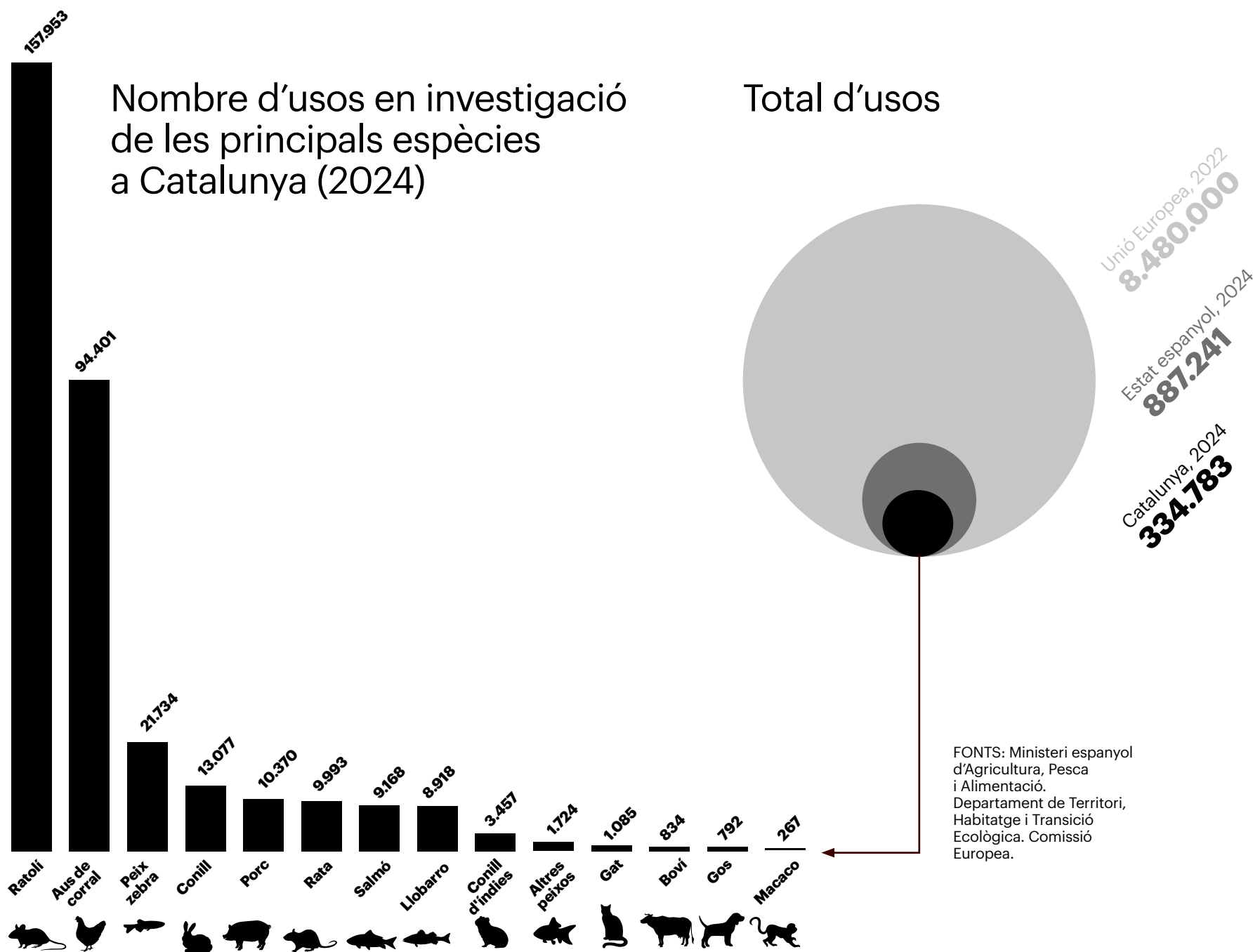
Núria Almiron, codirectora del Centre d'Ètica Animal de la Universitat Pompeu Fabra (UPF) i catedràtica en Economia Política de la Comunicació, també adverteix que, malgrat que han anat augmentant els procediments validats per la reglamentació europea per substituir l'ús d'animals, a la pràctica, moltes empreses no hi recorren, perquè veuen que poden tenir el camí més pla cap a la comercialització si opten per l'encara considerat estàndard de referència. És a dir, si aporten resultats basats a provar què passa -renalment, hepàticament, en la reproducció, i en altres parts de l'organisme- en exposar mamífers no humans als tòxics dels productes que volen vendre.

Segons consta en la investigació d'Animal Testing, entre els anys 2017 i 2021, s'han fet proves amb mamífers d'inhalació

forçada, tests de Draize -que mesuren el dany ocular i en la pell, sotmetent els animals a proves mentre els immobilitzen perquè no es rasquin ni netegin- i estudis de toxicitat oral aguda. La DL50 és una prova que estima la dosi letal d'un producte o substància. Per fer-la, s'introdueix per sistemes intravenosos o subcutanis una quantitat del producte, que pot ser un plaguicida o un medicament, i es va repetint l'operació fins que la meitat de la mostra mor. És un procés que pot causar, segons el producte, lesions pulmonars, renals, hepàtiques, úlceres, hemorràgies, entre d'altres, com s'esforcen a fer visible les organitzacions que s'oposen a mantenir les pràctiques de vivisecció. Gossos, conills, gats, rosegadors i primats no humans són sotmesos a aquesta prova, una de les que, pel moviment contra la vivisecció -que amb el pas dels anys ha sumat professionals de la ciència que coneixen de primera mà què significa experimentar en animals- urgeix més prohibir i substituir per mètodes in vitro. "Si l'aspirina s'hagués provat en gossos [que s'utilitzen sovint en proves de toxicitat com a segon mamífer no rosegador, tal com exigeix la legislació europea] no s'hauria registrat, perquè els resulta tòxica", exemplifica Vinardell, en referir-se al baix índex de translació a les persones del que s'observa que funciona o no funciona en altres mamífers.

Tot i això, la major part del professorat continua investigant amb animals, de manera que és "el que està normalitzat a la universitat", assegura la fisiòloga. Una lògica que diverses fonts assenyalen que es reproduïx a l'hora d'avaluar els procediments que arriben a les comissions d'ètica tant dels centres de recerca que en tenen com, en segona instància, de les autoritats autonòmiques, formades principalment per personal investigador avesat a l'ús d'animals. En el cas de la comissió d'ètica de la Generalitat de Catalunya, entre 2019 i octubre de 2025, de 2.295 procediments avaluats, se n'han rebutjat dos i s'han fet requeriments a 465. A les Illes, el volum de procediments científics avaluats és molt més reduït, 90 en cinc anys, tots autoritzats. La Generalitat Valenciana ha ignorat reiterades peticions d'informació per a aquest reportatge.

Aquestes comissions han de fer un balanç entre el patiment infligit als animals i què s'obté de fer-ho, i l'autorització o denegació s'obté per votació de les seves membres. "El criteri de refinament, que l'animal pateixi el mínim possible, es mira moltíssim. I que s'usi el mínim possible d'animals en cada experiment també. Però el reemplaçament no es compleix, per- ►

► què demana adaptar el que volen fer a un altre mètode sense animals, i és el que molta gent no vol. Justifiquen que necessiten l'animal sencer perquè, si no, no veuen això o allò”, detalla Pilar Vinardell. “La base de l’avenç científic no recau tant en els animals com sovint creuen els investigadors, i cal insistir-los-hi”, defensa, en la mateixa línia, Guillermo Repetto, que, més que en l’àmbit de les proves de seguretat química, on més observa resistència a canviar a metodologies sense animals és en els projectes d’investigació. Suposen el 76% dels animals usats en experimentació. A l’Estat espanyol, un 22% correspon a usos reglamentaris, és a dir, a proves prèvies a posar productes al mercat.

Els processos per poder usar animals en experiments són llargs, de mesos, i exhaustius per a les investigadores. Diverses fonts remarquen que no els ho posen fàcil, tot i que les xifres mostren que el desenllaç, per norma, és que poden acabar fent el procediment que sol·liciten. L’advocat Carles Lorente, membre de l’associació d’operadors jurídics pels animals Intercids, exposa que, si bé damunt del paper l’ europeu és un dels sistemes més garantistes i l’ús d’animals per experimentar està “hiperregulat”, no es pot obviar que “no està fet per protegir els animals destinats a l’experimentació, ja que han estat expressament exclosos de la llei de benestar animal”. Així, fa notar el lletrat, sotmetre’ls a pràctiques generadores de patiment en laboratoris “no constitueix un xoc legal, sinó ètic”.

BALANÇ ÈTIC O COMPTABLE?
Núria Almiron detecta que condicionar les peticions dels equips científics al balanç ètic dels comitès, promou que enviïn propostes “inflades”. “Deixarem paralítics els gats d’una manera

que és diferent de com anteriorment s’ha aprovat, i segurament podrem veure com, en els circuits neuronals, la informació es trasllada, i això ens permetrà aplicar-ho als éssers humans i aconseguir en un futur que els paraplàtics caminin”, rescata d’entre els exemples que ha trobat fent recerca sobre l’experimentació en animals. “Qüestions així resulten in verificables per un comitè d’ètica, perquè arribar a saber què pot ser o no, demanaria una enorme especialització en l’àmbit de cada un dels procediments que han d’avaluar, així que la llei els demana que facin un acte de fe”, afegeix.

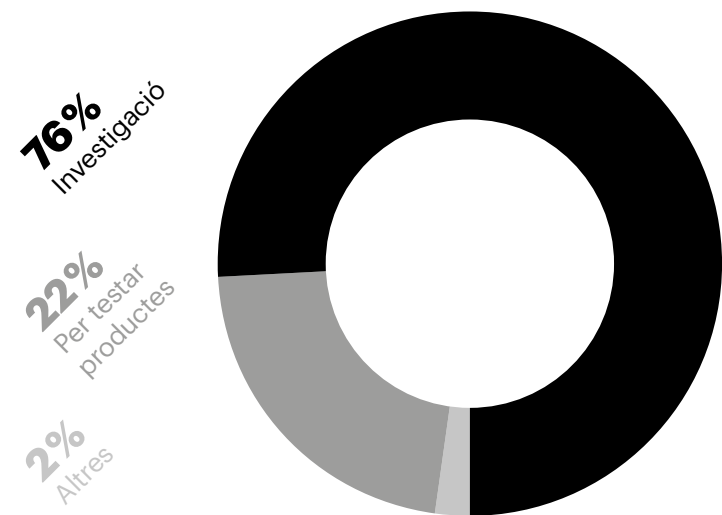
Per això, Almiron considera que, perquè aquests instruments puguin fer la funció de filtratge que se’ls pressuposa, el que haurien de tenir és capacitat de valorar “de forma equànime” -sense “corporativisme”, especifica-, si és “sensat” fer un ús d’animals per allò que es demana. “Els estudis sobre ansietat i depressió, que són una font de recerca enorme, amb molts diners dipositats i molts investigadors dedicats, són absurds en ratolins, perquè la informació obtinguda valdrà per als ratolins, no per a les persones: deprimir un animal, per més coses cruels que els facin, mai pot replicar el que és un humà deprimat, que és molt complex”, menciona la investigadora, a tall d’exemple de les peticions en què “automàticament”, a parer seu, s’hauria d’impedir usar animals no humans.

Almiron afegeix casos que són repeticions de procediments ja executats en animals, cosa que la llei prohibeix fer, però que s’aconsegueixen tirar endavant perquè hi ha equips de recerca que presenten propostes amb canvis molt petits. “Hi ha molts procediments que sol·liciten animals en què és evident que no n’ob tindrem res més que coneixements de pura curiositat”, critica.

Els rosegadors són els animals més usats amb diferència, per accessibilitat i preu.
| JOANNA CHICHELNITZKY

Tipologia d'ús a l'Estat espanyol el 2024

FONT: Ministeri espanyol d'Agricultura, Pesca i Alimentació.

La catedràtica en Psicobiologia, també de la UPF, Olga Valverde remarca que, si bé passaran anys fins que no es consideri necessari usar animals en investigacions com les del grup de recerca que dirigeix, sobre neurobiologia del comportament, el que volen és disminuir el nombre d'animals usats en estudis d'aspectes vinculats a trastorns afectius i consum de drogues o conseqüències de malalties neurodegeneratives en l'aprenentatge. “Tota aquesta mena de qüestions, avui dia, necessitem respondre-les amb models animals; no tenim cap model que sigui capaç de reproduir la complexitat de la resposta que dona el cervell humà davant determinats tipus d'estímuls”, argumenta.

Valverde és una de les investigadores implicades en el projecte Vict3r, coordinat per la UPF i la farmacèutica Bayer AG, dedicat a desenvolupar grups de control virtuals (que substitueixen els éssers vius per simulacions fetes a partir de l'acumulació de dades). Un avenç que preveuen que l'Agència Europea de Medicaments accepti com a vàlid en uns mesos, cosa que permetria reduir una quarta part del total dels animals usats durant el procediment exigint pel regulador per treure un medicament al mercat.

El coordinador del projecte, el professor de Bioestadística i Informàtica Biomèdica Ferran Sanz, explica que aspiren a estendre l'ús de grups de control virtuals -els que fins ara han creat estan simulats a partir de les dades acumulades i compartides per les farmacèutiques- a altres procediments de seguretat. I, també, a la recerca acadèmica. “Fer-ho respon a una tendència ètica, política i també econòmica, perquè els assajos en animals són especialment cars”, detalla Sanz. És aquest tercer punt el motiu pel qual els gegants de la indústria farmacèutica -Bayer, Pfizer, Roche, Novartis, AstraZeneca, entre altres corporacions del sector- financen més de la meitat del projecte Vict3r, dotat amb prop de 30 milions d'euros. Entre les col·laboradores que més recentment s'han afegit al projecte hi ha també l'empresa Charles River, líder mundial en venda d'animals i altres serveis associats als laboratoris.

Posant els ratolins en una piscina en què hi ha una plataforma amagada, i comptant l'estona que tarden a trobar-la, Pol Garcia es pot fer una idea de l'estat de la memòria dels animals. Remarca que si ara està treballant en una estratègia de modificació de la malaltia d'Alzheimer, és gràcies al fet que el seu grup de recerca fa dues dècades que treballa en models animals, preclínics, de diferents malalties. “Sempre que sigui per fer un bé a la recerca i a l'ampliació del coneixement, des del meu punt de vista, està més que justificada la investigació amb animals”, apunta. “Segurament -argumenta- sabríem moltes més coses si ens deixessin investigar en humans. I aquí entra una barrera ètica. Si ens ho deixen fer en animals és per alguna cosa. Ens agradi o no, ens hem situat com els éssers dominants dins de la Terra, i considero que els animals moren molt més en va als escorxadors que en la recerca. Jo, de fet, soc vegetariana. Si compares, els animals en experimentació són un percentatge irrisori”. ●

“Quan comences a preguntar-te què hi ha darrere, entres a l’infern”

Marina Vegué, doctora en Neurociència Matemàtica

TEXT: **MERITXELL RIGOL**

FOTO: **JOANNA CHITCHEL NITZKY**

Va estudiar biologia “fascinada” per entendre el cervell: “M’interessava saber com pot ser que de l’entramat de neurones sorgeixi tot el que els humans hem creat: les matemàtiques, l’art, la literatura... D’on surt tot això? La pregunta és apassionant”, diu Marina Vegué. Transmet que l’emoció no l’ha deixat, tot i haver decidit allunyar-se de la neurociència per l’ús d’animals en aquest camp de recerca. Ara és professora al Departament de Matemàtiques de la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC) i investigadora al Grup de Sistemes Dinàmics.

Després de biologia, Vegué també es va llicenciar en matemàtiques i va obtenir una beca per fer la tesi sobre neurociència matemàtica, que consisteix, explicat per ella mateixa de forma senzilla, a “estudiar el cervell fent servir les matemàtiques”. Va fer-la dins del Grup de Neurociència Computacional del Centre de Recerca Matemàtica, que, si bé no treballa directament amb animals, col·labora amb laboratoris que obtenen les dades per mitjà d’experimentar-hi. “Quan, per alguna raó, un dia comences a preguntar-te per tot el que hi ha al darrere, entres a l’infern. Molts dels experiments no

seria exagerat dir que són una tortura”, afirma.

“No pots agafar un ésser humà per perforar-li el cervell i posar-li un elèctrode. Amb els animals sí que pots. La legislació t’ho permet quan vols estudiar, per exemple, la presa de decisions. Hi ha un cert nombre de grups a Barcelona que es dediquen a això; a la neurociència teòrica”, explica. Per mitjà dels anomenats *Journal clubs*, que es reuneixen per parlar de recerques publicades, Vegué va poder veure el tipus d’experiments que es fan, concretament, en primats no humans. La sorprenia, diu, que en aquestes trobades setmanals, les discussions fossin “absolutament distanciades dels subjectes” de la investigació. “Si les dades haguessin vingut d’uns robots, les analitzarien de la mateixa manera”, s’exclama. Defensa que, en el moment en què “amb els teus experiments afectes les vides d’altres éssers, no pots obviar-ho. I és el que es fa: sistemàticament obviar-ho”.

“Ningú explica d’on ha sortit l’animal, i com ha crescut. I a l’hora d’explicar ben bé com es fa l’experiment, hi passen molt de puntetes; o directament no es diu. Com s’aconsella que un mico estigui assegut davant de la pantalla fent el que tu vols? Primer, normalment, estan asseguts

en una cadira dissenyada per immobilitzar-los. A més, moltes vegades, viuen amb un accés quasi inexistent a l’aigua. I quan fan bé l’experiment, els donen unes gotetes. No es pregunten com són les cirurgies que es fan als animals dels quals obtenen les dades. Ni tan sols hi ha fotografies als articles científics, sinó esquemes, que et distancien enormement dels subjectes”, detalla, i conclou: “Quan t’has posat a fer això i tota la teva carrera, els teus articles i el teu prestigi, s’ha basat en això, costa molt veure-ho amb distància i avaluar-ho. Hi ha un conflicte d’interès molt gran”.

Vegué afegeix tot seguit que no considera que res d’això s’expliqui perquè les investigadores que usen animals siguin “males persones”; sinó que, considera, s’explica pel fet d’“estar desconnectades”. “És molt fàcil no voler veure-ho, i creure’t la narrativa que tot això ho fem pel bé de la humanitat, tant sigui per curar una malaltia com pel progrés intel·lectual, i que és part d’aquesta empresa tan noble. Molta gent dirà que perforar cranis per ficar-los uns elèctrodes i veure què fan les neurones mentre els animals estan prenent una decisió, és una informació molt valuosa perquè hem pogut saber què està passant dins el cervell. Algú et podria

“Sovint els micos seuen en una cadira que els immobilitza i viuen amb accés quasi inexistent a l’aigua: i quan fan bé l’experiment, els donen unes gotetes”

dir: ‘quina alternativa hi ha?’ Hi estic d’acord, no hi ha cap alternativa. Però la qüestió és: cal que ens estiguem fent aquesta pregunta si fem tant mal pel camí? On porten aquests experiments?”, planteja la biòloga. “Fa anys que publiquem milers d’articles sobre això i, sí, hem descobert coses sobre què fan les neurones mentre els animals prenen decisions. Però aquests coneixements no s’han traslladat en cap millora de la salut mental humana ni en cap millora en termes de les malalties neurològiques humanes. És un coneixement que anem adquirint per l’amor al coneixement. La curiositat humana per entendre més la

natura justifica el dolor que estem provocant? Cadascú hauria d’analitzar-ho, però el que veig és que això no es posa en dubte, ni de manera subtil”, problematitza.

En acabar la tesi, Vegué va haver de plantejar-se què fer. El pas natural era anar a un altre centre d’investigació en neurociència i continuar fent aquest tipus de recerca basada en l’experimentació en animals. Va decidir “no continuar legitimant-ho”. “No és fàcil canviar quan has estat molt temps de la teva vida formant-te en una direcció. Aquest és un dels motius pels quals és tan difícil que el sistema, com funciona

“Sí, hem descobert coses sobre què fan les neurones dels animals mentre prenen decisions, però no s’han traslladat en cap millora de la salut humana”

el món de la recerca científica, canviï. Perquè la inèrcia és molt gran. Si has passat molts anys investigant en ratolins, fent sempre un tipus de coses, i al laboratori tens la maquinària per fer aquelles coses que, a més, és una maquinària molt cara, i tot l’aprenentatge d’aquelles tècniques ha costat molt d’esforç, posar-te a fer una cosa completament diferent és difícil. Per això, hi hauria d’haver incentius per fer que la gent faci el pas”, planteja.

Vegué defensa que, si vetllar per la salut de les persones és l’objectiu de fons que justifica mantenir l’experimentació en models animals, hi ha molts fronts que, fora de la ciència, no s’estan volent abordar: “Un investigador de la Universitat de Granada, Nicolás Olea, explica que el seu grup fa anys que publica articles que indiquen que ens estem intoxicant amb substàncies presents en plàstics, pesticides, cosmètics... I no s’han pres pràcticament mesures per posar-hi fre. Com podem dir que amb la ciència estem intentant salvar la humanitat, o lluitant contra el càncer, si tenim l’evidència i podem prevenir càncers i altres problemes, com ara de salut reproductiva, i políticament no es fa? És una hipocresia enorme. Que l’alcohol és dolent fa molt que ho sabem. Realment cal estudiar encara l’alcoholisme usant rosegadors? Cal anar a estudiar això fins als últims detalls? O el que hauríem de fer és intentar acompanyar les persones que pateixen l’addicció i prevenir que afecti més gent? Potser, fins i tot, es podria prohibir l’alcohol. Però hi ha un negoci que és molt lucratiu”, reflexiona la investigadora.

La gran distància entre una problemàtica de salut mental en una persona i la que se li genera a un model no humà és, segons Vegué, una de les mostres més clares que estudiar en animals per deduir aspectes de la salut humana “no és un bon mètode”. “No vol dir que no funcioni a vegades. Però moltes vegades no. Per tant, és un mètode altament ineficient -recalca-. I encara que funcionés, ens hem de preguntar si seria ètic fer-ho. Aquesta és una pregunta que la majoria no està disposada a afrontar”. La investigadora defensa que “la compassió i l’empatia són una mirada complementària a l’objectivitat científica” que permet fer “millor ciència”. Però que ha tendit a ser anul·lada, perquè, diu, es titlla de “sensiblera, d’infantil, fins i tot de femenina, en un món en què la ‘virilitat’ ha dut a llocs molt foscos; d’exploració de grups humans i animals no humans”. Reconèixer-ho, planteja Vegué, demana “sortir d’un marc de pensament que va molt més enllà de l’experimentació”. ●

Catalunya, pol científic i de compravenda d'animals per fer recerca

La infiltració d'una activista en el laboratori madrileny Vivotecnia ha obert el qüestionament públic sobre els assajos de toxicitat en animals, i sobre la diligència administrativa per controlar com són tractats. En territori català, hi ha una seixantena de centres dedicats a la cria, el subministrament i ús d'animals per fer investigacions i proves

TEXT: MERITXELL RIGOL

Catalunya és seu d'algunes peces clau del tauler internacional del subministrament d'animals destinats a l'experimentació i, també, de les anomenades Contract Research Organizations (CRO), laboratoris als quals empreses i centres de recerca han tendit a externalitzar proves i assajos preclínic *in vivo*, és a dir, fent servir animals. Per norma, són empreses amb un perfil públic discret i, de la seva existència, és fàcil que poc més ens en soni més enllà d'un nom propi: Vivotecnia.

La infiltració com a treballadora de l'activista Carlota Saorsa (nom fictici d'aquesta testimoni protegida), durant més de 500 dies, entre 2018 i 2021, va fer saltar als mitjans i als jutjats aquesta CRO amb el laboratori a Tres Cantos (Madrid), i segons consta al seu web, una oficina a Barcelona. Les imatges que en va extreure, amb les quals s'ha confegit el documental *Infiltrada en el búnker*, dirigit per

Pablo de la Chica, mostrava un tracte cruel per part de personal del laboratori: cops, sacsejos, insults, pràctiques molt doloroses sense sedació -com ara punxades als ulls- i manipulació causant de lesions que poden ser constitutives del delictes de maltractament. La SECAL, paraigua professional i empresarial del sector dels animals de laboratori a l'Estat espanyol, va criticar que el film trasllada unes idees que "distorsionen la realitat". La seva homòloga a escala europea, EARA, el va qualificar de "deshonest".

El cas Vivotecnia s'instrueix en un jutjat de Colmenar Viejo per presumptes delictes de maltractament als animals, després de la denúncia de les organitzacions animalistes FAADA i AnimaNaturalis i s'ha fixat data de judici per al maig d'enguany. Vivotecnia va assegurar i manté que "treballa tenint en compte el benestar animal". Alhora, la infiltració també va fer visibles pràctiques que, malgrat que poden resultar violentes a qui les

observa, entren dins de les previsions legals d'ús d'animals en proves *in vivo*, com forçar a ingerir, injectar o posar productes als ulls als animals i immobilitzar-los. De fet, amb l'argument de la legalitat, el mateix jutjat que instrueix la causa va denegar l'any 2021 la suspensió de les activitats i el decomís dels animals del centre que reclamaven les denunciants.

Les filmacions que va obtenir durant un any i mig dins de Vivotecnia han esquerdat el que s'invisibilitza en la imatge corporativa que transmeten les empreses del sector, i han obert consciències sobre què vol dir usar animals per provar la nocivitat de compostos o productes abans que surtin al mercat. Per les organitzacions que defensen deixar enrere la vivisecció, la infiltració de Carlota Saorsa ha posat damunt la taula només una mostra. Vivotecnia ho tenia administrativament tot en regla. Havia passat sense alertes les inspeccions de la Comunitat de Madrid.

Les imatges obtingudes per Saorsa van veure la llum gràcies a l'organització animalista Cruelty Free International el 2021. Poc després, el 2022, el Parc Científic de la Universitat de Barcelona va reconèixer que una de les empreses que allotja -a càrrec d'un projecte del Ministeri de Ciència i Innovació dedicat a desenvolupar un fàrmac per tractar la fibrosi hepàtica i mielofibrosi- havia contractat Vivotecnia per fer un assaig amb 32 cadells de beagle, la raça de gos amb què se sol experimentar en els laboratoris. El Consell de l'Advocacia Catalana va instar la UB a investigar la idoneïtat de l'empresa contractada, efectuar una rescissió del contracte i alliberar els gossos. Aquest no fou el desenllaç. La universitat, davant de la indignació que es va aixecar, va recordar l'Agència Europea de Medicaments obliga a fer l'estudi de toxicitat en dues espècies de mamífers i que una d'elles no sigui de rosegadors. Com que el

Vista aèria de les instal·lacions de Camarney a Camarles (el Baix Ebre), el principal centre europeu de distribució de macacos.

Parc Científic no disposa dels animals per fer-ho, va treure a concurs aquesta part de l'estudi i Vivotecnia en va ser l'adjudicatària, per 211.280 euros.

A Sant Feliu de Codines (el Vallès Oriental) fa trenta anys que hi opera un centre que cria, subministra i usa gossos i gats per a proves de recerca, Isoquimen. Des de l'empresa, informen que la major part de l'activitat la duen a terme per a empreses que desenvolupen vacunes, medicaments i alimentació “només relacionats amb la salut de gossos i gats”, i que la seva col·laboració amb centres de recerca i universitats “és minoritària”. La UAB hi ha adquirit gossos. Arran de la covid, segons consta al web de la companyia, va augmentar la demanda de gossos i gats per part d'empreses europees que fins llavors obtenien els animals en criadors dels Estats Units. Segons va explicar el director de l'empresa, Toni Bermúdez, a l'emissora Ona Codinenca, hi tenen 600 animals. L'entrevista tenia lloc arran d'una de les primeres mobilitzacions

que desenes de persones, des de fa un any, duen a terme mensualment a la plaça de l'Ajuntament del municipi per reclamar que es tanqui aquest negoci. Des d'Isoquimen rebutgen les acusacions de “torturar i assassinar” que han rebut per part de simpatitzants d'Acció Contra l'Experimentació. Afirmen que la recerca que fan és “no cruenta; que no provoca patiment ni sacrifici dels animals, i que vetllen pel benestar en les seves instal·lacions, situades a quatre quilòmetres del nucli urbà. L'any 2011, activistes d'Igualtat Animal van entrar-hi i van endur-se 36 beagles. Josep Aranda Baró, que es presenta com a propietari al seu perfil de LinkedIn, també va presidir fins al 2016 la filial a l'Índia Isoquimen India Pvt. Ltd.

PORCS FETS A MIDA

Al Prat de Llobregat, a prop de l'aeroport de Barcelona, hi ha una altra companyia de recerca per contracte: Versa Biomedical SL, que va ser fundada amb el nom de Specipig, marca

El 2022, el Parc Científic de la UB va defensar l'encàrrec a Vivotecnia de testar un medicament per tractar la fibrosi hepàtica amb 32 cadells de gos beagle

que manté. En aquest cas, cria porcs modificats genèticament per fer-los més petits. L'empresa promou els seus *minipigs* als laboratoris com una bona opció perquè són més manejables, ocupen menys espai i neces-

siten menjar menys. Per una banda, crieu els animals i, per l'altra, a través de Versa Biomedical, ofereixen serveis per investigacions preclíniques. En la creació hi ha el segell de l'Institut de Recerca i Tecnologia ►

► Agroalimentàries (IRTA), dependent de la Generalitat. Arran de la inauguració de l'empresa, el 2013, el Govern català explicava en una nota de premsa que aquesta col·laboració publicoprivada contribuiria a posar a punt noves tècniques quirúrgiques, en trasplantaments i fàrmacs, i que ajudaria a respondre a la tendència del sector de potenciar l'ús del porc com a model de recerca biomèdica per reduir models en gossos, gats i primats no humans. Entre els socis inicials també hi figurava la multinacional bagenca Semen Cardona, dedicada a la inseminació porcina artificial, i Bioemprèn, el grup societari del president de Versa, Jaume Amat. El 2016, mitjançant una ampliació de capital, van entrar a la companyia nous accionistes, entre els quals la societat Margema 99, SL, controlada per la família Sánchez Lafuente, antiga propietària dels laboratoris que produïen el popular medicament Gelocatil.

Els minipig consten al costat de gossos i primats no humans entre els “grans animals” amb els quals fa proves Vivotecnia, on l'entrada de recursos públics no ha quedat tallada amb les imatges obtingudes per Carlota Saorsa i la consegüent denúncia per

maltractament. El novembre de 2025, la societat madrilenya ha estat l'adjudicatària de les tasques de manteniment i manipulació dels animals d'experimentació de la Universitat Jaume I (Castelló), amb la qual fa anys que treballa. Els darrers serveis que li han encarregat tenen un cost total de més de 77.000 euros. Entre els aspectes que la universitat ha valorat d'aquesta CRO, hi ha el fet que pugui treballar amb altres espècies que no són rosegadors “que puguin incorporar-se en noves línies d'investigació”. També és recent, des del novembre, l'adjudicació del servei de manteniment de l'animalari del Centre d'Investigacions Energètiques, Mediambientals i Tecnològiques (CIEMAT), del laboratori de cultius cel·lulars associat i del mòdul d'alta contenció biològica per a desenvolupaments terapèutics avançats. A la licitació d'aquest centre adscrit al Ministeri de Ciència, Innovació i Universitats espanyol només hi va concórrer Vivotecnia, amb una factura de 320.000 euros.

El Centre Superior d'Investigacions Científiques (CSIC), agència de recerca científica d'aquest mateix ministeri, també ha adjudicat a Vivotecnia el servei de manipula-

La majoria de primats que passen per la granja de Camarles s'envien a laboratoris de l'Estat francès, Alemanya o Itàlia. A Catalunya, només un centre està autoritzat per fer proves amb aquests animals

ció i manteniment dels animals de laboratori destinats a l'Institut de Biomedicina de València. L'encàrrec, a implementar entre 2024 i 2026, té un cost que supera els 87.000 euros. El 2024, amb el procés penal contra l'empresa ja en marxa, el CSIC també li adjudica el servei de manipulació i manteniment de diversos centres de Madrid, amb un cost de 978.466 euros. També és recent el contracte pont amb el Centre Nacional d'Investigacions Oncològiques Carlos III (CNIO), a Madrid. El setembre de 2025 ha adjudicat a Vivotecnia els serveis de gestió del seu animalari, amb un

cost d'1.182.559,47 euros. El contracte s'ha negociat amb Vivotecnia i no s'ha publicitat, segons fa constar aquesta fundació pública de l'Estat, com una forma d'assegurar la continuïtat dels serveis per interès públic.

Núria Almiron, codirectora del Centre d'Ètica Animal de la Universitat Pompeu Fabra, es refereix a les diverses peces del sector de l'experimentació en animals com a “complex industrial”: “S'ha creat una indústria per servir les necessitats dels experimentadors, estiguin al sector públic o al sector privat. D'entrada, es pensa que com que la recerca bàsica, que

Experiments amb gossos beagle al laboratori madrileny Vivotecnica. | **CRUELTY FREE INTERNATIONAL / CARLOTA SAORSA**

és la que més fa servir animals per experiments, es fa sobretot a universitats, i les universitats són sobretot públiques, no és un negoci. Però el consum que fan d'animals, d'aparells molt especialitzats per a cada tipus d'animal, de proves, de tota mena d'instruments que necessiten, o formació que han de rebre per fer servir els instruments i els animals, tot això ho contracten a empreses", exposa la catedràtica d'Economia Política de la Comunicació.

Les empreses dedicades a proporcionar éssers vius -en nombrosos casos modificats genèticament per adequar-se a les peticions de la diversitat de recerques- estan en poques mans. Sovint, ofereixen alhora altres serveis o productes lligats a l'ús dels animals, i hi ha casos en què actuen directament com a laboratoris. Versa, Isoquimen, AnaPath, Kymos i Charles River són algunes de les empreses que orbiten sota el paraigua de Biocat, un projecte d'ACCIÓ, agència del Departament d'Empresa i Treball del govern català, en marxa fa més d'una dècada, per propulsar les relacions i la internacionalització de les organitzacions biomèdiques, públiques i privades. El 2023, segons l'informe

anual de Biocat, la indústria del sector biomèdic a Catalunya ha facturat vora 25.500 milions d'euros i ha suposat un 9% de les exportacions catalanes (per sobre de 9.400 milions).

Pablo Fernández, portaveu d'Abolició Vivisecció, afirma que Catalunya "s'ha convertit en una espècie de llar" per empreses que basen la seva activitat en l'experimentació en animals, i alerta de l'impacte de combinar la influència d'un "negoci gegantí" -que, més enllà del cas català, "aconsegueix lleis poc agressives i investigacions que no arriben gaire lluny"-, amb el "desinterès administratiu" pels animals destinats a ser usats en laboratoris.

PRIMATS A LES TERRES DE L'EBRE
Només un dels 62 centres de cria, subministrament i ús d'animals amb destí a l'experimentació actius a Catalunya té obert un expedient arran de les inspeccions del Departament de Territori, Habitatge i Transició Ecològica de la Generalitat, fonts del qual informen que, fins que no sigui ferm, no poden confirmar el motiu. Es tracta de Camarney, el centre de distribució de primats per a l'experimentació més gran d'Europa. Té les seves ins- ►

Quant pot costar fer recerca en animals?

1.200.000€

Estudi de seguretat i neuromodulació amb macacos (UPV)

1.085.000€

Estabulari per l'experimentació animal amb rosegadors transgènics (URV)

20.223€

Bomba calor de l'estabulari Campus Mundet (UB)

17.000€

Cistella rentabiberons estabulari (Fundació Parc Científic Barcelona)

1.500€

Gos beagle femella, de 3 a 6 mesos (UAB)

1.005€

Quatre ratolins femella Charles River (ANB-UPF)

El camí lent de l’abolició

En resposta a les iniciatives ciutadanes Stop Vivisection i Save Cruelty Free Cosmetics-Commit to a Europe Without Animal Testing, que van sumar més d’un milió de signatures de suport, la Comissió Europea va començar l’any 2023 a treballar en un full de ruta per eliminar els assajos en animals per avaluar la seguretat química de substàncies i productes com a requisit previ a posar-los en circulació al mercat. Aquesta proposta hauria d’estar

plantejada en els pròxims mesos. Dins la UE, un pas endavant l’han fet els Països Baixos, on s’ha aprovat a les acaballes de 2025 deixar de finançar l’experimentació en primats no humans i reorientar la inversió a la investigació basada en models sense animals. El govern del Regne Unit, on més s’ha treballat en mètodes sense animals des dels anys noranta, el mes de novembre va detallar com preveu abandonar-ne del tot l’ús en les

proves de seguretat. Planteja una reducció d’un 35% de l’ús de gossos i primats no humans per al 2030. Als EUA, l’Administració d’Aliments i Medicaments (FDA) i l’Agència de Protecció Ambiental (EPA) han anunciat que eliminaran les proves amb animals, amb la voluntat de reduir costos i augmentar l’eficàcia dels mètodes aplicats. La seva meta és eliminar l’ús de mamífers en proves de seguretat en deu anys.

► tal·lacions des de fa vint anys al municipi de Camarles (el Baix Ebre). Durant els primers anys, el representant de l’empresa fou l’advocat tortosí Antonio Faura, exdiputat al Congrés espanyol (UCD) i regidor a Tortosa (AP i PP), personatge determinant a l’hora de consolidar el projecte, amb assessorament i recursos judicials.

Cada mes hi arriben desenes de macacos de cua llarga -espècie reconeguda en perill d’extinció per la Unió Internacional per a la Conservació de la Natura, màxima institució de referència, amb seu a Suïssa-, segons denuncia el col·lectiu Abolició Vivisecció des de fa anys. L’organització estima que les instal·lacions tenen capacitat per a 3.600 animals. Al municipi que l’acull hi ha censades 3.499 persones.

Fa poc més d’un any, en una carta que també signen la Fundació Jane Goodall i la Fundació Mona, l’entitat es va adreçar al govern català per denunciar les condicions en què es troben uns animals “extremament socials i intel·ligents” i exigir el tancament d’un centre “clau”, diu Fernández, per mantenir l’experimentació amb aquests primats al continent europeu. És l’espècie que s’ha convertit en habitual en l’experimentació perquè havia estat molt abundant i perquè els exemplars són de petites dimensions, cosa que valoren els laboratoris, perquè ocupen menys espai, i els que hi treballen, perquè són més fàcilment manejables.

Abolició Vivisecció ha revisat nombroses actes de les inspeccions de la Generalitat al centre de Camarney en els darrers anys i consideren que són massa curtes per poder supervi-

sar l’estat dels animals i verificar-ne els registres. “Es fan inspeccions sobre el paper, ni tan sols totes les obligatòries, i permeten tota mena de negligències”, asseguren fonts de l’organització.

Segons el rastreig d’Abolició Vivisecció, els primats que s’acullen a Camarles aterren a Brussel·les, París o Tolosa i són enviats per carretera a Catalunya, en trajectes que poden durar fins a 24 hores, dins de petites caixes. Un cop a la granja de Camarles, hi ha gàbies que n’han arribat a acumular tres o quatre desenes. En els animals s’hi observen estereotípies (moviments, postures o crits repetitius simptomàtics del malestar).

Alguns provenen del Vietnam i altres de l’illa de Maurici, a l’est de Madagascar. “Allà hi ha granges de macacos molt més grans que la de Camarles, on se suposa que haurien de ser criats en captivitat. Però hi ha captura il·legal i documentació falsa, emparada i finançada per les empreses d’occident que els compren”, exposa Fernández. La normativa europea preveu que, per acabar amb la captura d’animals, només s’usin en procediments científics descendents d’animals criats en captivitat.

La majoria dels individus que han estat tancats en aquesta granja enmig de camps del Baix Ebre seran tornats a l’Estat francès o enviats a altres destins europeus, com Alemanya o Itàlia. Una part s’enviarà a laboratoris de l’Estat espanyol. A Catalunya, només un centre té autorització per fer proves en primats no humans, segons dades del Departament de Territori.

AnaPath Research, CRO situada a Santa Perpètua de Mogoda, al

polígon dels Argenters, ho promou entre els seus serveis. El laboratori multinacional -amb doble seu, a Suïssa i a Catalunya, a més de divisió a Corea del Sud i a la República Txeca- va ser constituït el 1984 i ha anat canviant de nom -RCC Cida SA, Harlan Laboratories SA i Envigo CRS SA.

Segons la documentació d’Abolició Vivisecció, l’any 2024, un treballador va infectar-se de tuberculosi arran del contacte amb un macaco i tenia latent la malaltia. Des del Departament de Salut es precisa que no tenen identificat cap cas humà amb els antecedents de contacte amb animals d’experimentació. Però fonts de la conselleria aclareixen que, en el cas de la tuberculosi, cal diferenciar entre malaltia activa i persona infectada sense malaltia. Aquesta segona situació no és notificable als sistemes de vigilància.

Les infeccions impliquen un risc derivat del tràfic de primats per l’experimentació, del qual adverteix la primatòloga Lisa Jones Engel, as-

sessora científica de PETA, una de les principals organitzacions animalistes d’abast internacional. “Molts dels primats comercialitzats per l’empresa Charles River tenen infeccions no detectades com la tuberculosi, hepatitis o salmonel·la, i és important entendre que han acabat engabiats a Catalunya, Alemanya, França, el Regne Unit, el Canadà o Kentucky, perquè formen part d’un crim organitzat transnacional de fauna salvatge, del qual la comunitat científica formem part”, denuncia Jones Engel.

L’estatunidenca Charles River és la societat d’experimentació *in vivo* líder a escala mundial i des de l’any 2023 també controla Camarney, després d’haver absorbit la societat matriu de la granja ebrenc, la mauriciana Noveprim. Al seu accionariat, hi ha els grans fons d’inversió més coneguts, segons el portal financer *MarketScreener*: Vanguard Group (11,87%), Blackrock Inc. (7,84%) i Wellington Management Group, LLP (6,48%). Segons estima PETA, Charles

L’estatunidenca Charles River, sota el control de la qual hi ha la granja de macacos de Camarney a Camarles, és la líder mundial del sector, amb uns ingressos de 3.400 milions d’euros el 2024

Inauguració de les instal·lacions de Specipig al Prat de Llobregat, l'any 2013, amb el conseller d'Agricultura del moment, Josep Maria Pelegrí.

River -que va declarar uns ingressos el 2024 superiors als 3.400 milions d'euros- és la responsable de la meitat dels animals usats en experimentació a escala global.

La nord-americana, amb seu catalana a Sant Cugat del Vallès, és proveïdora de diverses universitats i centres de recerca catalans. L'animalari del Parc de Recerca Biomèdica de Barcelona, per exemple, hi té conveni per organitzar els cursos acreditats per la Generalitat, obligatoris per a personal que usa animals per experimentar. Aquesta formació també ha estat contractada des de la UPF, amb una factura de 550 euros per investigador que la cursa. Des del 2021, el Parc Científic de Barcelona hi té externalitzat el servei de manipulació dels vertebrats de l'animalari i el suport tècnic al personal de recerca, prorrogat fins al març d'enguany, amb un cost d'1.350.000 euros. L'animalari de l'Institut d'Investigació Biomèdica de Bellvitge (IDIBELL) -amb ratolins, hámsters i peixos zebra- també està a càrrec de personal de Charles River. La clientela de les soques de ratolins i altres mamífers de Charles River és àmplia: des de l'Institut d'Investigaci-

Cap procediment iniciat els darrers deu anys per irregularitats en els centres de cria, subministrament i ús d'animals per a l'experimentació ha rebut sancions. S'han esmenat amb mesures correctores

ons Biomèdiques August Pi i Sunyer (IDIBAPS) de l'Hospital Clínic o l'Hospital La Fe de València a la UPF.

A diferència d'Isoquimen, les empreses Specipig, AnaPath Research i Charles River no han respost la petició d'informació pel reportatge.

INSPECCIONS SENSE AVISAR

Cap dels procediments que s'han iniciat en els darrers deu anys per irregularitats detectades en els centres de cria, subministrament i ús d'animals per l'experimentació no han comportat sancions, sinó que s'han esmenat

amb mesures correctores o més informació requerida pel departament responsable, segons la Conselleria de Territori, que no ha concretat de quantes carpetes es tracta.

Aina Paredes, portaveu de la comissió de drets dels animals del Consell de l'Advocacia de Catalunya, defensa que instal·lar càmeres de videovigilància en aquests centres seria una mesura que acostaria a poder fiscalitzar de manera efectiva les pràctiques del personal amb els animals i les condicions de vida i mort que hi tenen. "Als centres de submis-

trament i laboratoris s'hi hauria de garantir un control especial, perquè, com amb els animals destinats al consum, trobem moltes vegades unes situacions lamentables, de maltractament molt greu, que en aquest cas queden, però, legalment emparades en el fet que passen en granges o en laboratoris d'experimentació. Parlem d'empreses amb una posició preferent en què es vigila menys el maltractament dels animals", exposa la lletrada. Diverses investigadores entrevistades remarquen que les científiques són les primeres interessades que l'animal que usen estigui ben cuidat perquè l'estrès no influeixi en els resultats de les recerques.

Des de l'associació Intercids d'operadores jurídiques pels drets dels animals es considera que una iniciativa bàsica seria eliminar les inspeccions amb avís previ als centres que usen animals per experimentar-hi i dedicar mitjans a fer-hi inspeccions extraordinàries. Això, tal com planteja l'advocat Carles Lorente, membre de l'entitat, mentre la regulació no faci deixar enre l'experimentació en animals, que descriu com "un maltractament institucionalitzat".●

Sobiranes

Presentació de la iniciativa
El Bombí, l'octubre de 2025
a Can Batlló (Barcelona).

IMMOBILIÀRIA COMUNITÀRIA PER A UN HABITATGE ASSEQUIBLE

TEXT: **GEMMA GARCIA**

Des del teixit associatiu i cooperatiu del barri barceloní de Sants es gestiona la borsa d'habitatge de lloguer El Bombí. Segueix el model d'iniciatives semblants que volen posar fre a la deriva especulativa del mercat immobiliari

Imagina que t'inscrius com a sol·licitant d'habitatge de lloguer, que apareix un pis al barri ajustat a les teves necessitats i que la teva economia no és un obstacle infranquejable per signar el contracte. Davant d'un mercat immobiliari amb preus pels núvols i unes borses públiques col·lapsades, aquest escenari sembla una entelèquia. Però El Bombí s'ha proposat fer-la possible.

Aquest projecte té l'objectiu d'intermediar entre petites propietats que no volen participar en la dinàmica especulativa i persones que necessiten accedir a un habitatge. Impulsat per l'Impuls Cooperatiu de Sants i el Secretariat d'Entitats de Sants, Hostafrancs i la Bordeta, en aquesta zona de Barcelona, és una fórmula alternativa a les immobiliàries, d'inscripció gratuïta, que pretén fomentar l'autoorganització veïnal, reduir els preus del lloguer i garantir seguretat per a les dues bandes.

Rubén Molina, membre de l'Impuls Cooperatiu de Sants i tècnic del projecte, explica que no ha costat massa que un centenar d'unitats de convivència es registrin a la borsa com a sol·licitants, però, en canvi, és una tasca àrdua atraure la propietat dels habitatges. Per convèncer-la, recalca que aportar un immoble també pot contribuir a enfortir la comunitat: "Garantir l'habitatge assequible és abonar la vida del barri i la seva continuïtat tal com el coneixem".

Hi coincideix Neus Anglès, gerent del Secretariat d'Entitats de Sants, qui afegeix que les petites propietàries "són uns actors importants per combatre la gentrificació, que ens afecta a totes". Segons Anglès, hi ha dos ingredients bàsics per fer funcionar l'eina: "el coneixement mutu entre persones propietàries i llogateres" i "l'acompanyament per part del Bombí".

Laia Tries forma part del centenar de persones que ja s'hi ha inscrit. Es va separar de la seva parella, va estar uns mesos a casa d'una amiga i, finalment, l'únic que ha trobat és un pis per 700 euros mensuals amb una única habitació, on dormen ella i la seva criatura. "He hagut de reduir la meva jornada per ocupar-me del meu fill i cobro 1.300 euros. Arribo a final de mes perquè l'ajuda familiar em cobreix els extrems", reconeix.

Malgrat que fa 21 mesos que va entrar en vigor el nou índex de preus dels lloguers, el segon trimestre d'enguany el valor mitjà a Barcelona ha viscut un repunt. S'ha enfilat fins als 1.135,55 euros al mes, és a dir, un 4,44 % més respecte del primer trimestre. El març del 2022, el Tribunal Constitucional espanyol va rebutjar part de la llei catalana que estipulava el primer topall de preus i, per això, Catalunya va haver d'esperar un any fins que el Congrés espanyol va aprovar la llei d'habitatge estatal.

Per entrar a la llista de demandants, Tries va omplir un formulari amb dades sobre la seva composició familiar i la seva situació social i econòmica. Al Bombí s'ha establert el que anomenen una "baremació mixta". És a dir que, a més de l'ordre d'inscripció, es té en compte la situació social i les característiques de la unitat de convivència. Per altra banda, per establir el vincle entre una unitat i un habitatge es prenen en consideració les necessitats de qui cerca sostre i les característiques de l'immoble, i això inclou el preu i les capacitats econòmiques.

El registre està d'entrada acotat a unitats familiars dels barris de Sants, Sants-Badal, Hostafrancs, la Bordeta i la Font de la Guatlla, però el criteri d'accés no és únicament si hi viuen o no: també es té en compte si hi ha un vincle anterior amb el barri, sigui residencial o laboral. "Volem trencar la rigidesa del codi postal", explicita Molina.

Al mateix temps, El Bombí es compromet a acompanyar les petites propietàries en els tràmits necessaris per a la signatura i el registre del contracte. A més, garanteix una pòlissa d'assegurança d'impagament a través de la cooperativa especialitzada Arç i el contacte d'un administrador de finques. En l'actualitat, hi ha immobiliàries que infringeixen la llei i demanen que la persona llogatera es faci càrrec d'aquesta mena d'assegurances, o demanen complir requisits molt exigents per acreditar la seva solvència, cosa que exclou molta gent.

Gaizka Pagonabarraga és una de tantes persones amb dificultats per complir-los, raó per la qual s'ha sumat al Bombí. "Pateixo la dictadura de la normativitat: pel fet de ser autònom hi ha immobiliàries que em rebutgen o m'exigeixen avalador", relata. Després de mesos navegant per les plataformes de lloguer, denuncia la proliferació dels arrendaments de temporada -que fins ara no han hagut de complir el topall de preus- i la competició ferotge per aconseguir accedir a un lloguer. "Hauria de deixar de treballar per trobar pis. Si no truques en el precís instant que apareix una nova oferta, ja no aconsegueixes contactar-hi", lamenta.

CONSOLIDAR ESTRUCTURES COMUNITÀRIES

En l'actualitat, hi ha llargues llistes d'espera a les borses públiques de sol·licitants d'habitatge de protecció social o amb preu assequible. A finals del 2024, constaven 105.647 persones inscrites en el Registre de Sol·licitants d'Habitatges amb Protecció a Oficial a Catalunya, gairebé 50.000 a la comarca del Barcelonès. Per Rubén Molina, a més de ser un parc públic insuficient, els requisits d'accés són "molt rígids".

Les estructures comunitàries, com El Bombí, a més d'intentar superar aquesta rigidesa, també tenen l'ànim de perdurar

Al Bombí s'ha establert un sistema de
"baremació mixta" que té en compte
la situació social i les característiques
de la unitat de convivència

i no volen estar subjectes al “color” del partit que governa. És per això que El Bombí no és un projecte aïllat. La Comunalitat de Sants s’ha autoimposat la missió de “generar estructures comunitàries que garanteixin la reproducció de la vida”, explica Molina. La primera, en aquest sentit, fou la Xarxa comunal d’ocupació (XACO), que amb criteris socials i comunitaris fomenta l’ocupació local i de qualitat. Des que va néixer, hi han passat 631 demandants de feina -ara mateix, n’hi ha 180 actives- i s’han gestionat 105 ofertes.

El Bombí no sorgeix del no-res ni està aïllat. Hi ha altres projectes similars que l’han precedit i té la vocació de replicar-se a altres barris o pobles, i en alguns, com Sarrià (Barcelona) o Cardedeu, ja hi han mostrat interès. Durant dos anys, les seves impulsores es van dedicar a fer una prospecció de projectes semblants i també es van reunir amb col·lectius d’habitatge, com el Grup d’Habitatge de Sants, per tal d’elaborar la diagnosi.

El Bloc Cooperatiu de Mataró és un dels projectes amb qui es van reunir per tirar endavant El Bombí. Integrat per un centenar de sòcies, gestiona més de seixanta pisos de lloguer assequible a la capital del Maresme i fomenta el model d’habitatge cooperatiu en cessió d’ús a la comarca. Entre les dificultats que ha hagut d’enfrontar, hi ha precisament la incorporació de noves propietats a la borsa i la fidelització de les que ja hi són.

Abans, la Confederació d’Associacions Veïnals de Catalunya (CONFAVC) també va fer un intent d’un projecte semblant al

Bombí, però en format de cooperativa: Omplim els buits. Era el 2018 quan, mitjançant una subvenció pública, van començar a dedicar hores a aclarir tots els aspectes jurídics i societaris per arrencar.

La iniciativa tenia clar que calia aconseguir pisos per destinar a lloguer assequible de llarga durada i evitar que una franja de veïnes fos empesa a l’exclusió social. “Haviem de trobar la manera de seduir els propietaris perquè lliuressin els pisos en cessió d’ús i vam buscar un producte financer per poder assumir rehabilitacions petites”, explica Xavier Julve, que va ser tècnic d’aquell projecte, que no es va acabar implementant. “Crec que vam cometre un error estratègic: vam reunir-nos amb ajuntaments que estaven centrats en l’emergència, però no vam aconseguir que les associacions de veïns ho lideressin i s’hi impliquessin”, reconeix Julve. Almenys, van poder fer traspàs dels coneixements adquirits i la feina feta al Bloc Cooperatiu de Mataró.

Un altre projecte que té la mateixa missió que El Bombí és Les Junes, una cooperativa d’habitatge dispers de gestió comunitària al barri de La Florida de l’Hospitalet de Llobregat. Ubicat en una de les zones urbanes més densament poblades d’Europa, la iniciativa, impulsada per La Fundició, disposa de vuit pisos, set dels quals tenen una quota de 450 euros i un de més gran, per compartir entre dones soles, amb una quota de 750 euros. Les persones que hi viuen paguen la quota pel dret d’ús i, com a sòcies cooperativistes, l’acord és vitalici. ●

PROPOSTES
D'ADAPTACIÓ

Diversificar l'oci, com el senderisme o la bicicleta, garantint l'equilibri amb la natura i la població local.

Utilitzar varietats de plantes locals a les pistes d'esquí per augmentar-ne la biodiversitat a la primavera i l'estiu.

Connectar els hàbitats perquè les espècies puguin desplaçar-se

Recuperar pastures de muntanya amb races autòctones com la vaca de l'Albera o l'ovella ripollesa. També fer-ho amb una perspectiva regenerativa per evitar el sobrepastoreig i fent servir noves tecnologies, com els tancats virtuals.

Cremes prescrites, juntament amb l'agrosilvopastoralisme, ajuden a crear paisatges en mosaic que frenen la propagació del foc.

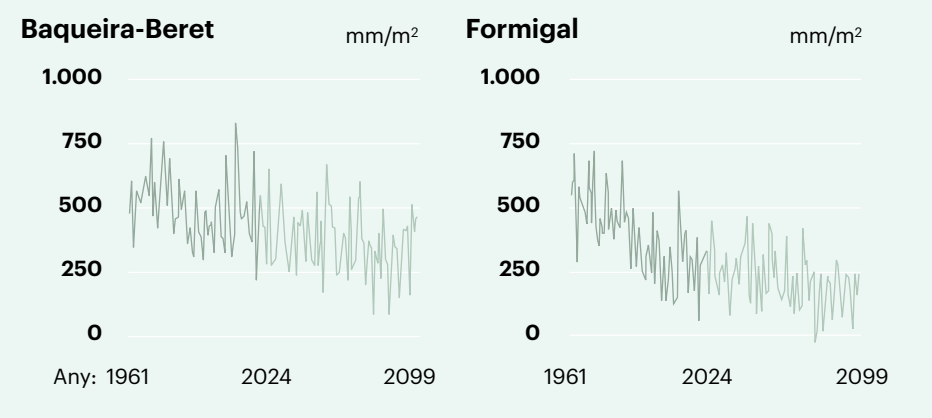
Menys neu al Pirineu, i ara què?

TEXT: **ÀNGELA JUSTAMANTE RODRÍGUEZ**
INFOGRAFIA: **SERGIO ESPÍN BUSTOS**
REVISIÓ CIENTÍFICA: **BERNAT CLARAMUNT I EDUARD PLA I DIANA PASCUAL**
(INVESTIGADORS DEL CREAF)

Al Pirineu, una de les postals més icòniques és la de les estacions d'esquí. N'hi ha al voltant de cinquanta en tota la seva extensió i durant dècades han estat motor econòmic d'aquest territori. Però aquesta fotografia està en risc: amb el canvi global, aquesta regió s'escalfa al voltant d'un 30% més de pressa que la mitjana i les projeccions de l'Observatori Pirinenc del Canvi Climàtic (OPCC) apunten a més calor i menys gruix de neu. De fet, segons aquestes prediccions, en l'horitzó de 2050 el gruix mitjà de la capa nival podria disminuir a la meitat en cotes d'uns 1.800 metres. Aquesta pèrdua de neu té, però, impactes que van més enllà del sector de l'oci. El mantell nival actua com un dipòsit natural que emmagatzema l'aigua a l'hivern i l'allibera gradualment a la primavera. Quan aquest reservori minva, també es redueix la disponibilitat d'aigua dolça per als rius, els aqüífers, els regs agrícoles i fins i tot la producció hidroelèctrica. A aquesta situació s'hi afegeix l'abandonament de l'activitat agrícola, ramadera i forestal, fet que afavoreix que arbres i arbustos guanyin terreny als espais oberts

i que la línia de bosc vagi pujant d'altitud. Això redueix la biodiversitat associada als espais oberts que, combinat amb l'augment de temperatura i la sequera, fa créixer el risc d'incendi als Pirineus. El clima també confon el calendari de vida de plantes i animals. Per exemple, el neret, una de les espècies més emblemàtiques de la flora pirinenca, floreix cada vegada més aviat perquè la neu es fon i deixa el sòl exposat setmanes abans del que era habitual. La marmota, per la seva banda, depèn del mantell nival com a aïllant per passar l'hivern, i quan la neu escasseja o desapareix abans d'hora, es veu obligada a escurçar la hibernació i a sortir abans dels caus. Per adaptar-se a aquest repte, la clau és apostar per un canvi de model que busqui l'equilibri entre la protecció de la natura, l'economia i les persones que viuen al territori, i també fer-ho de manera col·laborativa i transfronterera. Alguns projectes i iniciatives que treballen per fer-ho possible són Life Pyrenees4Clima (coordinat per l'OPCC) o MountResilience.

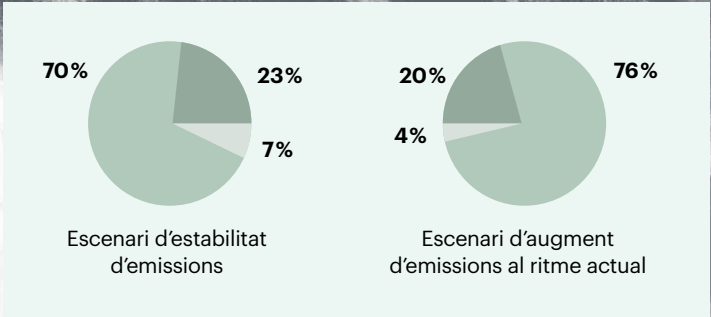
EXEMPLE DE L'EVOLUCIÓ EN LA PRECIPITACIÓ DE NEU A DUES PISTES D'ESQUÍ ALS PIRINEUS

FONT: Servei del Canvi Climàtic de Copernicus. Per a les projeccions futures s'ha utilitzat l'escenari RCP4.5 -mitigació intermèdia-, amb el model climàtic regional RCA4. Autoria: Meteoclimàtica.

VIABILITAT DE LES ESTACIONS D'ESQUÍ A LA REGIÓ DEL PIRINEU ENTRE 2030 I 2050

- Viabla sense neu artificial
- Viabla amb neu artificial
- Inviabla

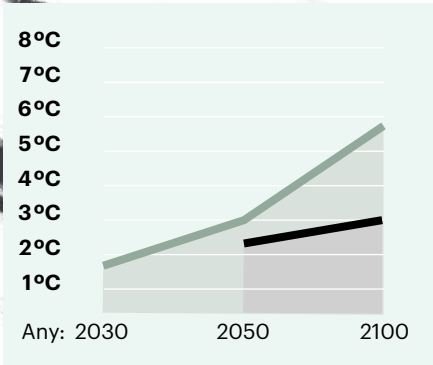
FONTS: SPANDRE, P., et al. (2029). *The Cryosphere*, 13(4), 1325-1347.

PROPOSTES D'ADAPTACIÓ

Semrar varietats de plantes que s'estan perdent i són rendibles, com ara els gerds, fongs com la tòfona i plantes aromàtiques com el romaní o l'orenga.

VALOR MITJÀ ANUAL DE TEMPERATURA MÀXIMA A LA REGIÓ PIRINENCA

- Escenari d'emissions: sense mesures eficaces de mitigació
- Escenari amb mesures moderades de mitigació

FONT: Observatori Pirinenc del Canvi Climàtic.

Conservar fauna vulnerable com el tritó pirinenc, el gall fer o la perdiu blanca.

Estudiar l'impacte d'espècies invasores com el seneci del cap.

Protegir aiguamolls i torberes: essencial per a retenir aigua i regular el microclima.

Regula la temperatura del planeta.

CINC BENEFICIS DE LA NEU PER A LA NATURA

Aïlla tèrmicament els animals que hivernen i protegeix les plantes del fred i el vent.

Esdevé camuflatge per a algunes espècies.

Nodreix els sistemes d'aigua.

Protegeix el sòl, perquè evita que es geli per complet.

De la pesta porcina a la porcinocràcia

La reacció institucional al brot víric detectat en els senglars ha posat en evidència un model econòmic supeditat a l’interès d’una macroindústria càrnia extenuant que opera contra els principis la dignitat animal i els interessos de la salut pública i els ecosistemes

TEXT: **DAVID SERRAMITJANA**
BIÒLEG I TÈCNIC EN FAUNA

IL·LUSTRACIÓ: **PAU FABREGAT**

La recent aparició de la pesta porcina africana (PPA) en senglars de Collserola no és una crisi sanitària; és el símptoma d’un país que ha estat convertit en *Porcalunya*, una Catalunya subjugada a una macroindústria que opera sistemàticament per sobre de l’interès públic. Un virus que només afecta porcs i senglars, totalment innocu per a les persones, ha estat suficient per fer trontollar tot un negoci exportador.

Aquesta és la clau de la crisi: la reacció institucional fulminant -amb tancaments de zones, dispositius excepcionals i discursos tranquil·litzadors- no respon a una alarma sanitària, sinó a l’absoluta por de perdre els mercats internacionals. Aquest país ha demostrat que tot gira al voltant del negoci porcí, sense tenir en compte la vida animal, la salut pública o la integritat dels ecosistemes.

Catalunya s’ha transformat en una immensa planta d’engreix: vuit milions de porcs tancats en naus,

malvivint en condicions que ningú acceptaria per a cap altre ésser viu. Aquests animals són sacrificats en massa dia rere dia per alimentar una cadena productiva que només sobreviu si es produeix un volum ingent de carn barata.

Mentrestant, el territori paga el preu de manera insostenible: aquífers eixugats i saturats de nitrats, resistència als antibiòtics i pobles sencers obligats a respirar aire contaminat. Aquesta degradació s’ha mantingut per la submissió política. La macroindústria porcina ha aconseguit situar -amb noms i cognoms que ningú no gosa esmentar en públic- persones afins en càrrecs a les conselleries, direccions generals i organismes reguladors. El resultat és un model blindat des de dins: res no es pot tocar sense que el lobby ho autoritzi. Això és la porcinocràcia.

La plaga no són els 200.000 senglars que diuen que hi ha a Catalunya, sovint comptats pels mateixos caçadors que volen més quotes de caça.

La xifra, tot i ser utilitzada per generar alarma, resulta irrisòria comparada amb els vuit milions de porcs que es malcrien, engreixen i sacrifiquen cada any.

La paradoxa és tan grotesca com reveladora. Els senglars són presentats com una amenaça desbocada i una “plaga” a controlar mentre els porcs industrials són invisibles: milions d’animals confinats, destinats al sacrifici immediat, que mai no apareixen en el debat públic.

La veritable “sobrepoblació” no és la del senglar; és la d’un model que necessita milions de cossos morts per continuar funcionant. La PPA, de fet, ha ofert l’excusa ideal per a plantejar matances massives de senglars. Una mesura que es ven com a tècnica, però que és principalment política: eliminar senglars per protegir el negoci porcí, mantenint així els caçadors contents i els ramaders silencisats. És especialment revelador que els mateixos sectors que van contribuir al desequilibri

-l’aliança històrica entre caça i ramaderia- siguin ara els encarregats de *resoldre’l* a cop d’escopeta.

Si les granges són tan segures com asseguren, com és que hi entren els virus? Un senglar no pot travessar murs de formigó, ni accedir a camions de pinso, ni manipular residus.

La veritat és que el vector principal de contagi és humà: moviments d’animals sense control adequat, vehicles i materials no desinfectats o personal que es desplaça entre instal·lacions sense protocols estrictes. La narrativa que assenyala el senglar com a únic responsable és un mirall que permet al sistema evitar mirar cap a dins.

A més, hi ha una coincidència que grinyola i no pot ser ignorada: el primer focus de PPA apareix exactament al voltant de l’IRTA-CReSA, el centre públic que manipula el virus amb finalitats de recerca. Oficialment, és “impossible” que un virus escapi d’un laborato-

El vector principal de contagi és humà. La narrativa que assenyala el senglar com a únic responsable és un mirall que permet al sistema no mirar cap a dins

ri de bioseguretat. Però la història internacional està plena d'episodis que han resultat ser errors humans. Davant d'aquesta anomalia, la resposta institucional ha estat una -sorprenentment suau- "autoauditoria". Ni investigació independent, ni comissió parlamentària, ni supervisió externa. S'ha preferit protegir el relat oficial i continuar assenyalant el senglar. En qualsevol democràcia madura, la reacció hauria desencadenat una revisió a fons transparent i rigorosa.

La PPA és el símptoma d'un model profundament trencat. Un sistema que prioritza el benefici immediat sobre la salut pública, la vida animal i la integritat del territori. Però pot ser el punt d'inflexió que fins ara no hem volgut afrontar. La solució real requereix una transició econòmica que redueixi progressivament el nombre de porcs, que promogui una regulació natural del senglar via la reintroducció del llop (l'altre gran enemic), que reconver-

teixi el sector porcí amb un suport públic actiu o que fomenti els cultius de llegums i altres proteïnes vegetals. En definitiva, que generi una nova indústria alimentària que torni valor al territori en lloc de continuar destruint-lo.

Estem davant d'una oportunitat per construir un model divers, resilient i saludable. Un model que no depengui de mantenir milions d'animals confinats per sostenir una economia fictícia. La PPA ha actuat com una revelació incòmoda, deixant al descobert un sistema polític i econòmic segrestat per la porcinocràcia. La pregunta ja no és com salvarem el sector porcí tal com el coneixem. La pregunta real és si volem continuar essent Porcalunya. Podem perpetuar un model insostenible, i políticament capturat, o podem decidir, per primer cop en dècades, posar la vida -tota forma de vida- al centre de la decisió pública. El canvi no serà fàcil, però ara la realitat ens ha deixat sense excuses. ●

El negoci de la normalització del malestar

TEXT: **HUG ROGER FIGUERA BIRBE**

ESTUDIANT D'HUMANITATS, "SUPERVIVENT DE LA PSIQUIATRIA"

IL·LUSTRACIÓ: **MARINA CAMPRUBÍ**

Podem normalitzar el patiment? Cal silenciar els crits d'alerta de la nostra societat? La resposta pot semblar òbvia, però aquest és el missatge soterrat que transmeten els discursos hegemònics sobre la "salut mental". Sota un llenguatge amable i aparentment inclusiu, grans campanyes publicitàries transmeten -de manera subtil, però constant- un missatge de normalització que ens porta a acceptar com a vàlides unes condicions de vida que ens fan mal. Se'ns convida a "demandar ajuda" o a "buscar suport", però gairebé sempre dins d'un marc *psico* -que inclou la psiquiatria, la psicologia i altres disciplines afins-; un marc que, sota la promesa de cura, ofereix control, medicalització i violència.

N'hem de parlar, és clar. Però en cap cas podem normalitzar el patiment. Quan normalitzem -la paraula ja sona fatal-, el que fem és adaptar-nos al sistema que ens emmalalteix. Normalitzar el malestar no és voler escoltar-lo ni intentar comprendre'l, sinó convertir-lo en una part assumida de la nostra quotidianitat.

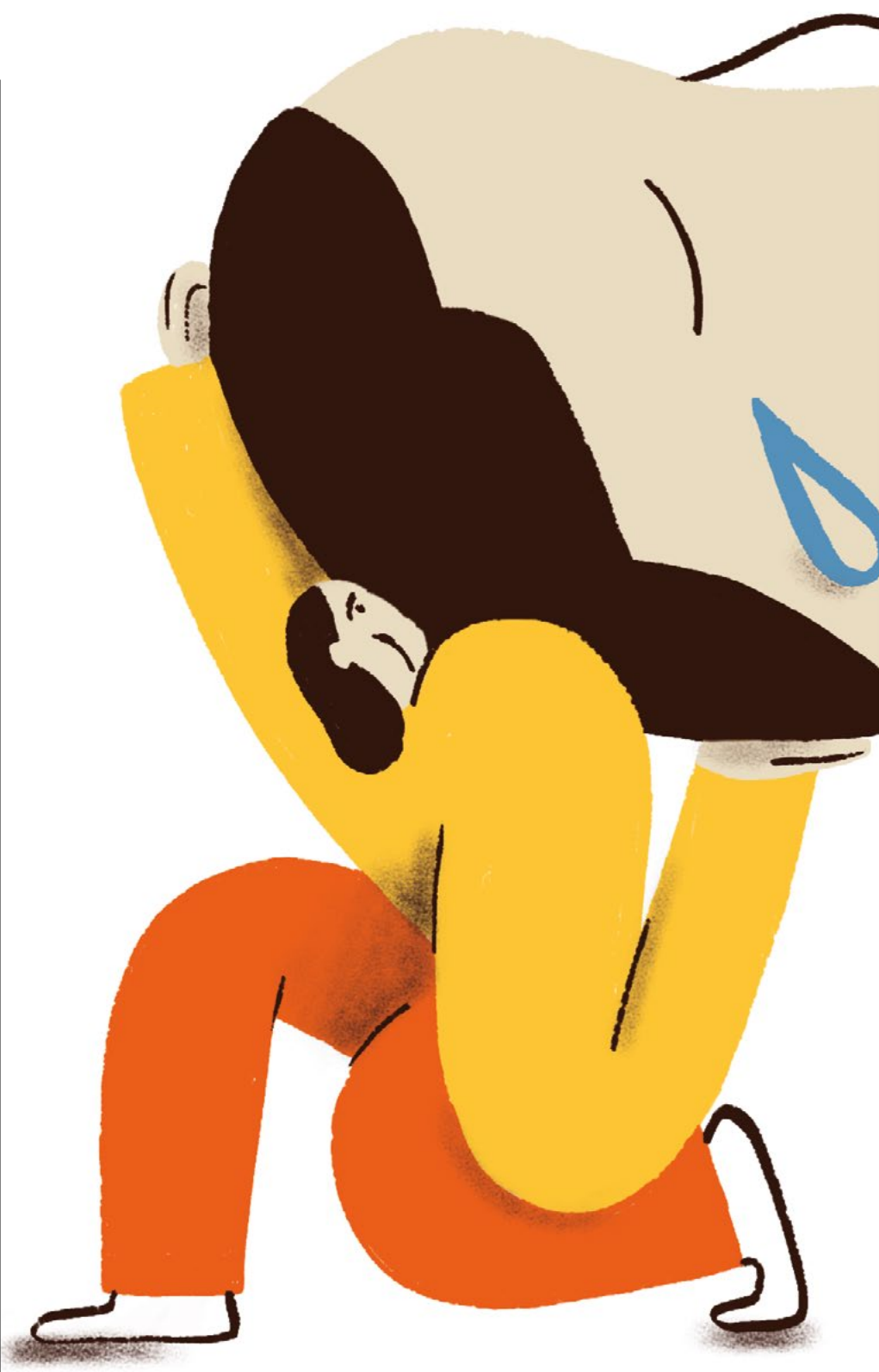
Quan se'ns diu que tothom pot tenir problemes de salut mental, aquest missatge, aparentment empàtic, es converteix en una arma de desactivació política. Si totes patim, ningú pot qüestionar les causes del patiment. Allò que podria ser indignació col·lectiva es transforma en diagnòstics individuals; allò que podria generar resistència acaba etiquetat com a "trastorn". El resultat és una societat cada cop més desposseïda de paraules per parlar del malestar sense patologitzar-lo ni medicalitzar-lo.

En el discurs dominant, el patiment es presenta com una qüestió individual. Les campanyes ens conviden a "cuidar-nos", a "fer teràpia"

o a "conèixer-nos millor", però mai a qüestionar el sistema que ens fa mal. El missatge és clar: si no estàs bé, és perquè no saps cuidar-te prou, no pas perquè la vida sigui insostenible. Aquesta responsabilització individual converteix el sofriment en una fallada personal. La indústria de la salut mental fa negoci a partir d'aquesta idea: ens ofereix solucions privades -píndoles, teràpies, aplicacions, cursos, llibres d'autoajuda- per a problemes que són col·lectius. I així, el que hauria de ser un crit d'alerta, esdevé un producte molt lucratiu. Mentrestant, la precarietat, les violències quotidianes i la destrucció dels nostres entorns fan del malestar una resposta lògica a un món que s'està tornant gairebé inhabitable.

El capitalisme -perquè, en el fons, parlem d'això- ens vol productives fins i tot quan estem trencades. Ens diu que "està bé no estar bé", però només si continuem funcionant, treballant i consumint, encara que sigui amb psicofàrmacs. És una compassió calculada, una permissivitat que desactiva. Fins i tot les pràctiques que es presenten com a terapèutiques o inofensives -com pintar mandales- poden ser una forma de violència quan serveixen per neutralitzar-nos o invalidar les nostres preferències.

El llenguatge juga un paper clau en aquesta operació. Paraules com "sensibilitzar", "visibilitzar", "normalitzar" o "assertivitat", s'utilitzen com a valors neutres, però amaguen una idea concreta: gestionar el patiment sense transformar-lo. El terme "salut mental" n'és l'exemple més clar. Sona neutral, fins i tot amable, però és un contenidor ple de normes sobre com hauríem de viure, sentir o relacionar-nos. Pot significar productivitat -"estar bé" vol dir ser rendi-

El discurs dominant sobre “salut mental” ens individualitza i ens patologitza; ens parla de cures i visibilització, però no ens porta a qüestionar un sistema que ens fa mal. El repte no és “estar bé”, sinó escoltar el patiment com el senyal de les falles d’un model de societat malalt

El capitalisme ens diu que “està bé no estar bé”, però només si continuem funcionant, treballant i consumint, encara que sigui amb psicofàrmacs

ble- o una autorealització individual impossible d’assolir per a la majoria. També trobareu qui ho fa servir directament per designar els mateixos dispositius psiquiàtrics que generen exclusió i cronificació.

En aquest marc, la “sensibilització” es converteix en màrqueting. Es posen cares amables a les polítiques de contenció i de control, es parla d’“estigma” per evitar parlar de violència institucional, i es pinta en tons pastel allò que, en realitat, és un mecanisme de control social. Però el patiment no és només un error individual o un desequilibri químic. És un símptoma d’un món malalt. Reconèixer-ho no vol dir romantitzar-lo, sinó donar-li un sentit polític. El malestar parla, i el que diu és que no podem continuar vivint així.

Des dels moviments de supervivents de la psiquiatria, iniciats a finals dels anys seixanta, s’ha reivindicat la necessitat de parlar del patiment fora dels marcs institucionals. En l’*Insane Manifesto* (1971) ja es reclamava la creació de centres “freak-out” autogestionats, així com la fi del sistema capitalista. Els GAM (grups d’ajuda mútua), almenys aquells fora del marc institucional, proporcionaven a les persones espais segurs on compartir experiències i estratègies per fer front tant al patiment com al *psistema*. Quan els grups d’escoltadores de veus (*Hearing Voices*) es van començar a reunir als Països Baixos, van descobrir que, més enllà de les seves veus, compartien experiències de violència, abusos i explotació. Allò que la psiquiatria anomenava “trastorn” era, en molts casos, una resposta a una realitat insuportable.

Hem d’aprendre d’aquestes experiències. Parlar entre nosaltres, lluny dels dispositius que volen gestionar les nostres vides, pot ser una forma de resistència. Col·lectivitzar el patiment és començar a reconèixer-ne les causes estructurals, com ja van fer els grups de conscienciació feministes en convertir l’experiència íntima en un problema polític.

El repte, avui, no és trobar la fórmula per estar “bé” dins d’un sistema que ens emmalalteix. El repte és atrevir-nos a imaginar altres formes de viure, de cuidar i de sostenir-nos col·lectivament, fora de les lògiques de control i dominació. No es tracta de negar el patiment, sinó d’escoltar-lo com una veu que ens diu que alguna cosa, en aquest món, no funciona. El malestar és també un avís, una possibilitat de canvi, una esquadra per on pot entrar la llum.

I si, en lloc de normalitzar el malestar, normalitzem la resistència? ●

“La gent rescatada diu que, abans que tornar a Líbia, preferiria morir al mar”

A Fátima Sánchez li va canviar la vida quan la foto d'Alan Kurdi –el nen kurd mort a la costa turca– va arribar a les seves mans. Llavors treballava en una oficina i tenia deu anys d'experiència com a socorrista a Galícia. Això la va portar a l'ONG Open Arms i a participar en rescats de migrants al Mediterrani: “Ho vaig deixar tot i vaig sortir completament del cercle de confort”, explica.

TEXT: **GEMMA PARERA**

FOTOGRAFIA: **VICTOR SERRI**

L'endemà mateix d'enviar un currículum per incorporar-se a Open Arms, a Fátima Sánchez li van telefonar per si es podia presentar a Barcelona per a una missió de rescat: “Vaig fer la meva primera sortida amb l'*Astral* el gener de 2020. Vam navegar des de Badalona cap a la zona de recerca i rescat en aigües internacionals”, relata. Tot va anar molt de pressa, però li va canviar la perspectiva per sempre: “Quan vaig veure què era fer un rescat, vaig rebre un cop de realitat i vaig tenir clar que no podia tornar a casa; aquesta havia de ser la meva professió”, confessa.

L'activista es va traslladar a Barcelona on, en un parell de mesos intensos, va fer la formació per poder ser marinera de pont (membre de la tripulació que assisteix a la navegació i el manteniment d'un vaixell). Des d'aleshores no ha parat de navegar en missions de rescat: tres anys amb Open Arms, després com a part de la tripulació del *Sea-Eye* -nau insígnia de l'ONG alemanya amb aquest nom-, i des del juny d'enguany amb l'ONG italiana Mediterranea Saving Humans, que va comprar el vaixell *Sea-Eye 4*, del qual Sánchez forma part de la tripulació.

Ha estat testimoni directe dels riscos i violències que afronten les persones per travessar el Mediterrani, on, segons l'Organització Internacional de les Migracions, més de 1.500 han mort o desaparegut des de començament d'any mentre intentaven arribar a costes europees. La seva darrera sortida va ser del port de Borriana

La socorrista assegura que, mentre continuï la crisi migratòria, romandrà al mar: “Tant de bo la meva feina s'acabi aviat, perquè això voldrà dir que s'obren vies de migració legals i segures”

des d'on, un cop duts a terme els entrenaments habituals, es van dirigir a la zona de cerca i rescat: “La primera nit vam ser assetjats per vuit embarcacions de la milícia armada líbia que ens volien espantar perquè nosaltres no només rescatem sinó que també documentem i denunciem el que està passant”, explica Sánchez.

“Ens deien que marxéssim de les aigües líbies, però estàvem en aigües internacionals, així que ens hi vam quedar”, prossegueix. “Després de perseguir-nos tres o quatre hores van marxar i van tornar l'endemà a la nit, però aquesta vegada amb deu persones més a bord”. Tal com relata, l'activació del protocol de rescat per part de la missió humanitària va precipitar els esdeveniments: “Dues persones encaputxades van llençar per la borda les altres deu enmig d'una nit tancada, amb onades de metre i mig. Es va produir una situació de caos. Tres persones es van espantar i s'agafaven al vaixell de la milícia que, amb les seves armes, els copejava a les mans per poder marxar com més aviat millor”.

En aquesta ocasió van aconseguir rescatar a tothom i proporcionar-los material d'higiene i una primera atenció mèdica bàsica. “L'endemà, encara a bord, ens van relatar la seva història. Molts tenien senyals de tortura, amb els braços totalment cremats”, recorda la socorrista. “Els havien obligat a pujar a la barca i els encaputxats, enmig del caos, havien llançat quatre persones per la borda, que van deixar a la deriva”, explica Sánchez. Per ella, és molt habitual veure persones que han intentat travessar el Mediterrani dues, tres o quatre vegades: “Sempre ens diuen que prefereixen morir al mar abans que tornar a Líbia. I a Tunísia passa el mateix”.

La patrona i marinera de rescat ha afrontat també els obstacles amb què es troben les embarcacions civils de rescat, especialment des del decret conegut com a Piantadosi –pel cognom del ministre de l'Interior que el va impulsar– aprovat pel govern italià de Giorgia Meloni, el febrer de 2023. Aquesta iniciativa legislativa complica les tasques de rescat de persones per part de les ONG al Mediterrani i permet el bloqueig dels vaixells humanitaris. “L'estratègia d'Itàlia és donar-nos un port segur, però tan llunyà com puguin del lloc d'actuació, per desgastar-nos i tenir-nos dies en trànsit, fora de la zona d'operacions”, denuncia Fátima Sánchez. En posa un exemple: en la darrera missió els van assignar com a port segur Gènova, fet que implicava tres dies i mig de navegació. “Vam enviar un certificat de vulnerabilitat al Centre de Coordinació Marítima de Roma

perquè teníem deu persones que, a més d'haver estat mesos amuntegades a Líbia, havien vist morir quatre companys a l'aigua”, lamenta.

Després de diversos intents per atracar a un port proper, van desobeir les disposicions del govern italià, entenent que les lleis internacionals els emparaven, i es van dirigir al port, molt més proper, de Trapani. Allà, a més de lliurar les persones rescatades a les autoritats, també, com es fa habitualment, es van posar en contacte amb organitzacions que ofereixen suport legal i psicològic en terra. “L'endemà, les autoritats ens van comunicar que teníem una sanció de seixanta dies de detenció del vaixell i una multa de deu mil euros”, s'exclama. Aquesta vegada, però, el jutjat de Trapani els va donar la raó i el vaixell tornarà a salpar. Així i tot, l'activista recorda que el seu capità ja ha estat detingut quatre vegades.

Sánchez té previst tornar a embarcar-se aviat després d'un temps de descans. “Normalment, passo dos mesos a bord i dos a casa. També dediquem un temps a preparar les embarcacions i les provisions. No sabem mai quants dies exactes serem al mar, depèn de si trobem un rescat el primer dia, el setè o el desè, o de les condicions meteorològiques. I en funció del port que ens donin per atracar, podem tenir temps de fer una segona sortida”, concreta. Al vaixell conviuen la tripulació marítima i l'equip de rescat. L'activista és una de les poques dones que forma part dels dos grups: “habitualment, hi ha més homes, tot i que en la flota civil trobem més figures activistes i cada cop som més dones”. I alhora reconeix que la tasca que duen a terme “ens afecta força psicològicament. Per això tenim un equip de persones voluntàries psicòlogues que estan disponibles 24/7”.

Fátima Sánchez puntualitza que vaixells de rescat de les diferents ONG actives al Mediterrani es coordinen entre si per intentar estar present al nombre més gran de punts possibles, especialment després que finalitzessin les grans actuacions governamentals de cerca i rescat, com l'operació Mare Nostrum, promoguda pel mateix govern italià fa més de deu anys. També fan denúncies conjuntes i cooperen amb Alarm Phone, una xarxa d'activistes que proporciona un telèfon d'emergència per a persones migrants que travessen el mar Mediterrani. Sánchez té clar que “som nosaltres, les civils, les que hi som sempre” i assegura que, mentre segueixi aquesta crisi migratòria, ella seguirà al mar. “Tant de bo la meva feina s'acabi aviat perquè això voldrà dir que s'obren vies de migració legals i segures. Perquè migrar és un dret”. ●

Els espinacs, menja'ls a sacs

TEXT: **JORDI GARCIA MIRAVET**
FOTOGRAFIA: **JOANNA CHICHELNITZKY**

És normal que quan parlem de l'espínac ens vinga al cap Popeye, aquell mariner en forma de dibuix animat a qui aquesta verdura donava una força descomunal pel seu contingut en ferro. Ara sabem que els espinacs no tenen tant de ferro com es pensava (o, si més no, no l'assimilem) i que hi ha altres hortalisses que en tenen més. Malgrat això, els podem considerar una font de nutrients important. De fet, aquesta planta, introduïda pels àrabs a la península Ibèrica al voltant de l'any 1000 dC, antigament tenia un ús exclusivament medicinal. Destaquen per l'aportació en vitamina C, A, i fibra que aporta el seu consum. A més, en termes de salut, és bona per als càlculs urinaris, és antiinflamatòria, ajuda a tractar les malalties respiratòries i és un bon remei contra l'anèmia i l'obesitat. Per tant, més enllà de Popeye i la seua força màgica, l'espínac és una verdura que cal tindre a la farmaciola i a la taula. En termes gastronòmics, als Països Catalans és un producte que es cuina molt. De fet, un plat típic són els espinacs a la catalana. A banda d'aquesta menja tradicional, en tenim moltes més. Els cuinem en coques i pastissos, en truites, guisats, saltats, i amb aquells plats amb beixamel, com la lasanya, canelons o croquetes. Un altre plat típic de casa nostra és l'espínagada, que es cuina al nord de Mallorca. Aquesta recepta, que conté altres ingredients com ara bledes, julivert, ceba tendra, en alguns casos pèsols i alls tallats xicotets amb oli i sal, agafa el nom dels espinacs per ser un dels seus ingredients bàsics. Hi ha altres versions d'aquest plat i, en alguns llocs, hi afegixen altres productes. A Sa Pobla, per exemple, hi posen anguila (tradicionalment pescada a l'Albufera de Mallorca).

GENER | FEBRER | MARÇ | ABRIL | MAIG | JUNY | JULIOL | AGOST | SETEMBRE | OCTUBRE | NOVEMBRE | DESEMBRE

PAELLA D'ALADROCS I ESPINACS

INGREDIENTS (PER A 4 PERSONES):

- 400g d'arròs
- 500g d'aladrocs frescos
- 250g d'espínacs
- 2 tomaques madures
- 1 ceba
- Safrà
- 4 alls
- 1,4 litres de caldo de peix
- Oli d'oliva
- Sal

PREPARACIÓ:

1. Poseu a remulla els espinacs i lleveu-los la terra i, a continuació, trossegeu-los.
2. Netegeu els aladrocs, obriu-los i lleveu-los el cap i l'espina i saleu-los.
3. Talleu la ceba en juliana i els alls en làmines. Tireu l'oli i un poc de sal i sofregiu, a foc lent, la ceba i els alls.
4. Quan comence a transparentar la ceba, afegiu-hi els espinacs i sofregiu-ho tot cinc minuts més.
5. Aboqueu-hi la tomaca ratllada i continueu sofregint fins que s'evapore l'aigua.
6. Tot seguit hi afegim l'arròs. Doneu-li unes voltes, afegiu el safrà i immediatament el caldo de peix bullint, i deixeu-ho coure 10 minuts a foc fort i 8 a foc moderat.
7. Durant els cinc primers minuts de cocció, repartiu els aladrocs desespinats per damunt i rectifiqueu de sal si cal.
8. Deixeu-ho reposar uns minuts i a la taula.

Vint anys sense deixar-nos convèncer. Celebrem-nos: **9 de maig de 2026, Sants, Barcelona.**

Directa

Publicitat

**Assegurem
compromís**

www.arc.coop

una altra economia és necessària
una altra forma d'estalviar ja és possible

coop57
serveis financers ètics i solidaris

www.coop57.coop

ger ENTITAT
CULTURAL I
ESPORTIVA

C/ del PI 25, Ribes (Garraf), Països Catalans
08810. Tlf: 93 896 12 00. ger@mesvilaweb.com

...aquest estiu posem la directa amb la nova web
www.entitatger.cat

**KAMILOSETAS
MUSKARIA**

distribuïdora llibertària
www.nodo50.org/kamiloasetas
kamiloasetas@nodo50.org

Collectiu Ronda
Defensem tots els teus drets
www.ronda.coop
T. 932682199

**Benvingudes a la
comunitat del
llibre crític**

Fes-te sòcia de la llibreria crítica
La Repartidora des de 50€/curs
Descomptes · Llibres gratis · Assemblea anual de sòcies

C/ Reverend Rafael Tramoyeres 8 baix
Benimaclet - València
960 83 56 13 - larepartidora.org

La Directa utilitza els serveis de

foli verd
gràfiques

foliverd.net
foli@foliverd.net
C. de la Llibertat 44,
Gràcia, 08012
Barcelona

LA DES KOMUNAL

Menú del dia
de dilluns a divendres
de 13:00 h a 15:30 h
Reserves a 93 119 06 92
ladeskomunal.coop

**LA CIUTAT
INVISIBLE**

LLIBRERIA CRÍTICA DE BARRI
CATÀLEG DE ROBA
ESTUDIS COOPERATIUS
I COMUNALS
GESTORIA I ASSESSORAMENT
ECONOMIES FEMINISTES

Riera d'Escuder, 38 (08028) · 932 989 947 · invisible.coop

Hooooooooooooo

4.500 subscriptores
100.000 visites úniques al mes

oooo

oooooooooooooooo

**ooo Anuncia't a la Directa
publicitat@directa.cat ola!**

**Digitalització
amb sobirania tecnològica**

SomNúvol .coop

♥ Som cooperativa
♥ Som tecnològica
♥ Som programari lliure

► hola@somnuvol.coop

UN PODER CARCELARIO
SINDICATOS DE PRISIONES Y SISTEMA PENAL

Una investigació excepcional de José Navarro Pardo sobre el poder a l'ombra dels sindicats penitenciaris. Amb pròleg d'Iñaki Rivera Beiras.

VIRUS
V

VIRUSEDITORIAL.NET

FOTOGRAFIA: **ANA TEJEDOR**

Minas de Riotinto, 2023. Al complex miner d'aquest indret de l'oest d'Andalusia, cada tarda, entre les 2 i les 3, té lloc una voladura, la detonació que permetrà extraure principalment coure, però també d'altres minerals com zinc, plom, or i últimament també algunes terres rares. Amb gairebé cent quilòmetres, el riu Tinto s'assenta sobre la concentració més gran de sulfurs metàl·lics de la terra. La seva empremta, més enllà de les característiques aigües vermelloses, s'ha plasmat en cinc mil·lennis d'activitat minera i els impactes socials i ambientals que comporta.

EUA

Una manifestant sosté un cartell que demana l'abolició del Servei d'Immigració i Control de Duanes dels Estats Units, en una concentració a Washington, el 6 de setembre.

“MOSTREU LA CARA”, EL CRIT CONTRA LA CROADA ANTIMIGRATÒRIA DE TRUMP

La política de deportació massiva de l'administració dels EUA s'ha traduït en un reforç del Servei d'Immigració i Control de Duanes (ICE), agents del qual patrullen amb rostre cobert, per endur-se sospitoses de no tenir la residència en regla. En moltes comunitats sorgeixen formes d'activisme per plantar-los cara

TEXT I FOTO: **MICHAEL FOX**
WASHINGTON (ELS EUA)

Les imatges són esfereïdores. Homes emmascarats no identificats -alguns vestits de civil, altres amb roba de camuflatge- segresten persones que criden al mig del carrer. Les emmanillen i les fiquen per força a la part posterior de camionetes SUV de color fosc i sense distintius. D'aquesta manera, agents del Servei d'Immigració i Control de Duanes dels Estats Units (ICE) segresten persones a la via pública, als seus llocs de treball, als seus domicilis, o les treuen per força dels seus vehicles. Sense ordre judicial, sense cap procediment legal, sense possibilitat d'habeas corpus.

Sovint, els cònjuges, la família o el veïnat de les víctimes presencien l'escena, cridant i plorant. Són famílies desfetes. Sense recursos legals. Sense comunicació ni cap informació sobre el parador dels seus éssers pròxims. Sense saber quant temps estaran absents.

Sovint, les arrestades són enviades a centres de detenció situats en estats llunyans. Allí, les retenen durant dies, setmanes o mesos, i després les deporten a altres països. Generalment, el seu país d'origen, però no sempre. Al març i l'abril, aproximadament 280 detingudes -la majoria procedents de Veneçuela- van ser enviades al Centre de Confinament Antiterrorista (CECOT) d'El Salvador, sense fer públic cap procediment ni comunicar-ho a la seva representació legal o a la família.

A mitjan juny del 2025, més de 200.000 persones havien estat detingudes per l'ICE des de l'inici de l'any. A finals d'agost, més de 61.000 eren sota custòdia d'aquesta agència, un nou rècord. Al setembre, almenys 170 d'aquestes detencions eren a persones amb ciutadania dels EUA; tres de les quals, embarassades. “Han estat colpejades amb puntades de peu, arrossegades i detingudes durant dies”, informa el mitjà d'investigació *ProPublica*.

Nombrosos vídeos impactants d'aquestes detencions s'han viralitzat per internet des que, a principis d'any, l'ICE va intensificar aquesta mena de detencions amb una posada en escena semblant a un segrest. Cada dia apareixen nous vídeos.

MALSON AUTORITARI

Totes aquestes persones estan detingudes sota la sospita d'estar indocumentades als Estats Units. Personal funcionari de la Casa Blanca ha declarat que ha fixat un objectiu mínim de 3.000 arrestos diaris per part de l'agència, tot i que el govern de Donald Trump ha negat l'existència d'una quota. És una nova era en la política migratòria, un perillós descens a l'infern de l'autoritarisme. Els agents emmascarats i sense identificar són un record esgarriós de les dictadures finançades pels Estats Units als països del continent situats al seu sud o dels temps ►

► en què desapareixien persones a discreció en nom de la Guerra Freda i la suposada lluita contra el comunisme.

“Quan s’elimina la protecció de l’habeas corpus, s’entra en una dictadura. El que està passant ara als Estats Units ve a ser això”, explica John Dinges a la *Directa*. Dinges és un periodista de llarga trajectòria i professor de Periodisme, que va viure a Xile a la dècada dels setanta. Va ser un dels primers reporters a informar sobre les desaparicions durant la dictadura d’Augusto Pinochet i, l’any 2005, va publicar el llibre *Los años del cóndor* (Debate, 2021), sobre les dictadures sud-americanes d’aquells anys. A Xile les detencions eren a càrrec de la policia secreta, que no feia servir màscares.

“Els agents de l’ICE tenen impunitat per fer el que vulguin, a qui vulguin, amb qualsevol pretext,” afirma Dinges. “Hem vist com retenien gent agafant-la pel cap contra el paviment. Res d’això no es processa als tribunals”. Detencions com aquestes, sense ordre judicial, són tècnicament legals als Estats Units dins un radi de 160 quilòmetres de qualsevol frontera o costa del país. Aproximadament dos terços de la població –més de 210 milions de persones– viuen en aquestes zones, que inclouen les principals ciutats de la unió, com Nova York, Washington, Miami, Los Angeles o Chicago.

L’ICE no és una dependència nova. Es va crear l’any 2002, després dels atemptats de l’11 de setembre de 2001, que van destruir el World Trade Center a la ciutat de Nova York, amb una xifra oficial de 2.977 persones mortes. La competència en matèria de migracions als Estats Units es divideix principalment entre dues agències federals: l’ICE i la Patrulla Fronterera (Border Patrol en anglès). Totes dues depenen del Departament de Seguretat Nacional. L’ICE s’encarrega de fer complir les polítiques de migració dins del territori estatunidenc mentre que la Patrulla Fronterera se centra a fer complir les lleis d’immigració específicament a les fronteres i les seves proximitats.

Altres agències federals de seguretat han donat suport a aquestes mesures enèrgiques amb el “control de la immigració”, així com els governs d’estats com Florida, Texas i Pensilvània. Altres estats, com Califòrnia, s’han oposat a les batudes de l’ICE ordenades per l’administració de Donald Trump.

La migració als Estats Units ha estat durant molt de temps una carpeta polèmica. L’últim cop que es va concedir una amnistia a persones en situació administrativa irregular va ser el 1986. Irònicament, es va produir durant la presidència de Ronald Reagan, un republicà –partit que ha mostrat històricament un perfil més marcadament xenòfob. Aleshores, aproximadament 3 milions de persones que havien residit al país de forma contínua durant almenys els quatre anys anteriors, van obtenir la residència legal.

Però les deportacions es van intensificar amb les presidències posteriors. Fins i tot durant els dos mandats del demòcrata Barack Obama (del 2009 al 2017), més de tres milions de persones van ser expulsades del país. Tot i això, Obama i Joe Biden també van intentar implementar mecanismes per obtenir la residència i la ciutadania per la via legal. Però ara s’han esvaït.

Durant el seu primer mandat, del 2017 al 2021, Donald Trump va centrar la seva atenció en la promesa de construcció d’un mur *antimigració* a la frontera entre els Estats Units i Mèxic i a reforçar la presència policial a la frontera sud. La seva administració en aquest capítol va ser polèmica sobretot per la política de separar les menors migrades de les seves fa-

Amb la llei coneguda com a ‘One Big Beautiful Bill Act’, les agències federals han rebut 140.000 milions extra per a la detenció i processament de persones migrades

Agents del Servei d’immigració i Control de Duanes patrullant | ICE

Es calcula que, fins al juliol de 2025, l'ICE havia detingut unes 2.400 persones arreu del país, 460 només a la ciutat de Nova York, el 90% de les quals no tenia antecedents penals

mílies, en alguns casos retinguts en estances que, un senador demòcrata que va poder visitar un centre de detenció a Texas, va qualificar de “gàbies”.

REFORÇ PRESSUPOSTARI A LA MÀ DURA

Durant el primer mandat de l'actual titular de la Casa Blanca es van deportar aproximadament 1,5 milions de persones. “Van entrar il·legalment. Han de marxar”, va dir Trump el 2019. Amb l'inici del seu segon i actual mandat, l'ICE va passar a l'ofensiva. Es va convertir en una arma potenciada enormement. Sota l'anomenada “One Big Beautiful Bill Act” -una miscel·lània de mesures pressupostàries que pretenen marcar perfil de l'agenda presidencial, coneguda amb l'acrònim OB3-, aprovada pel Congrés i promulgada el 4 de juliol del 2025, les agències federals van rebre 170.000 milions de dòlars (145.000 milions d'euros) per a la detenció i aplicació de la llei contra els immigrants.

Es tracta d'una aflluència de fons públics sense precedents. Segons el Centre Nacional de Lleis d'Immigració, 25.000 milions d'euros d'aquesta partida s'han destinat a la detenció i la deportació de migrades, 38.000 milions a la construcció de nous centres de detenció, 40.000 milions a la construcció de més murs fronterers i 13.600 milions a altres mesures de reforç del control fronterer.

Amb aquesta nova normativa, el pressupost anual de l'ICE gairebé es triplica i assoleix els 23.800 milions d'euros. L'agència ara se centra activament en l'arrest de persones sense documents en regla que viuen als Estats Units. Trump ha afirmat que les seves batudes estan salvant el país de “criminals violents”. Tot i això, diverses recerques assenyalen que més del 70% de les persones detingudes no tenen antecedents penals.

Agents federals fins i tot estan arrestant a gent que es trobava en procés de completar el seu procés de migració. Aquestes actuacions evidencien especialment els passadissos que donen accés als jutjats d'immigració. Allà és on les persones estrangeres que viuen als Estats Units acudeixen per sol·licitar la ciutadania, el règim d'asil o demanar una suspensió de la deportació.

Però ara mateix, independentment de la decisió dels jutjats, les agents de l'ICE s'emporten per força persones sense ordre judicial ni justificació. El documental *ICED out of America* (*Expulsat dels Estats Units per l'ICE*, una producció recent del mitjà independent *The Real News Network*) mostra el brutal caos que regna als passadissos que donen accés al jutjat d'immigració a la ciutat de Nova York. Agents de l'ICE amb màscares separen pares i mares d'infants que ploren i arrosseguen gent pel passadís. En una escena, un jove amb una camisa de color bordeus surt del jutjat i va a parar a un passadís ple de policies i periodistes. Un agent de paisà crida: “Emporteu-vos-el! Emporteu-vos-el! Ho confirmarem!”.

L'interventor de la ciutat de Nova York, Brad Lander, que observa l'escena, crida des de la multitud: “Ni tan sols els importa qui són! La seva identitat no importa! Tant se val qui són! Ni tan sols saben qui són!”. Lander va ser arrestat als afores del

jutjat d'immigració el juny del 2025 després d'agafar pel braç un home que l'ICE intentava detenir, tot dient que el deixaria anar així que li mostressin una ordre d'arrest. “Això és propi de la Gestapo”, afirma Dan Goldman, congressista demòcrata de l'Estat de Nova York, al mateix documental. “On s'és vist que agents vestits de civil i emmascarats llancin a terra a uns immigrants que fan el correcte acudint als tribunals, donant seguiment als seus tràmits migratoris i intentant ingressar legalment al país mitjançant l'asil?”, es pregunta.

Fins al juliol del 2025, l'ICE havia arrestat aproximadament 2.400 persones davant dels tribunals d'immigració a tot el país. S'estima que, només a la ciutat de Nova York, es van practicar 460 arrestos, una xifra superior a la de qualsevol altra ciutat. Més del 90% de les detingudes no tenia antecedents penals.

OPOSICIÓ ORGANITZADA O ESPONTÀNIA

El mes de setembre, el Departament de Seguretat Nacional va anunciar que aproximadament 2 milions de persones havien estat deportades o havien abandonat voluntàriament el país des de la presa de possessió de Trump. Però la majoria de la ciutadania de la unió no combrega amb aquesta política.

El juliol, una enquesta de l'agència Gallup concloïa que gairebé el 80% d'estatunidencs adults consideraven la immigració com una cosa bona per al país. Aquell mateix mes, en un altre estudi, en aquest cas difós per la cadena CNN, el 55% de les enquestades va opinar que la repressió migratòria de Trump havia anat massa lluny.

Però més enllà de les enquestes, la resistència a aquestes polítiques s'ha començat a organitzar, tal com relata en un capítol del mes d'octubre del pòdcast *Històries de Resistència*, que publica *The Real News Network*. El resultat han estat les marxés més massives en un sol dia de la història dels Estats Units. Més de 7 milions de persones van prendre els carrers per tot el país el 18 d'octubre per a la marxa “No Kings” (“Sense reis” en català).

En un vídeo que s'ha viralitzat fa poc, dos agents de l'ICE sense identificar i amb la cara coberta intenten agafar un home i ficar-lo a un vehicle. L'home crida i es resisteix, intentant desfer-se'n. Alguns cotxes passen pel costat de l'escena tocant la botzina. Un grup de persones s'aplega al voltant, aixecant els mòbils. Algunes criden als agents: “deixeu-lo anar!”. Fan tot el possible per ajudar l'home, sense interferir directament. S'hi acosten, però no gaire. Algú clava puntades a un parell de dones quan cauen a terra. Algunes persones graven l'altercat. L'home crida, es recargola i forceja. Els agents intenten contenir-lo. Tanmateix, de sobte, es rendeixen, tornen a la camioneta i marxen.

Si l'home hagués estat tot sol, els agents haurien trobat una solució. Sabien que estaven envoltats de gent enregistrant l'escena, que se'ls vigilava. I que aquests vídeos es publicarien, que l'escena es podria fer viral. I així va ser.

La mateixa història s'ha repetit a altres llocs. En un suburbi de Chicago, el veïnat es va coordinar per missatges de text i va sortir de casa per enfrontar-se a agents de l'ICE a la seva comunitat, cridant i tocant els clàxons dels seus cotxes. En un altre barri de la ciutat, les residents han repartit més de 17.000 xiulets perquè la gent pugui demanar ajuda si són assaltades.

La cadena KGW, de Portland (Oregon), van informar fa un mes i escaig sobre un resident que va bloquejar el vehicle on patrullaven agents de l'ICE quan acabava d'aturar-se amb la intenció de practicar un arrest. Els agents van mentir sobre la seva identitat i es van negar a presentar una ordre judicial, malgrat la demanda de les veïnes.

En moltes comunitats han sorgit col·lectius organitzats per respondre les batudes de l'ICE, documentar-les i protestar. Algunes fins i tot s'han arriscat, intentant protegir les seves veïnes perquè no fossin detingudes. “Mostreu les cares”, cridava, repetidament un home a agents emmascarats i no identificats durant una batuda de l'ICE al barri xinès de Nova York, en un altre vídeo difós, en aquest cas, per *New York Post*: “mostreu les vostres cares!”. ●

El sùmmum punitivista de la política migratòria europea

El Reglament de retorn aprovat pel consell de la UE per incrementar el nombre d'expulsions de persones sense autorització administrativa representa un nou salt en la deriva securitària que desmantella els drets fonamentals de les persones migrades, iniciada amb l'Acord de Schengen

TEXT: **DILARA EKMEN**
CODIRECTORA DE LA COMISSIÓ CATALANA D'ACCIÓ PEL REFUGI (CCAR)

El Reglament de retorn, el paquet de mesures aprovat pel Consell de la Unió Europea per incrementar el nombre d'expulsions de persones migrades amb ordre d'expulsió, no s'ha d'entendre com un fet aïllat. És una vella nova peça d'un viratge securitari profundament preocupant que la UE està consolidant des de l'aprovació del Pacte Europeu de Migració i Asil de l'any 2023, però que ve de més lluny encara i s'arrela en dècades de polítiques dissenyades per reduir garanties, ampliar la detenció administrativa i externalitzar la responsabilitat de protegir. Les conseqüències són directes i palpables: menys drets, menys accés a l'asil i una normalització progressiva de pràctiques d'exclusió que vulneren obligacions internacionals.

Per entendre plenament què significa aquest reglament, cal situar-lo en una genealogia política que comença molt abans. La seva lògica sorgeix amb la fundació mateixa del projecte europeu tal com el coneixem avui.

A mitjan anys vuitanta, el famós Acord de Schengen va establir una paradoxa estructural que continua marcant totes les polítiques posteriors: llibertat de circulació dins d'Europa a canvi del control reforçat a fora. El que s'anomenava

“espai de llibertat, seguretat i justícia” va néixer amb un desequilibri fundacional: la llibertat interna requeria la contenció externa. Aquesta lògica de “a dins obert, a fora blindat” és l'arrel del que avui adopta forma legislativa en el Reglament de retorn i les polítiques de securitització i externalització de fronteres que s'han anat adoptant.

Posteriorment, el Consell de Tampere va formalitzar el que Schengen ja insinuava. És en aquest moment quan la migració es converteix en un “problema de gestió” i no en una qüestió de drets humans. També anticipa ja la dimensió exterior (i coercitiva) de la política migratòria, en vincular cooperació, control i retorn. És l'inici del que més tard serà la governança multinivell de l'exclusió.

A partir dels anys 2000, Europa activa el següent pas: moure la frontera cap enfora. Els processos de Rabat (2006) i Khartum (2014) institucionalitzen l'externalització, transformen la cooperació al desenvolupament en una eina de contenció i vinculant el finançament europeu al grau de col·laboració en matèria de control, readmissió i vigilància. És en aquest context que la UE construeix una arquitectura de “control remot”, amb visats restrictius, bases de dades biomètriques,

El Reglament permetrà crear centres de retorn 'offshore' lluny del territori europeu, fora del control judicial i de l'escrutini públic, on el risc de tracte degradant és altíssim

polícies europees desplegades en aeroports i acords amb governs que vulneren drets sistemàticament. La frontera deixa de ser territorial i es converteix en una infraestructura política distribuïda.

El 2015, la Cimera de La Valletta és el punt d'inflexió: la securitització es converteix en dogma. Amb el Fons Fiduciari d'Emergència per a l'Àfrica, la UE destina milers de milions a reforçar aparells policials i militars, crear centres de detenció, facilitar retorns i finançar sistemes biomètrics, tot presentant-ho com a desenvolupament. És la institucionalització plena d'una cooperació condicionada que subordina la cooperació i el seu fi genuí a interessos europeus de control migratori.

El resultat és una externalització massiva de la violència: detencions arbitràries, desaparicions, tortures i retorns forçats duts a terme en països socis que actuen com dics de contenció de la mobilitat. De tota aquesta deriva en resulta el Pacte europeu de migracions i asil i els diferents i vergonyosos reglaments que se'n deriven directament o indirectament.

Darrere del Reglament de retorn -o dit amb propietat, “reglament de deportació”- hi ha una idea molt clara: gestionar la mobilitat, no des dels drets humans, sinó des de la cri-

Vista aèria d'un dels centres gestionats per l'Estat italià en territori albanès, on són traslladades persones migrades, detingudes en sòl o aigües italianes.

minalització i la por al més estil trumpista. La prioritat absoluta passa a ser la detenció, la contenció i el retorn forçós, i no pas la protecció efectiva ni l'accés real als drets.

Tampoc el pas de la Directiva de retorn de 2008 a un Reglament d'aplicació directa és neutre: implica una harmonització obligatòria que redueix els marges de protecció dels estats membres i fixa com a estàndard europeu un enfocament clarament punitivista. La justificació institucional se sustenta en la baixa execució de les ordres d'expulsió, però aquesta lectura quantitativa eludeix els límits jurídics i humanitaris que expliquen per què moltes deportacions no haurien de produir-se en un estat de dret.

Un dels elements centrals del Reglament és que permetrà crear centres de retorn a països tercers: centres *offshore* fora del territori europeu, fora del control judicial, fora de l'escrutini públic; espais d'opacitat on el risc de maltractament, els tractes degradants i d'arbitrarietat pot ser altíssim. Delegar la responsabilitat en altres països no eximeix Europa de les seves obligacions; simplement desplaça la vulneració de drets lluny de la mirada mediàtica.

En aquest sentit, també s'ha aprovat la primera llista de països d'origen considerats “segurs”:

Bangladesh, Egipte, l'Índia, Kosovo, Tunísia, Colòmbia i el Marroc. És una llista que no reflecteix les realitats d'aquests països, on en molts casos hi ha persecució política, violència generalitzada, discriminació de gènere o criminalització de persones LGTBI, entre altres col·lectius (com passa en moltes altres realitats no tan llunyanes). Classificar-los com a “segurs” és un acte polític, no un diagnòstic basat en els drets humans. A més, suposa un atac frontal al dret a un recurs efectiu i a la tutela judicial efectiva perquè s'ha acordat eliminar el dret automàtic de la persona a quedar-se a la UE mentre recorre contra una decisió de denegació per “tercer país segur”. Això significa que moltes persones podrien ser deportades abans que un jutge revisi el seu cas.

Paral·lelament, s'amplia de manera significativa l'ús de la detenció administrativa. S'allarguen els terminis màxims a 24 mesos, s'incorporen nous motius de privació de llibertat i es permet la detenció de famílies i menors, malgrat els reiterats pronunciaments internacionals que assenyalen que aquesta pràctica és absolutament contrària al principi d'interès superior de l'infant. Convertir una situació administrativa en motiu d'empresonament és un salt molt perillós per a qualsevol estat de dret.

Les anomenades alternatives a la detenció, com el control telemàtic o la geolocalització, no corregeixen aquest enfocament. Lluny de substituir la lògica punitiva, l'amplien mitjançant mecanismes de vigilància que plantegen interrogants seriosos en matèria de proporcionalitat, privacitat i perfilament racial.

Una de les qüestions més aberrants del reglament és que també introdueix obligacions de “cooperació” difícils o impossibles de complir per a moltes persones, com ara aportar documentació a vegades inexistent o molt difícil d'aconseguir perquè sovint no s'obté resposta de països d'origen que no cooperen, i preveu sancions en cas de no compliment. Això suposa penalitzar circumstàncies objectives i no imputables a la persona, vulnerant els principis de proporcionalitat i no-discriminació.

A més, el recent anunci de la comissió travessa una nova línia vermella, no contemplada inicialment, en habilitar registres domiciliaris, investigacions i controls policials per executar deportacions. No es tracta només d'entrar als domicilis de les persones amb una ordre de retorn, sinó d'estendre aquestes batudes a “altres espais rellevants”, una formulació deliberadament vaga que permet la irrupció policial en habitatges de ciutadania sospitosa d'acollir mi-

grants, així com en locals, oficines i recursos gestionats per entitats socials.

La migració esdevé així l'excusa per expandir l'Estat policial cap a l'esfera privada i l'acció solidària. Les persones migrants queden obligades a col·laborar sota l'amenaça directa de la detenció, mentre la solidaritat es criminalitza i l'acollida passa a ser tractada com una conducta sospitosa. El missatge polític és inequívoc: no només es vol expulsar persones migrants, sinó disciplinar la societat que les protegeix. La por fabricada per aquestes polítiques no és un efecte col·lateral: és un instrument de govern que penetra en la vida de les persones migrades, condiona les seves decisions més íntimes i perpetua un règim de vulnerabilitat dissenyat per dissuadir-les fins i tot d'exercir els seus drets.

Ara, la responsabilitat es desplaça al Parlament Europeu. Malgrat una aritmètica parlamentària adversa i un context polític cada vegada més condicionat per l'extrema dreta i els discursos d'odi, encara existeix un marge d'incidència política en els diferents grups parlamentaris on la societat civil organitzada té coses a dir. El moment d'intervenir i treballar és ara, abans que aquesta deriva ens arrossegui a totes pel camí. ●

Fran Tudela

‘Cabrafotuda’

Creador de continguts

“Consumir contingut en valencià és polític, perquè hi ha gent que vol matar aquesta llengua”

Fran Tudela (la Vila Joiosa, 1996) és conegut a les xarxes com a 'Cabrafotuda'. Es dedica a la divulgació lingüística i cultural, íntegrament en català. Va començar fent vídeos amb voluntat d'entretenir i, els darrers anys, la reivindicació ha guanyat pes en els seus continguts. Té vuit milions de m'agrada a TikTok. Ha treballat a la televisió pública valenciana i ha estat guardonat amb diversos premis: el més recent, el Premi Crit 2025 a millor creador de l'any. Fora de la bombolla virtual, actua en instituts, on aposta també per respondre a la catalanofòbia amb més reflexió.

TEXT: **VÍCTOR CAMARASA**

FOTOGRAFIA: **JAUME FERRANDO**

Com vas començar amb les xarxes socials?

Va ser el 2020. Venia d'un moment una miqueta roí, estava prou deprimat i treballava en el món del turisme, un sector molt precaritzat, sobretot a la meua zona, la Marina Baixa. Quan va arribar la pandèmia, estàvem en la merda, però estar tancat a casa, per a mi, va ser una oportunitat. Es va posar de moda l'aplicació TikTok i tenia ganes de comunicar coses. Així que em vaig obrir el compte i vaig publicar el meu primer vídeo. No vaig començar en valencià, sinó en anglés: venia del món turisme, havia treballat també a Escòcia com a assistent de vol de Ryanair... I l'autoodi em va fer passar directament a l'anglés, sense passar pel castellà. Vaig tindre la mala sort de fer-me viral. En un dia tenia un milió de reproduccions: una barbaritat. Vaig llegir els comentaris i la sorpresa per mi va ser que, com que ho havia fet en anglés, m'havia viralitzat -agarra't!- a Indonèsia. De seguida, vaig acumular 120.000 seguidors d'aquell país. Fins i tot, un dia, vaig veure que m'havien posat un malnom, el Bule Bule, que vol dir una cosa així com "home blanc". En aquell moment vaig sentir que em tocava parar.

Aleshores encara no eres Cabrafotuda. Quan naix?

El 9 d'octubre del 2020. Va coincidir justament amb la fi de la quarantena. No sé si va ser Jaume I des del cel o què, que em va il·luminar, i jo vaig sentir la necessitat d'obrir-me un compte d'Instagram, posar-me de nom Cabrafotuda i començar a fer vídeos en valencià. Llavors molta gent, inclús amics, em va dir que estava malament del cap. Que no podia deixar de fer vídeos en anglés. Però jo trobava que aquell era un moment molt concret en què tot el món tenia TikTok i feia vídeos en totes les llengües del món, però en valencià no hi trobava ningú. És cert que hi havia alguns catalans a les grans plataformes, com ara Juliana Canet, però amb el format dels vídeos que feia jo a TikTok, ningú. I parlant en dialecte valencià tampoc. Vaig començar a fer-ho, i va començar tot un camí d'aprenentatge, d'adonar-me que en la llengua pròpia pots tindre èxit, pots treballar i pots arribar a qualsevol lloc. La diferència és que, en lloc d'haver-me'n anat a viure a Indonèsia per a guanyar-me la vida i que em diguen Bule Bule, ho estic fent a ma casa. O siga, que realment vaig eixir guanyant.

I els vídeos antics encara figuren en el teu perfil de TikTok?

Sí, de fet, si algú volguera tirar cap avall i més avall, podria arribar a veure'ls, i llegir els comentaris, que no tenen desperdici. De tant en tant m'escriu algun d'aquells primers seguidors desubicat per la llengua que parle. Potser fins i tot hi ha algú estudiant valencià des d'allà i no ho sabem!

Una volta vas començar a fer vídeos en valencià, penses que hi ha hagut un canvi en el tipus de vídeo que has fet?

Sí, el contingut de Cabrafotuda ha anat sempre lligat al context social i polític. Durant molts anys he estat fent contingut més *descafeïnat*. No calia ser tan reivindicatiu. De fet, és quan la música en català també va començar a desvincular-se de la política, tot i que és molt relatiu, perquè tot és política, i el simple fet de fer-ho en la teua llengua ja és un acte polític. Però és cert que estàvem en un punt en què la política ens permetia no estar tan cabrejats tot el temps. Ara, quan de sobte veus que els polítics, que la tele, que la institució en general, comença a arraconar la llengua i comences a quedar-te totalment despullat i abandonat del tot, és perquè evidentment no hi ha més remei que aprofitar la plataforma per a dir les injustícies que veus. Perquè igual que hi ha 50.000 fatxes de merda en TikTok i l'algoritme els ajuda -perquè està comprovadíssim que l'algoritme és de dretes- jo també vull utilitzar-lo per al contrari. Això també ha sigut un viatge, perquè al principi em feia por. Com havia de fer un vídeo parlant d'À Punt? O parlant de política? Em feia patir fins i tot que hi haguera resposta per part d'alguns sectors reaccionaris, que pel carrer em pogueren increpar. A poc a poc he anat adonant-me que això no passa, que els *haters* sobretot estan a la pantalla.

Una part de la teua feina la fas en directe, amb xarrades i actuacions en instituts públics. Allà tampoc veus un ambient hostil entre adolescents de famílies més reaccionàries?

En absolut, allà és on més t'adones que vivim en una bombolla, literalment. Em feia molta por que el que llegia a X després es convertís en realitat, i això no passa. Literalment, és una bombolla. Vivim a la xarxa i ens pensem que és la vida real. Si vas a fer una xarrada amb 400 alumnes, evidentment, hi haurà gent que passe de tu perquè "ara aquest catalanista que ve a llavar-nos el cap". Solen ser grupets de xics entre 15 i 18 anys amb la bandereta d'Espanya i estan tots en rogle, fent pinya. I estan envalentits, però, així i tot, quan els dic que llancen el seu argumentari, és que se'ls desmunta tan fàcilment que al final fins i tot alguns acaben entenent i dient que no té sentit. Quan volen insultar solen dir "Viva España" o "catalufo" i jo sempre intente jugar un poc perquè reflexionen. Hi ha moltíssima catalanofòbia. I damunt, el govern que tenim ara s'encarrega que n'hi haja i al final ací és on es nota la desconexió entre el País Valencià i Catalunya. Si estiguérem més connectats realment, seríem molt poderosos. Deu ser per això que ací no podem veure TV3, perquè no existeix una cosa tan senzilla com la reciprocitat entre televisions públiques. Quan estic en un institut, jo carregue eixe tipus d'odi, la catalanofòbia, però mai el que és propi de les xarxes. El *hate* és una cosa totalment residual, acotada a les xarxes. Quan escris un comentari negatiu no penses que estàs escrivint-lo a una persona real i després resulta que quan te la trobes pel carrer no ets capaç de dir-li res perquè és una persona real.

El format dels teus vídeos combina entreteniment, divulgació, reivindicació i arriba a un públic molt variat en edat i procedència. Quina penses que és la clau d'aquesta transversalitat?

A mi em paren persones de 89 anys i em diuen: "Tu eres el dels vídeos que em posa el meu net". Però també, l'altre dia, estava gravant a Otos, al costat d'un col·legi, i xiquets de 6 i 7 anys em cridaven "tu eres Cabrafotuda!". Pense que el fet d'haver començat fent vídeos un poc menys polèmics m'ha facilitat arribar a un públic més general. És més fàcil arribar a la gent quan imites a la professora de valencià. Però després he anat creixent políticament, també en el meu discurs i els meus pensaments, els meus ideals... I pense que els meus seguidors també. Molta gent m'escriu i em diu: "Fran, no ho havia vist d'aquesta manera, no sabia que parlar valencià era una decisió política també". I m'agrada molt veure com va creixent aquesta comunitat alhora que vaig creixent jo. És molt satisfactori fer servir aquest canal també per a reeducar en alguns aspectes. Ara, això no vol dir que jo deixe de fer vídeos com a personatge còmic. A mi també em cansa estar tot el dia empenyat, però sí que reconforta veure que la gent dona suport al discurs. I la clau d'això ha sigut començar fent continguts en un context en què el valencià no

“Igual que ha 50.000 fatxes de merda en TikTok i l'algoritme, que està comprovadíssim que és de dretes, els ajuda, jo també vull gastar-lo per al contrari”

existia en xarxes: s'havien d'abordar els temes més típics, com la folklorització, un procés pel qual havíem de passar vulguem o no vulguem, com va passar amb castellà allà pel 2009, quan començaven les xarxes. Després, quan ja superes això, ja pots permetre't fer altres coses en la teua llengua, no només has de parlar de la paella i de les festes. D'aquest viatge personal i polític prové la transversalitat del meu públic.

Tu t'has significat políticament en moltes ocasions. Estàs assumint una càrrega pel fet d'oferir una informació i una alternativa d'entreteniment que no siga feixista? Sents que l'algoritme t'ha castigat?

Tenim aquesta responsabilitat, però és injust perquè a Madrid veus que els creadors de contingut fan el que es rota, no tenen cap classe de responsabilitat amb el seu discurs i no passa res. En canvi, nosaltres hem d'anar amb molta cura del que diem perquè tenim molt en joc. És una responsabilitat que no saps si te l'estan posant o te l'estàs posant tu a tu mateix, perquè no vols deixar de representar una gent que està a gust amb el que fas i se sent representada pel que dius. Per desgràcia, perquè no haurien de sentir-se representats per una persona que faça vídeos, sinó per uns polítics que parlen en el seu nom. Pel que fa a l'algoritme, quan vaig començar a posicionar-me, em feia moltíssima por, sobretot per si deixaven de contractar-me les marques. Però, sorprenentment, no ha sigut així. Tal com he anat posicionant-me, més marques han contactat amb mi. Efectivament, els fa igual contractar un creador de contingut d'esquerres o de dretes: tot és públic. A la marca li és igual el discurs que tingués.

En eixe sentit, tens algunes línies roges a l'hora de treballar amb empreses?

Sí, per descomptat, hi ha una marca d'arròs molt coneguda amb la qual jo anava a col·laborar i la Unió Llaureadora va denunciar a Europa irregularitats en l'origen del seu arròs, que s'associa amb la imatge de València, però en realitat és importat. Quan

“Amb À Punt han volgut castellanitzar-ho tot perquè creien que arribarien a més audiència, i la seua sorpresa ha sigut que no han arribat a ningú”

ho van fer públic jo ja tenia el contracte, els diners i el vídeo gravat... Ho vaig cancel·lar tot i vaig perdre el contracte. Dit així sona frívol, però això és la meua feina, i fer això significa arribar o no arribar a final de mes. Una altra línia roja que sempre he de parlar prèviament amb les marques és que el meu contingut és íntegrament en la meua llengua. No pose subtítols en castellà, no faig una història, ni tan sols res per a penjar en el perfil de la marca. Res. Si volen això, pots contractar els milers de persones que ho fan en castellà. En aquest sentit, el meu punt diferenciador és que tot ha de ser en català.

Com a consumidores de contingut i usuàries de les xarxes socials, què podem fer des de casa per a defensar i mantenir el català?

La por al retrocés lingüístic no la deixarem de tindre mai. Jo no sé d'ací a dos mesos si podré continuar vivint de fer vídeos i comunicar en la meua llengua, és una ansietat amb què vivim constantment. Però per a tindre un panorama cultural ric en català es necessiten dos peces: d'una banda calen els creadors

de contingut, els cantants que canten, els escriptors que escriuen, les persones que treballen en ràdio i en tele en valencià... D'altra banda, està tota la resta de persones que fan que això tinga sentit. Encara que no crees contingut, pots consumir-lo, pots llegir aquests llibres, pots escoltar aquesta música i aquests pòdcasts. Són dues peces que han d'encaixar, si a tu t'agrada seguir "*influencers latinoamericanos*", està molt bé, però també pots seguir-ne molts d'ací. Si entres a *poblet.info*, que és aquesta plataforma on està tot el contingut en valencià en xarxes, hi trobaràs més de 400 propostes diferents. Segur que més d'una t'encaixa: dona-li suport a aquest projecte, comenta'l, dona-li *m'agrada*, comparteix-lo. Per a mi, ara mateix, el paper més important dels consumidors és eixe: donar suport a la cultura, perquè tornem a estar intentant sobreviure des de l'underground. El poble valencià és un bon exemple de col·lectiu lluitador en eixe aspecte. Confie que, ara que la gent ja sap que hi ha contingut en valencià en les xarxes, que el facen possible, li donen suport i, sobretot, que tinguen clar que el fet de consumir eixe contingut és polític. Que no desvinculem la llengua de la política. Hi ha gent que vol matar aquesta llengua i hi ha gent que volem que no maten aquesta llengua. I és així, no hi ha més. També hem de recordar sempre això a l'hora de votar, evidentment.

Després d'haver aconseguit tenir tanta visibilitat, quina relació tens ara amb el teu poble, la Vila Joiosa?

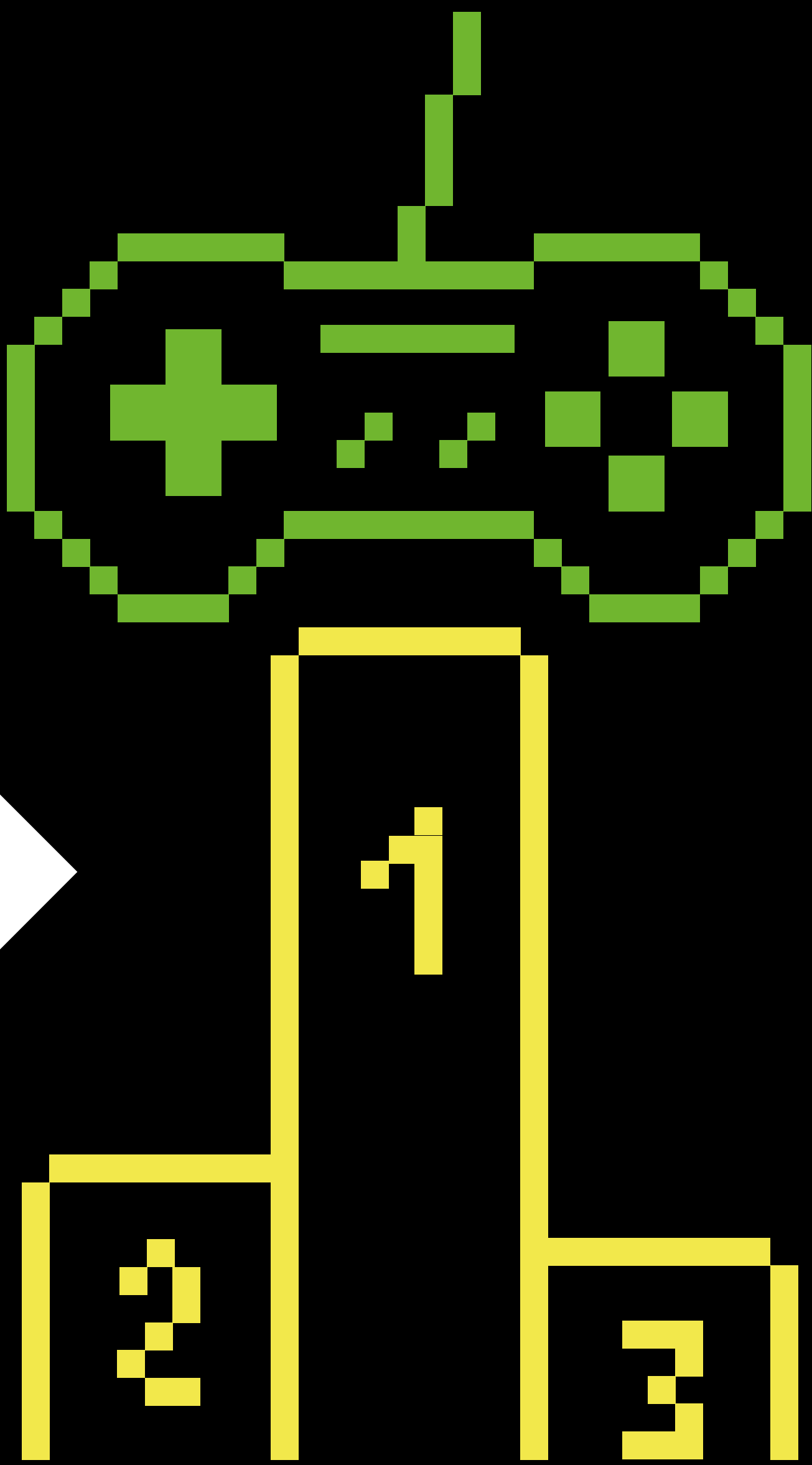
M'hi sent molt connectat, cada dues setmanes o tres vaig al poble, hi tinc la família, la meua àvia, els meus amics... He fet que València siga ma casa també, però m'ha costat molt. A la Marina, la nostra ciutat de referència és Alacant, ni tan sols tenim manera d'arribar a València: no hi ha trens, només hi pots anar en cotxe i fins fa no res l'autopista era de concessió privada. Això evidencia molt la desconexió que hi ha entre les comarques del País Valencià: un de Castelló i un de Crevillent

no saben com parla l'altre. Si estiguérem més comunicats, els blavers que viuen a València sabrien que al sud, per exemple, parlen sense pronunciar la erra al final de paraula, o que al nord diuen "jo menjo". I llavors no dirien que "això és català i no valencià", entendrien que la llengua és una progressió de trets. I com que hi ha tanta desconexió, i està tot tan pensat per a tindre'ns desconnectats, ja no només amb Catalunya, sinó entre els mateixos valencians, per a mi València mai havia sigut una ciutat de referència. I per això em va costar molt adaptar-m'hi, i acabava tornant al poble ara i adés. Ara, cada vegada baixe menys sovint, potser per feina o perquè també hi estic a gust. I cada vegada em sent més orgullós que València siga la meua capital.

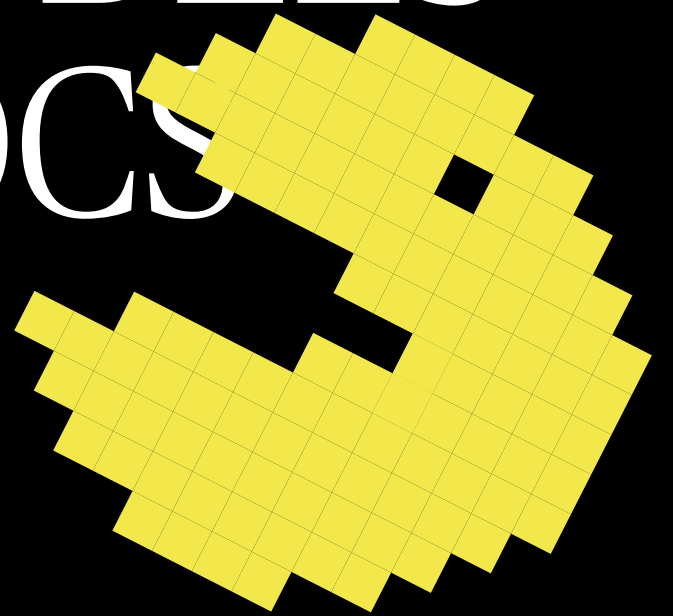
Com va ser treballar a À Punt? Per què va acabar?

Vaig treballar en el programa *TàP Zàping* i anava molt bé. Teníem una mitjana de 70.000 espectadors, era un programa d'èxit. També hi havia el *Zoom* i diversos programes més que tenien èxit, era un bon moment en À Punt. Encara governava el Botànic, però ja era l'últim any. Quan va arribar la dreta van continuar amb el programa, però a tots els que érem d'esquerrres ens van fer fora. A mi em va cridar el director i em va dir que jo tenia molta projecció, que havia de fer-ho en castellà i podria treballar en plataformes com Atresmedia i coses així. En aquell moment em vaig quedar parat, però amb el temps vaig comprendre que ells no havien entès res, dient-me que per a tindre èxit havia de passar al castellà. I això és el que ells han volgut fer amb À Punt: castellanitzar-ho tot perquè creien que arribarien a més gent, i la seua sorpresa ha sigut que no han arribat a ningú. Perquè qui vol consumir continguts en castellà ja té un ventall de canals, plataformes i contingut en castellà a l'abast. Així, la televisió valenciana s'ha quedat en bous i en pel·lícules de l'oest. Tornem a l'era de Canal 9, amb un 0% d'índex d'audiència. Acabaran tancant el canal una altra volta.●

Ideari

CONCENTRACIÓ DESFERMADA AL SECTOR DELS VIDEOJOCs

TEXT: **DÍDAC JIMÉNEZ TORRAS**
IL·LUSTRACIONS: **PAU FABREGAT**

Com la resta d'indústries culturals, però de forma més accentuada, el dels videojocs és escanyat per un nombre reduït de sagues produïdes per grans companyies, que acaparen gairebé tot el mercat, i impedeixen que les petites empreses i les desenvolupadores autònomes puguin tenir recorregut

Noranta per cent. El 90% del temps que es dedica a desenvolupar videojocs es concentra en títols de fa més de tres anys. D'aquest temps, un 60% va a parar a jocs antics d'empreses gegants, com *Roblox* o *League of Legends*, llançats fa més de cinc anys, i un 30% a jocs publicats fa entre tres i cinc anys. Només un 10% del temps es destina a productes nous, dels últims dos anys. D'aquest 10%, els deu jocs més *exitosos* s'emporten més del 5% del temps de joc. La resta queda relegada a lluitar per l'altre 5%. Aquest és el percentatge de mercat pel qual han de lluitar, any rere any, les desenvolupadores de videojocs mitjanes i petites. Són dades extreïdes de l'informe "L'estat del videojoc el 2025" de l'analista tecnològic Matthew Ball. Oligopolis com Nintendo, Microsoft, o Tencent impulsen aquesta concentració, que està destruint la diversitat i sostenibilitat del sector amb l'excusa de la competició.

"Competició" o "competitivitat" (més que no pas competència) és una de les proclames que sovint s'eleva per justificar el capitalisme desfermat en la indústria *gamer*. L'argument que ressona és que, com més competitiu és un mercat, "millor" resulta per a les consumidores. Però és fals. És cert que acostuma a haver-hi un creixement de les opcions segons madura un mercat i els productes han de diferenciar-se... però, en la pràctica, per aquesta mateixa sobreproducció, la gran majoria d'articles queden invisibilitzats. Només un exigü grapat de persones els acaba trobant: El resultat és que les iniciatives que hi ha al darrere dels productes independents no troben una manera sostenible de continuar-los produint, i es veuen expulsades del sector. Quan moltes productores petites es veuen foragitades, i no tornen, desapareix aquesta diversitat de producció artificial, i el mercat cau.

Aquest és l'anomenat cicle d'auge i recessió (o *boom-bust cycle* en anglès) que es va produir el 2008 amb la bombolla immobiliària i els rescats successius; i és el que ha passat fa poc en sector dels videojocs, després del boom que va viure amb la pandèmia. La realitat que substitueix aquell moment dolç està dominada per monopolis o oligopolis. El mite que el capitalisme és eficient acaba plasmant-se en unes poques empreses concentrant el poder del sector, i usant-lo en macro videojocs que costen centenars de milions de produir, i que tenen pressupostos de màrqueting igualment ingent. Com a referència, *Cyberpunk 2077*, un dels jocs recents més cars, va costar almenys 150 milions, i va gastar-ne 120 més en anuncis. 270 milions en un sol producte.

El capitalisme *gamer* també s'ha intentat apropiat dels beneficis de la innovació descentralitzada de les petites botigues, com si el fet que hi hagués llocs de menjar a granel fos gràcies al fet que existeixen cadenes com Mercadona. No és així. El mite que els macroprojectes tenen una petjada menor perquè arriben a més gent amb menys costos està bastant estès. I amb els videojocs, està encara menys justificat, perquè, al final, es tracta de pujar un arxiu en línia. No s'ha d'anar enlloc, no cal muntar un estadi presencial, de manera que la suposada eficiència queda diluïda, reemplaçada pels interessos comercials. En lloc d'un *Cyberpunk 2077*, es podrien haver creat 540 videojocs independents (comptant amb un pressupost de 500.000 euros per a cadascun).

Però aquest no és un debat que sembla importar a la majoria de les jugadores ni de les dissenyadores de jocs del nostre entorn. Segons el *Llibre blanc de la indústria catalana dels videojocs*, recentment publicat per la Direcció General d'Innovació i Cultura Digital de la Generalitat, el sector creix: les empreses ocupen més gent, i es llencen més jocs que mai, amb gràfics més realistes. Però aquesta realitat té una cara problemàtica, tant per a les jugadores, com per a les dissenyadores, i també impacta en la societat en general, resultant una realitat insostenible.

A l'Estat espanyol, cada usuària d'internet juga una mitjana de 6 hores i 24 minuts setmanals sense comptar les hores que es passa mirant contingut relacionat amb jocs en vídeos, directes o interactuant en fòrums que en parlen. Aquestes hores són hores invertides, principalment, en jocs infinitament rejugables. Hores que monopolitzen l'atenció i el temps de lleure de les jugadores, i no contribueixen a la redistribució en temps de cures, d'aprenentatge o altres activitats. Sovint es diu que el dels videojocs és el subsector de la indústria cultural més voluminós, que genera més beneficis que la suma dels de la televisió, les pel·lícules i la música. El temps invertit a consumir-lo és la principal raó que hi ha al darrere. En canvi, a la secció de cultura dels telenotícies quasi no apareixen.

LA DICTADURA DE LES APOSTES SEGURES

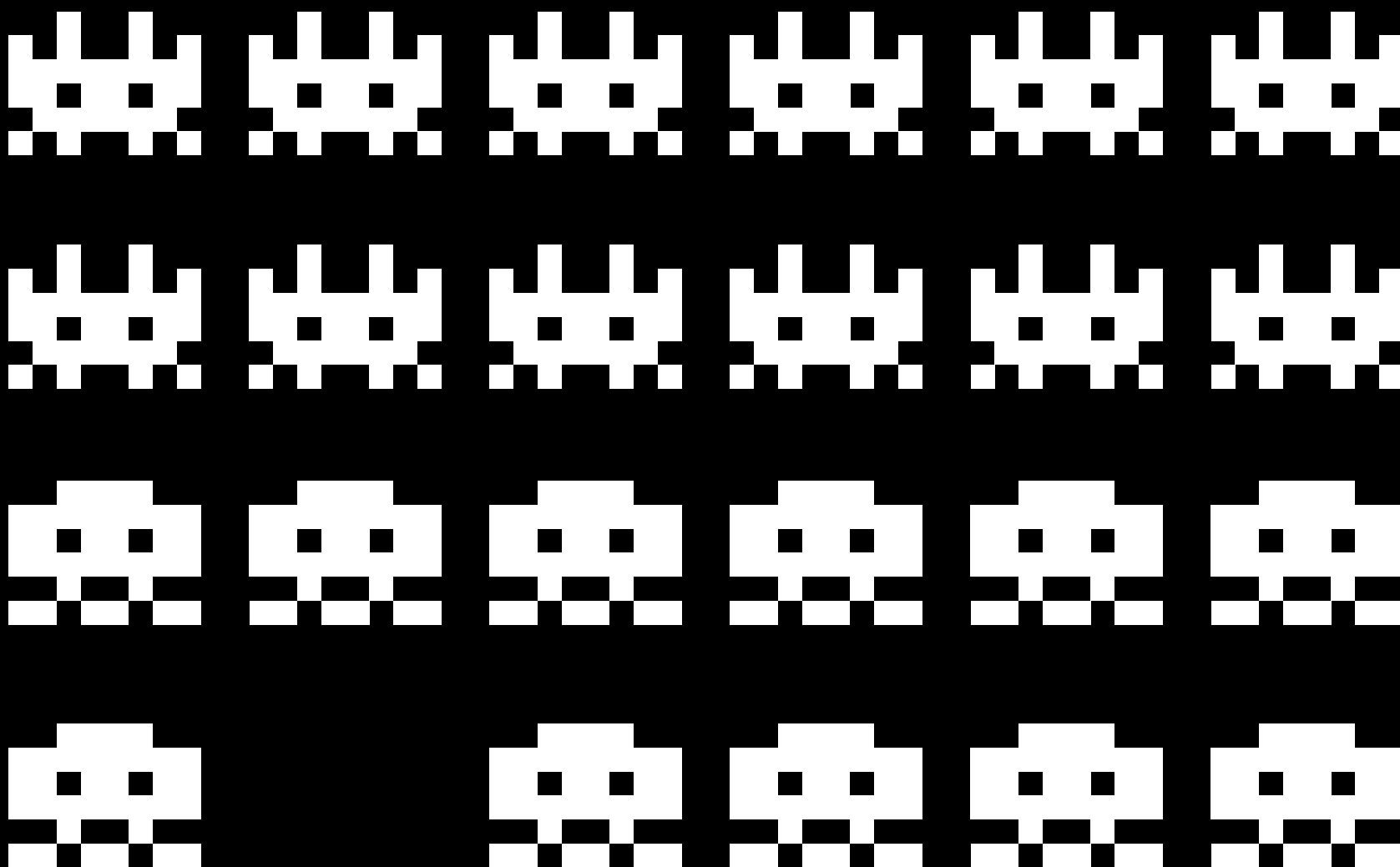
Per què jugar "molt" a un videojoc hauria de ser un problema, (a banda que genera dependència)? La resposta en l'àmbit dels videojocs és semblant a la resposta en l'àmbit de la tecnologia: per què hauríem de deixar Google, si funciona bé i "no tenim res a amagar-li"? Però l'argument no té en compte els riscos de la concentració del poder, i els impactes legals, econòmics, socioculturals i mediambientals que comporta.

Què passa, legalment i econòmicament, quan deixem la tecnologia i els jocs només a companyies grans? A un nivell bàsic, la concentració redueix la diversitat i sostenibilitat del mercat: Per la mateixa quantia amb què finança el nou *EA Sports FC 26* (70 euros) una compradora podria adquirir quatre jocs de creadores independents, amb històries *feïtes a mà*. Els jocs són cars de produir, i les superproduccions són especialment costoses (el *Call of Duty: MW 1* va costar uns 450 milions, un pressupost similar al de la pel·lícula *Avengers Endgame*, de 2019). I clar, com més gran l'escala, majors poden ser les pèrdues. Per minimitzar el risc, cal fer una "aposta segura", un produc-

te "fórmula", una saga "provada", com la de Batman, amb els clixés i estereotips habituals, cosa que limita notablement el repertori temàtic.

Per fer possible una pel·lícula que no estigui pensada per ser un èxit de taquilla de Hollywood hi ha moltes vies. A l'Estat espanyol, el Ministeri de Cultura hi inverteix 150 milions anuals en ajuts a la creació cinematogràfica. En comparació, els videojocs no disposen d'una partida singular en les subvencions públiques, sinó ajudes concretes, que s'inclouen en la partida de "tecnologies audiovisuals", on també s'apleguen pòdcasts, aplicacions i altres creacions: en total, van sumar 35,5 milions la convocatòria de 2023-24. És poc, però podria ser acceptable si anés a parar íntegrament a projectes que no busquin només llançar productes amb un mer horitzó lucratiu o especulatiu. Tanmateix, no sempre és així, i entre les propostes que han rebut subvencions es poden trobar projectes que es presenten com "Desarrollando un metaverso de mundos temáticos con videojuegos, NFTs y criptomoneda propia usando blockc-

NOMÉS UN 10% DEL
TEMPS QUE ES JUGA ES
FA AMB PRODUCTES
DELS ÚLTIMS DOS ANYS,
I LA MEITAT D'AQUEST
PERCENTATGE SE
L'ENDUEN QUINZE JOCS

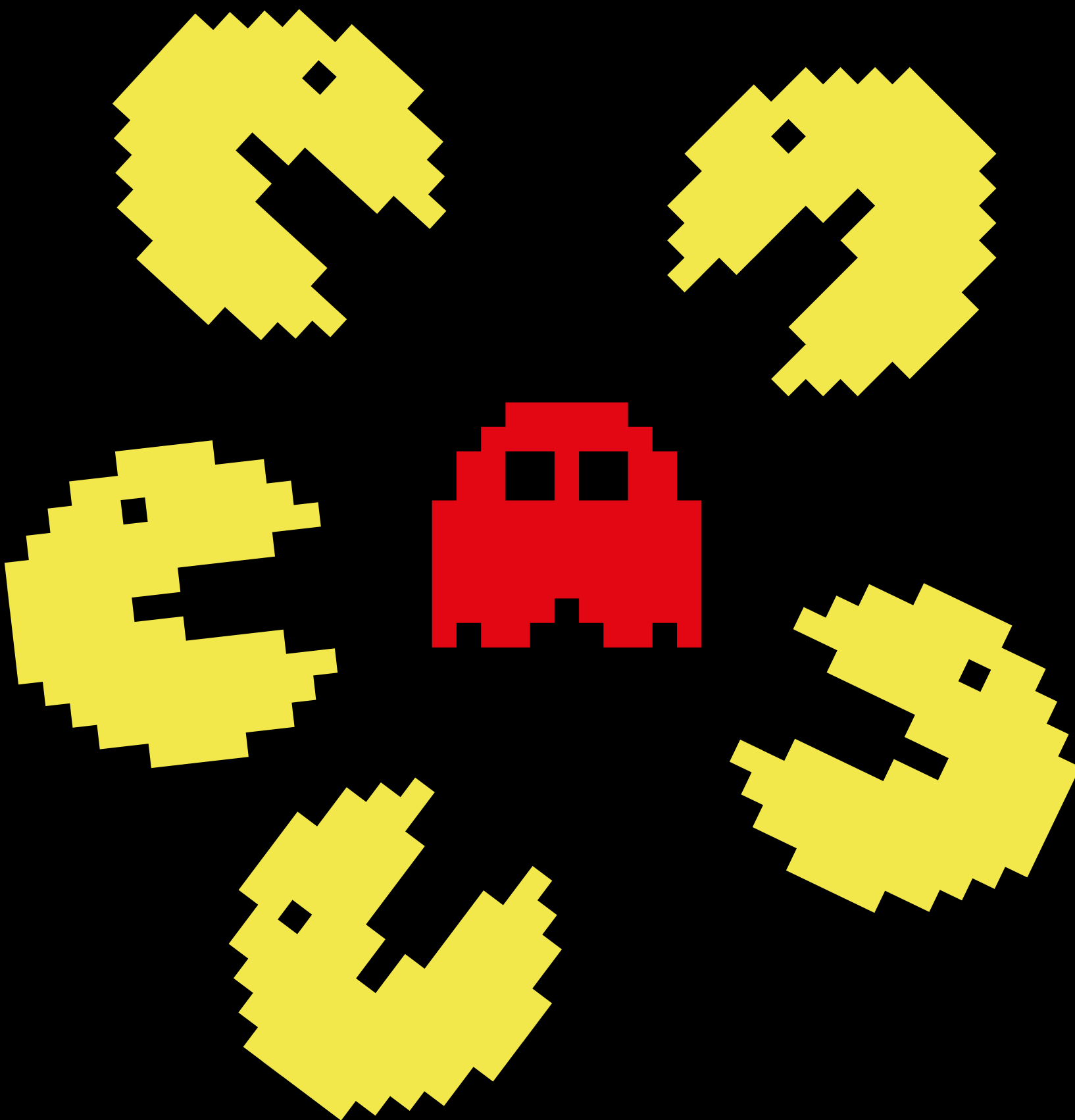

hain”, “Augmented Reality Powered by Artificial Intelligence for Football Broadcasting”, o “Golf 5 Eclub Híbrido”.

El periodista i activista tecnològic Cory Doctorow argumenta que la concentració desfermada avui en la indústria tecnològica segueix un procés de “merdificació” (*enshitification*): primer, les gegants del sector lluiten per oferir un servei increïble, segur, ràpid, i gratuït. Un cop tenen un munt d’usuàries, es posen a xuclar valor d’aquestes incomplint promeses inicials de les quals ningú es recorda, ja sigui incrustant publicitat (per exemple, Netflix), fent l’algoritme més lent o que doni més visibilitat a certs perfils (com en el cas d’X), aïllant l’aplicació de manera que impedeixi la vinculació amb altres

plataformes (com Spotify), posant barreres de pagament (el Suite de Google), establint subscripcions difícils de cancel·lar amb preus a l’alça (Amazon), o venent les dades de les usuàries (totes). En resum: maltractar les usuàries per extreure’ls diners. Després repeteixen el procés amb altres empreses, perquè aporten milions d’usuàries (i on anirien els anunciants, si no?) i finalment, maltracten les treballadores, despatxant per exemple als verificadors de contingut (Meta): Si la plataforma funciona, per què calen empleades?

La concentració desfermada quasi sempre implica invasió de la privadesa i empitjorament de les tarifes. Per exemple, Apple TV+ va començar demanant 5 euros mensuals; ara ►

► en demana 10. La subscripció a Prime Video costava 20 euros l'any i ara 73. Tanmateix, Doctorow adverteix que la concentració pot ser perillosa a un altre nivell: saltant-se lleis. Per exemple, com informa el Center for Intimacy Justice, Amazon i TikTok censuren publicacions d'organitzacions sense ànim de lucre que anunciaven els seus serveis socials, de defensa de gènere, i ajuda a l'immigrant, per no ser "apropiades".

En l'àmbit concret del videojoc, tal com ha documentat l'especialista Marijam Didžgalvyte, hi ha hagut bastants casos d'aquest tipus. Episodis flagrants com el d'Electronic Arts, que l'any 2007 va haver de pagar una indemnització de 15 milions d'euros per explotació laboral, per les jornades de més de cent hores setmanals que feien les seves empleades. Aquests problemes no són un fet del passat. El 2022, Epic Games, la companyia productora del popular joc *Fortnite*, fou condemnada per estafar menors amb renovacions automàtiques i compres d'un sol clic per un valor estimat de 443 milions d'euros. El 2022, Riot Games, l'equip darrere del *LoL*, va acordar pagar 85 milions en reconèixer pràctiques de discriminació de gènere mitjançant disparitat salarial, pèrdua de promocions i reiterats abusos verbals a dones que hi treballaven. Per càrrecs similars, el 2023, Activision va pactar el pagament d'una indemnització de 46 milions.

Avui, amb l'adveniment de la IA generativa -els drets d'autoria i costos ecològics de la qual no van ser protegits gairebé en la llei d'intel·ligència artificial de la Unió Europea de 2024- les multinacionals de videojocs no paren de despatxar personal. Tanmateix, el *Llibre Blanc del Videojoc de Catalunya* indica que el sector creix a casa nostra, particularment, a Barcelona (que concentra el 91 % de la producció catalana), gràcies al seu model basat en jocs de descàrrega gratuïta al mòbil. Barcelona, ciutat predilecta en la geografia *expat*, amb uns sous baixos comparats amb la majoria dels *hubs* europeus i americans, resulta un lloc ideal per fer a la pràctica de l'*outsourcing* (subcontractació). Per això, de moment, la indústria a Catalunya no s'ha vist tan afectada per les retallades de plantilla després del boom de la covid.

Però la seguretat no és eterna. Com apunta l'investigador Brendan Keogh al llibre *The Videogame Industry Does Not Exist* (The MIT Press, 2023), una situació semblant ja va passar a Austràlia: El sector dels videojocs, tal com la majoria d'àmbits culturals, pateix d'una sobreproducció de persones titulades. Les universitats catalanes aporten per damunt 1.300 alumnes cada any, des de l'any 2020, amb aptituds per treballar al sector, segons el catàleg *Empreses de videojocs a Catalunya* que publica la Generalitat. Però el total de persones amb feina potencial ronda les 20.000 pel cap baix. En contrast, actualment, ocupa només 5.174 persones. No hi ha feina per a tothom. Evidentment, això resulta fantàstic a les empreses grans a l'hora d'oferir pitjors condicions amb menor salari; però aquesta situació no és tan amable per a les petites companyies i treballadores.

Si la solució és fer-se autònoma, hi ha un problema: a Catalunya, les persones que cotitzen en el règim d'autònomes només disposen d'una subvenció específica per a produir videojocs. L'estadística demostra que tan sols el 17 % de les desenvolupadores que publiquen amb èxit un producte, n'acaben fent un segon, segons el portal *Game Developers*. Vist així, les perspectives a llarg termini, quan s'està dins d'una empresa, semblen més prometedores i segures. Per això, d'acord amb

l'última enquesta d'aquest mateix portal, només el 22 % de les creadores han considerat la possibilitat de sindicar-se.

HI HA ALTERNATIVA

Però veure la concentració desfermada com a inevitable resulta una posició derrotista. Resignar-se a sagues de jocs que exploten jugadores a força de poder corporatiu no és un imperatiu insalvable. Les cooperatives al sector existeixen (i estan al darrere de jocs ben populars, com *Dead Cells* o *Night in The Woods*, per exemple), i també hi ha certs municipis, com Girona, on s'ofereixen ajuts públics específics per a projectes petits. Simultàniament, els fons Next Generation, han permès tirar endavant pel·lícules, minisèries documentals, i alguns (pocs) videojocs; i com s'esmenta al web *Videojocscatalans.cat*, hi ha empreses "incubadores" -de moment petites- com GameBCN, LevelUp, o Vòrtex d'Ars Games, que financen les primeres etapes de jocs independents i cooperatius.

Però per evitar la continuada precarització i el consum addictiu que comporta la concentració desmesurada del sector, aquestes peces no són suficients, perquè les petites empreses mai podran competir en visibilitat amb les grans. Per això, si la nostra intenció és descentralitzar i desjerarquitzar les estructures actuals,

caldria prendre mesures més decisives, en línia amb la persecució de pràctiques anticompetitives monopolístiques d'inspectores com Lina Khan, l'exdirectora de la Comissió Federal de Comerç dels EUA, que va impulsar el procés contra Epic Games per estafa a menors.

Més enllà d'augmentar les opcions de finançament a petites desenvolupadores i vigilar de prop les grans, hi ha moltes altres opcions que impulsarien un mercat veritablement diversificat. Per exemple, establir un topall al màrqueting directe (amb anuncis) i l'indirecte (amb granges de bots, pàgina de Steam principal o *influencers*), que sigui comú a qualsevol empresa del sector, per evitar que s'invisibilitzin els jocs petits.

Per als jocs que funcionin com una saga, seria interessant una opció d'actualització i bescanvi barata (per exemple d'un 15 % del cost original) quan els canvis entre una versió i la següent no siguin substancials, com passa amb la sèrie futbolística *FIFA*, tot vigilant que no s'abusi de les expansions de contingut per les quals s'ha de pagar (DLC), i compres dins dels jocs (iAPS). Igualment, es podria plantejar un impost gradual a les empreses en funció del seu volum (per exemple, entre un 5 % i un 50 %), segons els beneficis que obtinguin, que podria beneficiar les consumidores, no de manera directa sinó retroactiva, un cop fets els balanços anuals. I també es podria promoure que, un cop passats cinc anys de solvència d'una empresa de jocs gran, i per cada dos anys mentre creixi, aquesta hagi d'apadrinar i finançar el projecte d'unes desenvolupadores independents, sense retorn ni condicions.

Tot i que algunes d'aquestes propostes són noves, altres ja s'estan duent a terme. Així per exemple, existeixen regulacions sobre la preservació digital -com la directiva 2024/825 en contra de l'obsolescència programada, o la iniciativa Archiving sobre el manteniment de programari antic- però no s'apliquen amb prou fermesa. D'altra banda, l'empresa Draknek & Friends ofereix anualment finançament de 15.000 euros sense condicions ni devolució, per a creadores individuals de jocs de puzzles digitals a través del programa "Draknek New Voices Grant". La concentració desfermada no és indefugible, però per canviar rumb, cal moure's pensant en els forats que les grans empreses intentaran aprofitar per alentir-la. ●

TAN SOLS EL 17 % DE LES
DESENVOLUPADORES
QUE PUBLIQUEN
AMB ÈXIT UN PRODUCTE
N'ACABEN FENT
UN SEGON

La farmaciola literària

LA RECOMANACIÓ DE JÚLIA ALBESA

Llegir no ens fa millors, però ens cura. És una brúixola que ens obre els ulls a altres realitats amb espai per a reflexionar-hi. A un món que espera la guspira perquè tot esclate pels aires, una llibretera li receptaria algunes lectures. Aixeques el cap i veus éssers carregats, desil·lusionats, dislocats, desencaixats, esmaperduts, infeliços, preocupats. I de fons sona la cançó de què en temps passat es vivia millor: una idea divulgada entremig de cridòries feixistes, que entabana cervells que han estat construïts per una educació pública en venda i diluïda. *Els miserables*, de Víctor Hugo (reeditat per Club Editor aquest 2025 i traduït per Maria Bohigas), és la píndola per a recordar que un poble es va revoltar per la llibertat social, la igualtat i la fraternitat. Miserables deseparats i governats per la injustícia i la pobresa, deixats a la mà de la providència, on només imperava la llei del més fort, van viure la sotragada d'uns temps en què els valents van posar la vida al servei del futur per uns drets bàsics que ara s'estan esfumant com la boira d'un matí desembròs.

Llevat que creiem que els infants han de créixer en una bombolla de cotó, recomano que els hi llegiu *La gran fàbrica de les paraules*, d'Agnès de Lestrade (Tramuntana, 2016, amb il·lustracions de Valeria Docampo). És una història distòpica, on les paraules costen diners i els pobres només poden pronunciar mots mundanals com "cirera", "pols" o "cadira" (pareix mentida que siga una faula infantil, no?).

A la colla de polítics que fa temps que ha deixat de governar, pel bé comú, els hi receptaria *Frankenstein*, de Mary Shelley (Viena edicions, 2024, amb traducció de Xavier Zambrano), perquè reflexionen sobre la idea de fer i desfer sense qüestionar-se les conseqüències. I no s'hi val mirar-se l'adaptació cinematogràfica de Guillermo del Toro, que ens coneixem. Ah,

i me'n descuidava: *Hamlet*, de William Shakespeare (Quaderns Crema, 2012, versió en català de Joan Sellent), també hauria d'estar a la seua tauleta de nit: una obra que segur que havia llegit el qui escrivia els discursos de M. Rajoy; hi ha diàlegs de Poloni dignes del polític gallec. Traïció, venjança, corrupció, rivalitat, consciència. No cal dir res més.

No pretenc ser apotecària literària, però quan algú em demana una recomanació, sempre pregunto com està. Hi ha un llibre per a cada moment de la vida. I què és viure si no una cadena de fets imprevisibles, caramboles atzaroses banyades per una providència divina? *Anna K.*, de Martí Rosselló (reeditat per Segona Perifèria el 2025), encarna el fatídic vessant d'això que se'n diu viure. És un llibre inexplicable que atrapa el lector, una raresa que retorna el gust per llegir i deixar-se sorprendre (no tot s'ha llegit, per molt incrèduls que siguem).

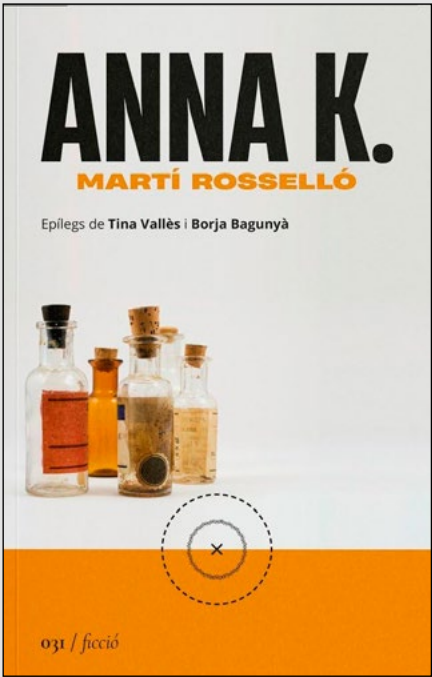
Llegir per a viure. I viure per a escriure. Tot aquell que tinga anhels de lletraferit no es pot perdre *Diaris alfabètics*, de Sheila Heiti (traduït per Maria Bosom, a Àngle Editorial, 2025), per a descobrir que es pot fer literatura del jo (gènere hegemònic i quasi exhaust) des d'un altre punt de vista. Heiti desmembra els seus diaris per a ordenar les frases de forma alfabètica sense perdre el sentit. Una mostra que la vida no és lineal i que tota forma de caos no deixa de tenir el seu significat. Lluny d'escriure per a explicar-se –més aviat, fent rajar lletres per a trobar-se– trobem *Metamorfosi*, de Míriam Cano (L'Avenç, 2025): un salvavides que entra dins del lector per a copsar que perdre's no és esgarriar-se, sinó trobar el paradís perdut per a curar-se i tornar a reconciliar-se amb la vida.

Però per a guarir-nos i llegir necessitem temps, un element escàs. No es pot regalar, però amb aquest exercici pretensions vull ajudar perquè no es malgaste amb literatura barata i amanida. Cal afegir a la recerca perduda del

temps això que no ens cansem de buscar tota la vida: l'amor. Un ingredient que també s'ha vist trastocat per aquests temps convulsos. Tothom el vol, però pocs en donen. Per a donar-los un alé d'aire fresc a aquestes ànimes desitjoses, els aconsellaria *Lisa Cohen*, d'Ada Klein Fortuny (L'Altra editorial, 2025). O bé, per a qui ja estiga immers en aquesta aventura d'estimar, però hi dubta, l'exhortaria a llegir *Los días perfectos*, de Jacobo Bergareche (Libros del Asteroide, 2022).

Mostra dues cartes: una per a l'amant, recordant l'afer idíl·lic dels primers desitjos sostinguts en una realitat emboirada per l'apassionament; i una altra per a la seua dona, que rememora els dies passats i imagina un futur incert, si no es venç la rutina. El protagonista està disposat a lluitar i a apedaçar la seua vida. Dues coses desconegudes en un moment que tot el que s'esguerra es canvia per un de nou.

En últim lloc, llegir per a salvar-se. Aquesta és la lliçó d'un llibre que, sempre que el prescriu, afegeixo que té capacitat d'abraçar. És *La vida del llibreter A. J. Fikry*, de Gabrielle Zevin (Periscopi, 2025, amb traducció d'Octavi Gil Pujol). I si al final d'aquest desgavell us pregunteu què tenen en comú tots aquests llibres, la resposta és molt fàcil: el que mou aquest món, la vida i l'amor: amor pels llibres, els ideals, la família, la pàtria, la passió. En resum, aquell llampec que galvanitza els nostres músculs i ens fa moure –moviments amb causes i conseqüències–, totes les raons finals del perquè som on estem.

NARRATIVA
Anna K.
Martí Rosselló
Epilegs de Tina Vallès i Borja Bagunyà
Segona Perifèria, 2025
264 pàgines

Júlia Albesa és la llibretera de La Irreal, un lloc que ella defineix com un oasi cultural enmig de Tortosa (el Baix Ebre). Una llibreria generalista, petita i amb una selecció acurada dels lloms que hi reposen a les estanteries. Cavalcant entre novetats i llibres de fons sempre s'hi pot trobar tot allò que es busqui i necessiti.

JESÚS MONCADA, LA PARAULA VIVA D'UN POBLE OFEGAT

TEXT: **ELOI LATORRE**
IL·LUSTRACIÓ: **MARIONA MB**

Tota l'obra narrativa de l'autor de 'Camí de Sirga' és una reconstrucció de la memòria de Mequinensa, poble banyat per la confluència del Segre i l'Ebre i escapçat arran de la construcció del pantà de Riba-roja, que el va fer desaparèixer i el va substituir per un nou nucli urbà despersonalitzat

“**T**resor constant, temple simple a Minerva / Massa de calma i visible reserva, / Aigua soberga, Ull que en tu has conservat / Tanta son sota un vel de solstici, / Oh, el meu silenci, en l'ànima edifici, / Cobert d'or de mil teules, teulat!”. L'escriptor Jesús Moncada explicava el 1991 en una entrevista que li va fer Raimon al circuit català de TVE que, una vegada, de jove, en una llibreria de Lleida, li va caure a les mans una traducció al català d'*El cementiri marí*, de Paul Valéry. Els versos existencialistes de l'insigne poeta llenguadocià, fruit de la contemplació d'una necròpolis retallada sobre un mar poderós, van ser una mena de revelació per al futur autor de *Camí de Sirga*. Aleshores poc devia imaginar que un dia construiria una aclamada obra literària amb unes ferramentes que semblen emmirallades d'aquells versos punyents: un poble esdevingut cementiri i una immensa massa d'aigua que li fa de sepulcre.

Perquè aquesta no fou la revelació que va il·luminar Moncada tot remenant llibres a Lleida. Va ser una mica més prosaica, però igualment decisiva. “Fins a aquell moment, jo no tenia la més petita idea que existís una ‘cultura catalana’, que era possible traduir al català un autor que jo havia llegit en francès”, explicava fa 35 anys. La Mequinensa on es va criar (a la comarca administrativament aragonesa del Baix Cinca) era un lloc on tothom ha parlat català sempre. Però, com per a la resta de gent de la seva generació -va néixer el 1941-, el català era la llengua del viure, dels jocs infantils i les trifulgues a la plaça. El castellà era la forma de relacionar-se amb l'autoritat, l'acadèmia i la cultura. De ben jove feia provatures d'escriure, en el castellà que havia estudiat fent el Batxillerat a Saragossa, “però era una sensació molt estranya, les paraules no acabaven de dir allò que jo volia dir. Jo volia parlar del riu, i en castellà no em sortia”.

Jesús Moncada va deixar una producció relativament continguda, amb tres reculls de contes -*Històries de la mà esquerra*, *El cafè de la granota* i *Calaveres atònites*- i tres novel·les -*Camí de sirga*, *La galeria de les estàtues* i *Estremida memòria*- publicades en un lapse igualment ajustat, de 18 anys, entre 1981 i 1999. La seva mort abans d'arribar a l'edat de jubilació, de la qual el mes de juny va fer dues dècades, va deixar la incògnita de si rumiava nous esforços literaris, però durant tot aquest temps fins avui no han aparegut materials inèdits o endreços

desats al calaix. Ara, Club Editor, que ha engegat la reedició de la seva obra els últims anys, anuncia que un text inacabat veurà la llum aquest any.

També és una ploma de vocació tardana. Debuta amb obra publicada amb quaranta anys fets. Però alhora fa bona aquella llegenda segurament apòcrifa que s'aplica a diversos grans noms de la literatura, que en ser preguntats per “quant temps ha tardat a escriure aquest llibre” van respondre: “tota la vida”. I no només pel pòsit experiencial que reposa en tota obra creativa. A l'entrevista amb Raimon explicava que, abans de ser conscient que publicaria res, va estar-se molts anys pentinant el seu poble natal, prenent notes, fotografiant, enregistrant converses de gent gran o velles contalles, recollint estris i paperots antics: com un etnògraf que

situada en un immoble del carrer d'Aragó, avui rematat per un manyoc metàl·lic tan laberíntic com alguna de les trames narratives del seu il·lustre empleat precedent: l'escultora “Núvol i cadira” d'Antoni Tàpies, que des del 1990 acull la seu de la fundació dedicada a aquest artista plàstic. Moncada no és l'únic lletraferit de la casa, perquè el seu cap de departament és ni més ni menys que Pere Calders, que l'anima a escriure. L'escriptor confessaria més endavant que el primer relat que conformaria *Històries de la mà esquerra* el va confegir, patint molt, durant uns quants mesos, per tenir alguna cosa per mostrar-li a Calders. Aquell primer esforç publicat, de fet, té un confés influx calderià, tintat d'humor estrany i aires de realisme màgic.

Encara que la majoria d'histò-

Mequinensa no era un llogarret amenaçat pel despoblament, sinó un municipi de 4.000 habitants als anys cinquanta i una notable activitat minera i de transport de mercaderies per via fluvial

documenta un món en extinció, o tal vegada un arqueòleg que s'avança a l'hora d'estratografiar el rastre d'una civilització abans que quedi enterrat.

UN MÓN AMB ACTA DE DEFUNCIÓ La història d'aquella Mequinensa que Moncada intuïa que calia immortalitzar no era gaire diferent que la de molts entorns rurals al llarg del segle XX: desaparició de les formes d'economia tradicionals, pèrdua d'identitat, envelliment. Però en aquest cas hi havia un valor afegit que va facilitar la seva tasca com a documentalista. Tenia una sentència de mort escrita des de feia un parell de dècades, quan s'havia aprovat el projecte de la presa de Riba-roja, que acabaria certificant la defunció del poble, parcialment submergit per les aigües del Segre i de l'Ebre en el punt on conflueixen, el 1970.

Quan l'escriptor fa les seves recol·leccions de materials ja s'ha traslladat a viure al barri de Gràcia de Barcelona, on hi havia un petit reduït de *exili* mequinensà. Entrarà a treballar a l'editorial Montaner i Simon,

ries passen a la seva vila natal, l'univers mequinensà s'erigirà en protagonista absolut en el llibre següent, *El cafè de la granota* una evocació de la vida de poble a través d'un enfilall d'històries amb el nexa comú d'haver estat suposadament recollides parant l'orella en l'establiment que li dona títol. Moncada és aquí més entomòleg que etnògraf, com qui observa des d'un microscopi privilegiat un seguit de personatges estrambòtics passats pel sedàs de la tendresa, dissimulada sempre amb dosis de sornegueria malèvola. Hi ha una certa romantització de la vida de poble, vist com un món en extinció, un paradís perdut de la infantesa, una Arcàdia feliç on tothom es coneix i sap de quin peu calcen els altres, i els conflictes es resolen amigablement aplicant un sentit propi i no escrit enlloc de la pau social.

El 1988 entrega a l'editorial *Camí de Sirga*, novel·la aclamada i multipremiada, traduïda avui a setze llengües segons el Pen Català (de l'anglès a l'aragonès), un clàssic de la literatura catalana del segle XX,

amb el qual Moncada entra fins i tot a les quinielles per ser guardonat amb el Nobel algun dia, que no arribaria mai. És la plasmació completa del seu treball de documentalista, un fresc que ficciona gairebé un segle de vida mequinensana, rebobinant a partir del moment en què els equips de demolició comencen a aterrar les cases del poble abans que les aigües creixin. Relat d'una coralitat extenuant (hi apareixen fins a un centenar de personatges amb nom o malnom), desplega un calidoscopi d'històries i situacions hàbilment entreteixides per revelar una ambiciosa fotografia on compareixen les relacions de poder, les famílies influents, els odís ancestrals entre nissagues i les diferències de classes socials. També, és clar, els antics oficis i costums, com ja havia fet en llibres anteriors.

Mequinensa esdevé una cosmogonia circular tancada en si mateixa, un Macondo ebrenc on tot encaixa i es retroalimenta. Moncada fa literatura de la memòria, però en cap cas com un exercici de memòria personal. El seu narrador és un ens invisible i omniscient, que és a tot arreu i es transporta per art de màgia d'època a època, escolta converses privades, recorda antigues enraonies maldients, obre cartes amb confessions ignotes, observa furtivament secrets d'alcova; com si les bigues, les parets mestres i les teulades, en ser esventrades, fessin esclatar com un castell de focs artificials tot el registre confidencial de fets que servaven.

Camí de sirga és també el llibre que consolida el prestigi de Jesús Moncada com a prosista, forjador d'un català elaborat a foc lent que de vegades li ha valgut l'etiqueta d'“autor difícil”, per la complexitat del seu vocabulari i sintaxi. La lectura atenta evidencia, però, que la seva prosa no és un mer exercici de múscul lexicogràfic, sinó un recurs narratiu que administra hàbilment els registres -del més retòric a l'estirabot de cafeteria-, que ens situa adequadament en les escenes i personatges, que ironitza i deixa anar insinuacions, quan li cal. I és, sobretot -i això té molt sentit, vist amb els ulls d'ara mateix-, el català que es parla en un món que desapareix i, per tant, també amenaçat i objecte d'un exercici de preservació que vol ser vivificadora més que museïtzant.

TERRITORIS EUTANASIATS

La presa de Riba-roja que va matar el poble vell de Mequinensa es va gestar el 1957, quan la societat Enher va presentar el projecte de construcció d'una central hidroelèctrica i, just un any més tard, comença la construcció, que s'estendrà durant una dècada.

Il·lustració elaborada amb imatges cedides pel Museu de la Història de Mequinensa (més material a jesusmoncada.cat)

S'erigeix en una època en què el règim franquista promociona sense miraments les infraestructures hídriques per enviar un missatge de recuperació econòmica i industrial, i també per envigorir la imatge d'un dictador que ja començava a limitar la seva agenda per la mala salut, i que es va fer un fart d'inaugurar-ne. Franco va passar per Mequinensa el 1966, poc abans del tancament de les comportes, on es diu que li van fer construir un mirador a mida perquè pogués contemplar la presa amb tota l'esplendor.

Encara avui, la construcció de pantans sol formar part de l'argumentari recurrent de qui s'atreveix

a vindicar l'obra del *Caudillo*. Entre 1950 i 1980 se'n van culminar 581 a tot l'Estat espanyol. Però la gran majoria recollien projectes ja plantejats en plans hidrològics elaborats durant la monarquia d'Alfons XIII i la Segona República. En realitat, la dels embassaments hídrics és una història del segle XX. A Catalunya hi ha dinou pantans en funcionament: el més antic, el de Foix, al l'Alt Penedès i el Garraf, entra en servei el 1918; el darrer, el de Rialb, a la Noguera i l'Alt Urgell, l'inaugurà Jordi Pujol l'any 2000. Al País Valencià se'n compten quinze més. Tal com documenten Òscar Palau Just i Jesús Jordi Pinatella

a *La Catalunya emergida* (Cossetània, 2024), els embassaments van fer desaparèixer pobles, van anegar per sempre patrimoni material (esglésies, cementeris, masies, molins, fargues, fondes, ponts, viaductes, vies de comunicació...) i immaterials (activitat agrícola i ramadera, rutes comercials, festes i tradicions...) i, sobretot i menys documentable, sentimental. Van ser un cop eutanàsic a territoris que ja patien la malaltia de l'abandó, per bastir un model extractivista al servei de les creixents necessitats de les zones urbanes de consum d'aigua i electricitat, que la crisi climàtica i creixentista d'avui ja ha deixat obsolet.

El poble vell de Mequinensa, però, no era un llogarret d'alta muntanya amenaçat pel despoblament. Als anys cinquanta, era un municipi de gairebé 4.000 habitants, el més gran de l'Estat espanyol, decapitat per una intervenció hidràulica. Era també un territori amb una activitat protoindustrial notable, vinculada a les explotacions mineres de lignit; i també un insòlit paper de nus de comerç de mercaderies a causa de la condició de navegable del riu Ebre fins a la mar. Un trànsit encarnat en els oficis dels llagutgers i els sirgadors, que arrossegaven els vaixells riu amunt estirats amb cordes des de les lleres quan el corrent era viu, i que donen nom a la novel·la més coneguda de Jesús Moncada.

L'envergadura del poble era tal que els plans inicials de la companyia elèctrica no pretenien desallotjar-lo del tot, sinó només afectar les fileres de cases que eren més a tocar del riu. Però el veïnat no va acceptar un nucli urbà dividit i va desplegar un inèdit moviment contestatari en ple franquisme, i encara més en un entorn rural. Especialment recordada fou la manifestació del 1967, en què van participar exclusivament dones i infants, per por a la repressió laboral si els homes s'hi deixaven veure. Finalment, es va fer un poble nou per a tothom que volgués anar-hi, amb 448 cases que Enher va acabar costejant íntegrament. El resultat fou un una trama urbana desplaçada uns quilòmetres de l'original, amb una orientació i una planimetria sense cap record del que havia estat la Mequinensa de sempre, com si tot el poble se n'hagués anat a viure a una urbanització de cap de setmana, sense vida associativa ni batec social. De fet, dues tercers parts dels habitants no s'hi van desplaçar i van optar per altres destinacions.

Avui, el poble vell enderrocat és en bona part visitable i objecte de creixent atracció turística, talment com una ruïna romana. Només sobreviu l'antic nucli escolar, seu dels Museus de Mequinensa, on es conserva gran part de l'arxiu de Jesús Moncada. A les restes de la casa on va néixer l'escriptor que ha evitat, amb la seva narrativa memorable, que avui tot allò sigui un mer panteó arqueològic, s'hi descobreix una placa amb els versos que deia que va escriure perquè els trobés a la porta qui vingués a aterrar el casalot: "El que els teus ulls prendran per argamassa i pedra / és dolorida pell d'uns altres dies / allí on no sentiràs sinó silenci / nosaltres hi escoltem les antigues paraules". ●

“La llei és la llei” o la tautologia reflexiva en el discurs polític

Figures de la política com Mariano Rajoy, Isabel Díaz Ayuso o Santiago Abascal han recorregut a una retòrica basada en l'obvietat, la reiteració i la simplificació, una fórmula que interpel·la a un sentit de seguretat, que clausura debats i imposa horitzons inapel·lables

TEXT: **EULÀLIA GALLARDO**
FILÒLOGA I BALLARINA

IL·LUSTRACIÓ: **RAÚL VÉLEZ**

En la política, sovint, proliferen expressions que, en aparença, no diuen res. Són enunciats que es repleguen sobre si mateixos, que es presenten com a proposicions sense valor informatiu, com a pleonasmes gratuïts o redundàncies lògiques accessòries. Tanmateix, lluny de ser mers exercicis de buit retòric, aquests girs mobilitzen adhesions, construeixen identitats i blinden discursos. El fenomen pot rastrejar-se fins a l'ús heideggerià de fórmules com “el no-res no-ressenja” (Martin Heidegger a *¿Qué es metafísica?*, Fondo de Cultura Económica, 1955), i en l'actualitat adquireix una vida pròpia en l'àmbit polític, on funciona com a eina de simplificació i persuasió col·lectiva. Es tracta de tautologies reflexives que garanteixen la continuïtat del discurs fins i tot allí on aquest manca de contingut substantiu. El sentit discursiu queda cristal·litzat en una identitat lògica hiperbòlica que, sota l'aparença de cohesió narrativa, s'autoper-

segueix referencialment. Aquest circuit semàntic tancat produeix l'efecte d'una evidència compartida pel mer fet de repetir-se.

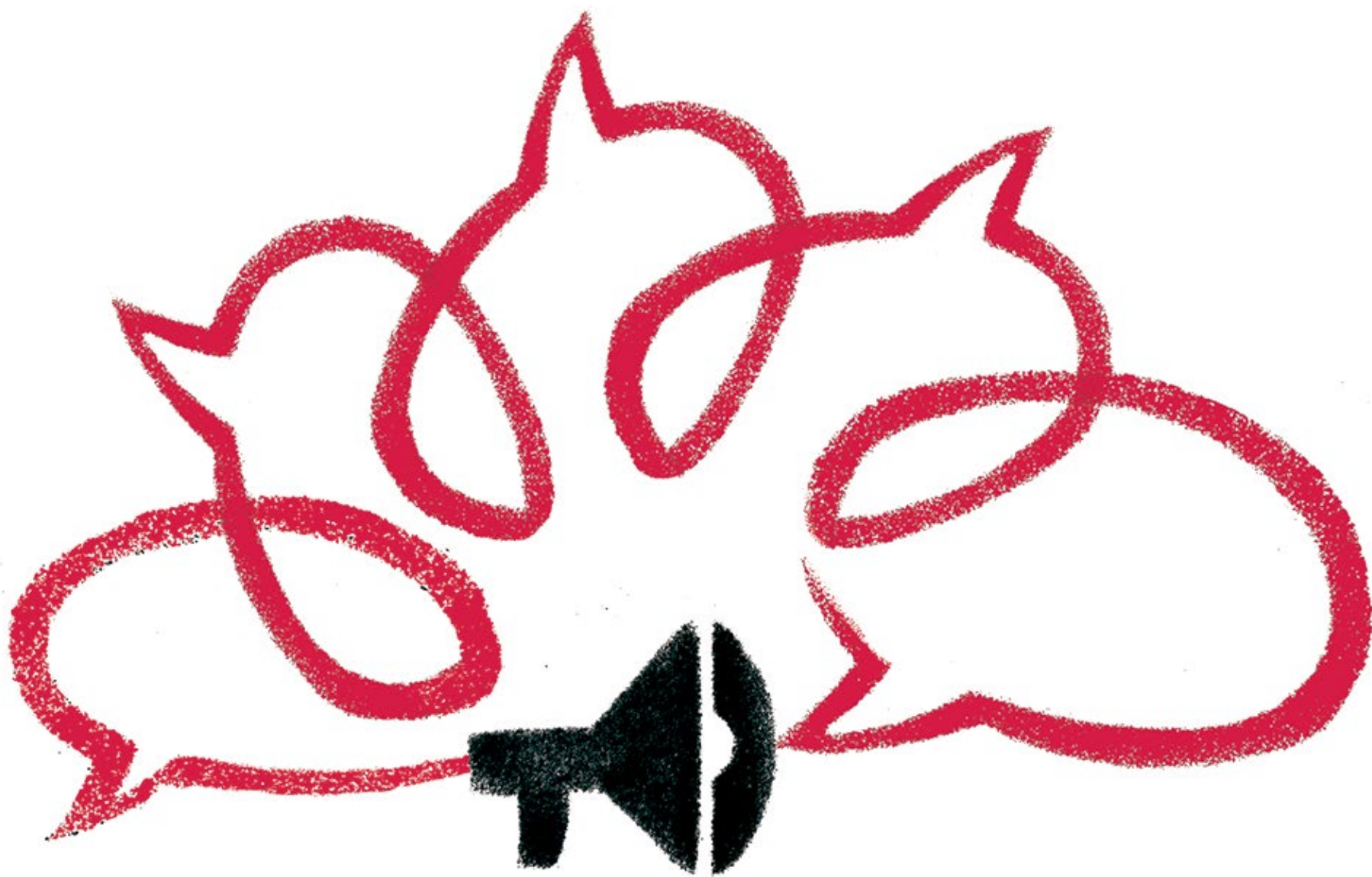
Un exemple paradigmàtic d'aquesta construcció proposicional *perogrullesca* es troba en el tancament del míting de les eleccions municipals de maig de 2015, quan Mariano Rajoy va afirmar: “Espanya es una gran nación y los españoles son muy españoles y mucho españoles”. La frase, cèlebre per la seva poca destresa gramatical, condensa la lògica de la repetició identitària, en què el valor semàntic cedeix davant el valor de pertinença. Així, la tautologia reflexiva opera com un tancament del sentit: “el que és, és”. Des de la lògica clàssica podríem interpretar-la com un enunciat buit; tanmateix, en el camp polític actua amb força performativa. En lloc d'argumentar, convoca. En lloc de provar, reitera.

Aquest fenomen pot analitzar-se a la llum de la teoria dels *speech acts* de J. L. Austin (*Cómo hacer cosas con*

palabras, Ediciones Paidós, 2016), on es distingeix entre enunciats constatatius (que descriuen el món) i performatius (que realitzen una acció en el mateix acte de dir). En aquest sentit, la tautologia reflexiva en política no descriu un fet extern ni aporta informació nova, sinó que produeix un acte de cohesió simbòlica. Quan Rajoy integra en el seu discurs expressions com “Espanya és una gran nació”, genera un acte de parla autònom que, avalat pel context, compleix plenament amb les “condicions de felicitat”, és a dir -tornant a Austin- evita tant els “errors” com els “abusos” que comprometrien la seva validesa. El valor d'aquest enunciat no rau en la seva veritat proposicional, sinó en la seva eficàcia performativa. En el pla locutiu, Rajoy emet una frase gramaticalment correcta, ja que posseeix subjecte (Espanya), verb copulatiu (és) i atribut (una gran nació). Tanmateix, en enunciar-la en el context d'un míting polític, adquireix de seguida una força

il·locutiva de caràcter declaratiu-expressiu. L'enunciat funciona, per tant, com una performativitat política: no descriu, sinó que institueix simbòlicament “Espanya” com a “gran nació” en el marc del discurs partidista.

Si explorem la dimensió social d'enunciats semblants, observem que la seva performativitat rau en la capacitat simbòlica de catalitzar la identitat col·lectiva. El discurs nacionalista reterritorialitza l'ètica dins dels paràmetres de l'estètica i, d'aquesta manera, el valor polític es presenta sota la forma d'una retòrica que essencialitza el que és col·lectiu. Les tautologies reflexives, lluny de constituir meres redundàncies, funcionen com a dispositius formals que emplen el buit semàntic amb un contingut ètic imaginat. Aquest espai en blanc no representa una deficiència, sinó una estratègia que permet substancialitzar l'esperit nacional i presentar-lo com a principi de cohesió i de salvació davant la fragilitat de la política quotidiana.

En aquesta lògica, el fantasma del passat gloriós es reactualitza en forma de retòrica tautològica: una ètica col·lectiva es projecta sota un rostre estètic. En termes lacanians, el passat il·lustre de la nació es convoca en el discurs de manera fantasmàtica per barrar el subjecte en relació amb l’“objecte a” (Jacques Lacan, *El seminario. Libro 3: Las psicosis*, Paidós, 1962). En altres paraules, es projecta en el discurs l’objecte culminant del desig col·lectiu, la “gran nació”, en qualitat de significant capital de la fantasia simbòlica compartida. D’aquesta manera, el desig es triangula. “Espanya és una gran nació” s’inscriu en el discurs polític com a tercer terme irreductible. La seva condició fantasmàtica el constitueix en dispositiu al servei de la instrumentalització política, donat que, en tractar-se d’un objecte indefinit al marge de la simbolització, qualsevol rostre li escau. Tal com s’afirmava en la cèlebre sèrie televisiva emesa per TVE *Maquinavaja* (1991-92), “en un

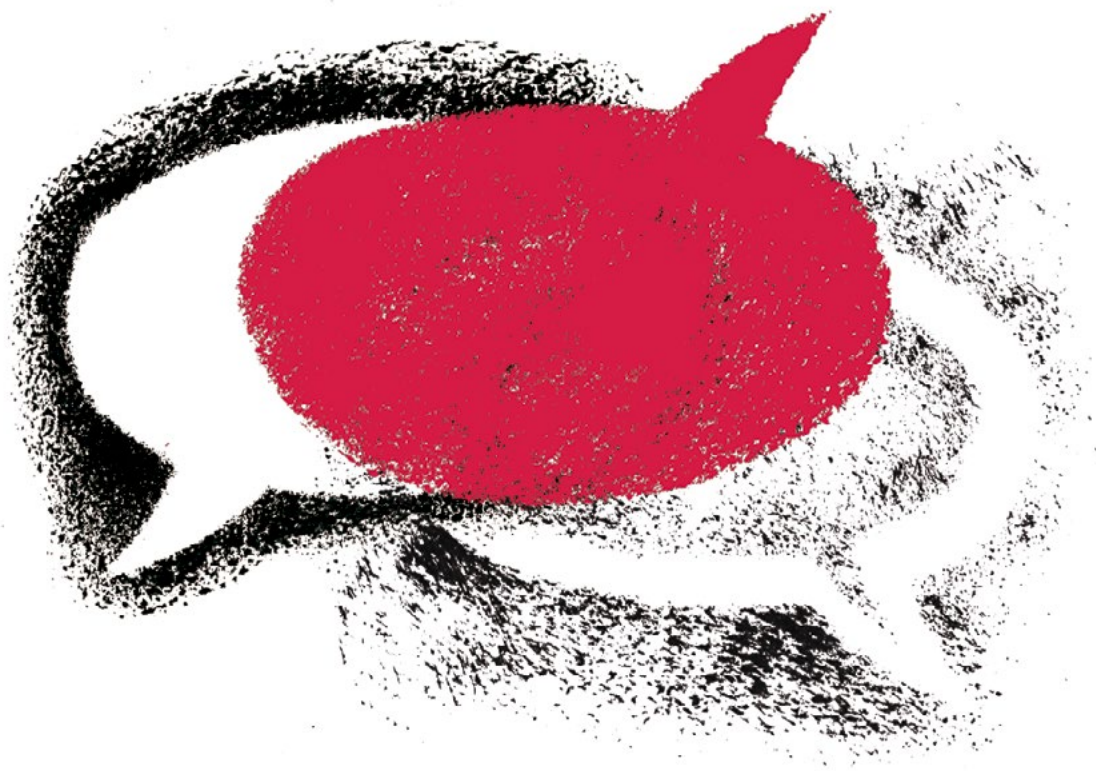
Aquest recurs
converteix el
conflicte polític
en una taxonomia
infantil i naturalitza
la legalitat,
presentant-la com
un ordre donat
i inqüestionable

món podrit i sense ètica, a les persones sensibles només ens queda l’estètica”. Llegir aquestes expressions en clau metafòrica permet advertir fins a quin punt l’actitud literària pot ser també una actitud política. En absència d’una ètica immediata, la repetició tautològica invoca un sentit perdut i, en fer-ho, revela una veritat elemental: l’ésser humà resisteix la pèrdua transformant-la en forma.

En aquesta mateixa línia, durant una entrevista televisiva a Girona, l’any 2015, Mariano Rajoy, en una entrevista, va reduir la complexitat del debat sobre la independència catalana a l’afirmació següent: “és molt clar: un got és un got i un plat és un plat”. El gest lingüístic no aporta cap explicació; se sosté en l’evidència tautològica que la llei és la llei, és a dir, que les coses són el que són. La fórmula converteix el conflicte polític en una taxonomia infantil i naturalitza la legalitat, presentant-la com un ordre donat i inqüestionable. Aquesta estratègia excedeix la figura de Rajoy.

El 2025, la presidenta madrilenya, Isabel Díaz Ayuso, insistia, en una trobada amb empresaris a Quito: “A Madrid apostem per la llibertat i per situar la persona al centre de les polítiques. És la nostra raó de ser”. Aquí, el terme “llibertat” funciona com un mantra, es desenganxa de continguts concrets i s’erigeix en essència identitària, un criteri absolut que legitima per endavant qualsevol decisió ulterior. No cal definir-ne el significat; la paraula, en la seva reiteració, sembla bastar-se a si mateixa.

En una altra intervenció a Londres, durant la “Conferència Margaret Thatcher 2025”, Díaz Ayuso va afirmar que “no hi ha llibertat sense llei”. La tautologia opera en aquest cas per equivalència. El significant “llibertat” assumeix el mateix funcionament semàntic que “llei”. Ambdós termes comparteixen el que Lacan anomena “punt de capció”, és a dir, queden fixats en el discurs amb un sentit privilegiat comú, detenint momentàniament el lliscament ►

► incessant dels significants. El resultat és un cercle legitimador que estabilitza el sentit. Qüestionar aquest binomi equival, per tant, a posar en dubte una evidència moral, la qual cosa genera incomoditat en el subjecte perquè l'interpel·la de manera directa.

De manera semblant, Santiago Abascal recorre a fórmules retòriques repetitives com: “Espanya és Espanya” o “la llei és la llei”, que compleixen una funció de clausura i desactiven la necessitat d’argumentació, transformant la reiteració en certesa. Aquí la teoria dels actes de parla de John Searle (*Speech acts: An essay in the philosophy of language*, Cambridge University Press, 1969) resulta especialment il·luminadora. Searle distingia entre el contingut proposicional d’un enunciat i la seva força il·locutiva, és a dir, la intenció que existeix en enunciar-lo. En els casos de Díaz Ayuso o Abascal, la força il·locutiva no és descriure ni argumentar, sinó afirmar l’autoritat d’una identitat col·lectiva o d’una norma. Aquestes fórmules funcionen com a regles constitutives del joc polític. No són descripcions, són movi-

ments que estableixen les condicions del discurs. Dit en termes de Searle, són actes de parla que creen una realitat institucional.

El mecanisme compartit en aquests exemples és la simplificació radical, l’apel·lació a l’obvietat i la substitució de l’argument per la reiteració. La lògica discursiva se suspèn i emergeix una economia afectiva, en la mesura que les frases generen seguretat i, amb això, adhesió. En un escenari d’infoxicació mediàtica, la repetició circular resulta més eficaç que l’explicació complexa. Allò que amb Heidegger funcionava com a recurs per assenyalar l’ésser es converteix, en la política contemporània, esdevé instrument d’instal·lació d’ordre. L’ham retòric tautològic manca aquí de finalitat ontològica i assumeix, en canvi, una funció estrictament formal. No obre horitzons, sinó que clausura debats. En lloc de pensar, repeteix; en lloc de deliberar, convoca. Si Rajoy infantilitza la lògica, Díaz Ayuso i Abascal essencialitzen els valors. Tanmateix, el procediment no adopta un únic rostre, sinó que constitueix una tècnica generalitzada i omnipresent en

La tautologia política no només reforça identitats col·lectives, sinó que també performa cossos socials imposant horitzons normatius

totes les faccions polítiques. Es tracta d’una manera de fer discurs que estén els límits de la performativitat fins a convertir el llenguatge en consigna. La tautologia reflexiva es revela, en aquest sentit, com una de les armes més potents del repertori polític actual. Judith Butler (a *Lenguaje poder e identidad*, Síntesis, 1997) mostra que la reiteració lingüística no és neutral, sinó que constitueix subjectes i produeix efectes materials. L’autora insisteix que el subjecte és configurat per la direcció repetida del discurs, fins i tot quan aquest és rebutjat. Des d’aquesta perspectiva, les tautologies polítiques no només reforcen identitats col·lectives, sinó que també performen cossos socials. El “la llei és la llei” d’Abascal no descriu la llei, l’imposa com a horitzó normatiu inapel·lable.

D’aquesta manera, el que entra en joc no és una dimensió estètica en el sentit clàssic de la bellesa, sinó l’ús formal del llenguatge com a dispositiu de legitimació. Les tautologies reflexives constitueixen una estratègia retòrica basada en la repetició i en l’autoafirmació, que substitueix la justificació racional per la redundància formal. No

són expressions belles ni sofisticades; de fet, és precisament la seva rudesia lingüística el que en facilita la reapropriació humorística. En l'ecosistema comunicatiu contemporani, aquesta simplicitat extrema es converteix en material idoni per a la lògica del mem, que transforma el ridícul involuntari en recurs de circulació massiva. L'humor actua com a mecanisme col·lateral que assegura la perdurabilitat d'aquestes expressions més enllà del seu context original, infiltrant-les en el discurs col·lectiu i consolidant-les com a referències compartides, especialment en l'esfera digital.

Aquesta multimodalitat no és necessàriament perversa. El trasllat digital en clau humorística del buit semàntic que constitueix el discurs polític representa, en última instància, una nova forma de reterritorialització de l'ètica en termes estètics. El mantra de cohesió col·lectiva nacionalista és també gag còmic, encara que en un nivell diferent de transposició. El contingut fantasmàtic s'adapta al mitjà amb facilitat perquè la plasticitat li és inherent. No es tracta d'una categoria material que pugui establir-se, sinó d'un

En l'ecosistema comunicatiu, la simplicitat alimenta la lògica del mem, que transforma el ridícul involuntari en recurs de circulació massiva

imaginari que juga amb els límits inexistents de la seva pròpia condició abstracta. Es projecta i refracta, desapareix i emergeix amb aparença renovada. La seva versatilitat és, en certa manera, ontològica, en la mesura que forma part de la seva constitució impossible de simbolitzar i, per això mateix, impossible de fossilitzar en un significat definitiu.

El mecanisme tautològic respon a un patró discursiu generalitzat en el context contemporani. En situacions de saturació comunicativa i d'erosió dels consensos normatius, la tautologia reflexiva es converteix en una eina transversal que proporciona estabilitat simbòlica i genera adhesió afectiva. Allò que en el pla lògic podria considerar-se un enunciat buit, en el pla polític funciona com un instrument de clausura i de producció de certesa compartida. La connexió amb Ernesto Laclau (*La razón populista*, Fondo de Cultura Económica, 2005) resulta aquí evident. Les tautologies reflexives operen com a significants buits en el sentit populista, és a dir, compleixen la funció d'unificar demandes heterogènies sota un mateix nom o

consigna. Paraules com “llibertat” o “Espanya” manquen d'una definició unívoca, però en la seva repetició condensen aspiracions diverses i generen identitat col·lectiva. No constitueixen, per tant, un error retòric, sinó la cristal·lització d'una lògica populista que privilegia la forma sobre el contingut. D'aquesta manera, aconseguixen interpel·lar el poble com a subjecte polític relativament homogeni, ampliant l'abast potencial del màrqueting retòric.

En aquest sentit, el recurs tautològic és indicatiu d'una transformació més àmplia, el desplaçament de l'ètica cap a l'economia formal del discurs. La legitimitat del que s'afirma no procedeix de la seva fonamentació normativa, sinó de la seva capacitat de reiterar-se i de presentar-se com a evidència. La política contemporània no recorre a aquest mecanisme únicament com a recurs puntual, sinó que l'adopta com a estratègia estructural per organitzar el llenguatge públic. Per això, la tautologia reflexiva no ha d'interpretar-se com una mera anècdota retòrica, sinó com un signe característic del temps discursiu en què ens trobem. ●

Silencis (in)voluntaris

EL RELAT DE **BALMA FABREGAT I RALLO**
IL·LUSTRACIÓ: **PAU FABREGAT**

o hi ha mai silenci en un poble travessat per un riu que baixa ferotge muntanya avall. Els dies de desconexió havien sigut més que suficients per a tornar a la càrrega. Des de la voreta del llit, per la finestra de l'hotel, veia els Pirineus que imposaven la seua presència. Els cims nevats i les valls que ploraven. El riu que els envoltava no havia callat en els quatre dies que Berta havia demanat de vacances. Sempre ha trobat en la natura el refugi que no troba a la ciutat. El seu somni és, algun dia, poder tindre una casa pròpia lluny de tot. Un espai on el temps deixe d'existir, lliure dels maliciosos rellotges i del control de la vida. Fa anys que troba absurd haver de mesurar les hores, els minuts, els segons, els silencis... bé, d'aquests ja se n'ha acostumat.

Ja fa dues setmanes que el pis ha deixat de ser compartit i ha passat a ser un malson solitari. Les conversacions amb els companys eren el pa de cada dia i ara tot se n'ha anat en orris. Per què no va frenar-se en lloc d'obeir l'impuls d'haver pronunciat les paraules detonants? Reconeix l'errada. Errada? Digues el que penses i no calles mai les coses, això diuen sempre. Però després, pam! Els fas cas i tot enlaire. Penediment? Culpa? Ja no sap ni què pensar. Ara una cosa i després una altra. La qüestió és pegar-li voltes a tot, i voltes, i més voltes. Quan tenia vuit anys, al pati de l'escola, la monitora li va preguntar què feia jugant al futbol si només rebien puntades. Dins el seu cap: jugue perquè m'agrada veure la cara que se'ls queda quan marque gol. Però no ho va dir en veu alta perquè aquella dona no mereixia una contestació rebel. Als deu, com és que no surts amb les amigues. No vaig a cap lloc perquè no en tinc ganes. Als quinze, que no fas res? Estudie, que ja és prou. Als divuit, com és que no tens carnet de cotxe? La resposta estàndard: ja estic apuntada a l'autoescola, però no trobe el moment d'anar-hi. La seua: no em pesen les butxaques i molt menys vull sentir-les buides. Qui ho vulga entendre, ho entendrà. Sempre la recorden com una dona valenta que, quan obri la boca, sentència, i quan no, s'ho calla. S'ha de saber mesurar les paraules. Contestar bé i no fer mal als altres. No dir paraules lletges que embruten la boca. Una dona no pot tindre mala imatge. Si no, lleixiu, com la roba. S'ha de saber dir que sí i, sobretot, dir que no. És clar, perquè si dius que sí, et prenen el pèl, i si dius que no, eres una desagraïda. Adjectius per a tot.

Ara tornen els pensaments angoixants: m'he passat tota la vida dient que no i de què ha servit? De res. De penedir-me'n anys després de no haver-ho fet. Tantes coses que he negat. M'aplaudien per dir que no i ara què. Elles tenen anècdotes per a contar i jo només la negació passada. Elles les vivències i jo el silenci. El maleït silenci. ●

PALAU SANT JORDI 29.01.2026 20:00H **BARCELONA**

AMAIA ANA TIJOUX BAD GYAL FERMÍN MUGURUZA LA ZOWI LINA MAKOUL
 MORAD MUSHKA GUILLEM GISBERT OQUES GRASSES OSPREY V SOL BAND
 TINARIWEN YERAI CORTÉS XAVI SARRIÀ SALMA ALHAKIM
 ZAHO DE SAGAZAN ZEYNE

COL·LABORACIÓ DE
 LLUÍS LLACH GEMMA HUMET ALGUER MIQUEL

CONCERT-MANIFEST X PALESTINA

AMB LA PARTICIPACIÓ DE
 KAYED HAMMAD LA FURA DELS BAUS PEP GUARDIOLA EDUARD FERNÁNDEZ
 COR AL-BALAD GUIM TÍO LYDIA OURAHMANE MOHAMAD BITARI
 OVIDI COR GRAN: ANNA MIRA FELIU VENTURA GINESTÀ LA MARIA OVIDI 4
 PINAN 450F SANDRA MONFORT SERGI CARBONELL SVETLANA

SOUND BSO & FX CURATED BY
 JOHN TALABOT
 I MÉS...

Publicitat

EL PÒDCAST DE LES

REVISTES

PRESENTAT PER TXE ARANA

5a TEMPORADA

Nous temes, noves veus.

El pòdcast de les revistes presenta la seva cinquena temporada amb una aposta clara per la qualitat.

 appec
 editors de revistes

SOTA FOCUS

4-17

Els experiments amb animals, sense aturador.

Els mecanismes legals instaurats per reduir l'ús d'animals en proves de recerca no han aconseguit que aquesta activitat deixi de ser central en la investigació científica.

Maria Vegué, doctora en Neurociència Matemàtica: "Quan comences a preguntar-te què hi ha darrere, entres a l'infern".

A Catalunya hi ha una seixantena de centres dedicats a la cria, el subministrament i l'ús d'animals per investigar.

SOBIRANIES

18-21

Immobiliàries comunitàries per a un habitatge assequible.

22-23

Viure amb menys neu al Pirineu.

24-25

De la pesta porcina a la porcinocràcia.

26-27

El negoci de la normalització del malestar.

28-29

Fátima Sánchez, socorrista: "La gent rescatada diu que, abans que tornar a Líbia, preferiria morir al mar".

30

Els espinacs, menja'ls a sacs.

LA CENTRAL

32-33

Mineria a Riotinto, cinc mil·lennis explotant el subsòl.

INTERNACIONAL

34-37

"Mostreu la cara", el crit contra la ràtzia de deportacions massives de la policia anti migratòria de Trump.

38-39

Reglament de retorn, el sùmmum punitivista de la política migratòria europea.

L'ENTREVISTA

40-45

'Cabrafotuda', influenciador: "Consumir contingut en valencià és polític, perquè hi ha gent que vol matar aquesta llengua".

IDEARI

46-51

Concentració desfermada al sector dels videojocs.

52

'Anna K.', de Martí Rosselló, i altres remeis de la farmaciola literària.

53-55

Jesús Moncada, la paraula viva d'un poble ofegat.

56-57

"La llei és la llei" o la tautologia reflexiva en el discurs polític.

60-61

Relat: "Silencis (in)voluntaris".